

Lwowska Naukowa Biblioteka im. W. Stefanyka NAN Ukrainy. Oddział Rękopisów. Zespól

ZBIÓR RĘKOPISÓW I ARCHIWUM PAWLIKOWSKICH

ZESPÓŁ (FOND) 76.

CZEŚĆ III. ARCHIWUM PAWLIKOWSKICH.

190. Materiały w sprawie „stylu zakopiańskiego” (referaty, protokoły, notatki). 1931.

STRONY NIEZAPISANE NIE ZOSTAŁY ZDIGITALIZOWANE

Львівська бібліотека АН УРСР

ВІДДІЛ РУКОПИСІВ

№ 126 Лавл. 190/п. 29

Матеріали в справі "Стислю
Законодавчого" (реферати, промови,
протоколи, постанови, листи, корисні
нотатки тощо).

1931

132 арш.
м. пол.

Архів Стави́ковських
проф. Ян Ів. Стави́ковський
Матеріали до праці про
"Закарпатський степ"
(Друкування і т.)
(Пустування; Дні і Дніпро)

32

Wniosek uchwalony na zebraniu dorocznem członków Oddziału Warszawskiego
Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego w dniu 3 marca 1931, a przeznaczony
na postawienie na porządku dziennym tegorocznego Zjazdu Delegatów P.T.T.

„Zjazd Delegatów P.T.T. uchwała przyłączenie się do akcji zapo-
czątkowanej przez Związek Podhalań i Tow. Muzeum Tatrzańskiego im.
Chałubińskiego, mającej na celu zaliczenie kościo-
ła parafjalnego w Zakopanem do zabytk-
ków chronionych przez władze konser-
watorskie.

Wniosek powyższy wypływa konsekwentnie z tradycji, przekazanej
nam przez założycieli Towarzystwa Tatrzańskiego. Celem tej akcji
jest uchronienie zabytkowej wartości prac zdobniczych Stanisława
Witkiewicza, przechowujących rodzimy charakter ludowy Podhala.
Poza motywem obrony swojszczyzny, przemawia za tą akcją również
motyw propagandy Zakopanego wśród zagranicznych turystów, poszuku-
jących cech odrębnych i regionalnych w zwiedzanych miejscowościach. ”

R E F E R A T

MJR. W. ZIETKIEWICZA O INWESTYCJACH SPORTOWYCH I ORGANIZACJI SPORTU
W ZAKOPANEM, WYGLOSZONY NA ANKIETCE W SPRAWIE ROZWOJU ZAKOPANEGO.

Urządzenia stąka: będę mówił w kolejności ważności poszczególnych inwestycji, z uwzględnieniem możliwości i fazowości realizacji. Zaczynam od narciarstwa. Narciarstwo postawione jest stosunkowo najlepiej i pójdzie przy pomocy urządzeń posiadanych.

Jednak to co istnieje należy: a/ konserwować, b/ doprowadzić do stanu projektowanego, a więc przedewszystkiem skocznię na Krokwi zabezpieczyć przed zniszczeniem: a/ odwodnić, umocnić, wyprostować wszystkie krzywe linje, zatrawić, konstrukcję drzewną i betonową opatrzyć. To samo dotyczy Jaworzynki. Jeśli się tego nie zrobi zaraz na wiosnę, będzie kosztowała poprawka później pięć razy tyle.

b/ poprawić: wejście z rozbiegiem w głąb, wykupić tereny pod skocznię, z szutru z kamieniołomów wybudować przeciwstok. Finansuje PZP wespół z Gminą.

Budowę skoczni treningowych, jak najliczniejszych pozostawić Klubowi zakopiańskiemu, Ośrodkowi.

Gorzej jest z żyźwiarstwem: to co jest zrobione, jak wszystko dotąd w tym kierunku w Zakopanem, dobrą wolą i poświęceniem jednostki, zrobione przy pomocy tego co było do dyspozycji, nie odpowiada wymogom chwili. -Urządzenie ślizgawki, toru żyźwiarskiego, hokejowego będzie ci brzydną atrakcją dla Zakopanego: tor żyźwiarski może być założony na bieżni lekkoatletycznej, tor hokejowy, ślizgawki na kortach tenisowych. Wydatek niewielki: nieco więcej utrzymanie, raczej konserwacja: trybuny te same co w locie. -Miejsce w rejonie projektowanego Parku sportowego. Szczegóły do uzgodnienia z przedstawicielami Zw. Żyźwiarskiego i Hokejowego.

Bez względu na konieczny jest tor saneczkowy/ nie należy go identyfikować z bobsleighowym/. Wydatek stosunkowo niewielki, jednak tor dobrze założony, ze wszystkimi udogodnieniami, należycie utrzymany, w kilku latach łatwo się zamortyzuje, podczas gdy skocznie rentowne są nie dla finansujących, jak doświadczenie uczy, lecz dla przedsiębiorstw zakopiańskich. Pracę należałoby rozbić na etapy: tworzyć w każdym roku coś, aby jednak już w przyszłym sezonie można było przynajmniej na kawałku jeździć. Gdzie i jak budować powie specjalista, wysłany w zeszłym roku przez rząd na studia zagranicę.

Tor bobsleighowy odłożyłbym na lata przyszłe, ze względu, że bardzo

drogi, następnie, że istnieje jeden, dziś wprawdzie już śmieszny, należałoby go jedynie poprawić i utrzymać, tylko subwencjonowany mógłby pójść. Warto by pomówić z delegatami Zw. Bobsleigh. - Tak jak dotąd ~~nie~~ nie spełniał swego zadania. A może się wogóle koło niego nie opłacać robić, a raczej wskazaniem będzie zamykać pewne odcinki drogi i zezwalać na zjazdy po odpowiednim wybudowaniu band. Nie będzie tu mowy o sporcie bobsleigh lecz tylko o przyjemności zjazdu.

Hippodrom zimowy ze stajniami na torze letnim. Porozumienie ze Zw. Jezdzieckim, wspólny wysiłek finansowy. Realizacja stopniowa. Urządzenie po kilku latach wybitnie dochodowe.

Wszystkie urządzenia widowiskowe z trybunami powinny być skomasowane na jednym miejscu, a to przede wszystkim z powodu ekonomii kosztów, wspólne trybuny, wspólne urządzenia, szatnie, natryski, i t.p. Bogówka pod Krokwią nadawałaby się najlepiej.

Narciarstwo turystyczne traktuję pobieżnie, stanowi bowiem temat innych referatów. Potrzeba: biuro informacyjne, mapy i przewodniki terenowe i szlaków narciarskich, wyznaczanie dróg, udogodnienie, wycięcie przecinków w lesie, zamykanie dróg leśnych na parę godzin w ciągu dnia. Schroniska w górach otwarte i przygotowane przede wszystkim dla turystów, potem dla gości dojeżdżających saniami: uregulowania praw i przywilejów dla turystów. Urządzić na zimę należałoby schroniska przy 5-u Stawach Polskich, w MOKU i na Hali Gąsienicowej noclegarnie: wybudować na miejscu starych w Chochołowskiej i na Pysznej. Robią oddziały i sekcje Twa Tatrą w porozumieniu finansowym z Gminą. - Pobudzić kapitał prywatny do wybudowania kolejki linowej na Gubałówkę i hotelu na Gubałówce. B. aktualny to dom turystyczny, omawiany szerzej w referacie p. Fae. Kursy narciarskie stałe, prowadzone przez dyplomowanych i zatwierdzonych przez PZN instruktorów, położyć kres zdzierstwu dyletantów i okłamywaniu uczestników takich kursów.

Nieskychanej wagi to w porę i wszystkimi drogami podawane biuletyny narciarskie i śniegowe: do prasy, przez radjo, komunikaty telef. do tow. z poza Zakopanego.

I jeszcze kilka drobizgów: przepisy policyjne powinny ułatwić życie uprawiającym sport a nie obrzydzać pobyt w Zakopanem. Jeśli, uzasadnione żadem i porządkiem publicznym, przepisy takie istnieją należy je odpowiednio obwieścić, a nie narażać publiczność nieświadomą na afronty ze strony nie zawsze grzecznych posterunkowych, pojmujących w swoich wyobrażeniach grzeczność, jak najlepiej, nieświadomie niegrzecznych. Zasady te

względnie przepisy poddać rewizji. Czy wolno jeździć po ulicach wżokiem /na nartach za koniem/-za sankami, na saneczkach osobowych za sankami w względnie pociąganiem przez osoby, któredy, chodnikiem, szosą, na dół do góry: to są różnice. A możeby tylko ograniczyć długość linki, określić sfery przestrzegania przepisów. Jeśli istnieje niepewność sięgnąć po wzory szwajcarskie. Nie tylko jednak zakazywać, ale i pomagać: pozostawić np. 1 m. którego posterunkowi pilnować będą przez pieszymi i saniami. Ślad ten przysypywać w razie braku przez dłuższy czas opadów śnieżnych. Karać niszczących urządzenia zawodowców, tras. -Drobiazgami temi, nie nie kosztującami zdobędziemy opinię ludzi kulturalnych. Albo wprowadzić choćby tylko w pewnych godzinach komunikację autobusową do Kuznie i z Kuznie i z Jaszczurówki: udostępnić taryfę do Kościeliskiej i Chochołowskiej: ująć cennikiem maksymalnym artykuły narciarskie, turystyki zimowej i letniej, wyrobianymi względnie tylko do nabycia w Zakopanem, aby nie dochodziło do absurdów, że ten sam smar narciarski kosztuje w jednej firmie 1.70 zł., a w drugiej opodal 4.20. Uczynić wszystko, aby narty stały się środkiem lokomocji dla wszystkich, dzieci, dorosłych, górali, mieszczan. Umożliwić turystom, narciarzom, sportsmenom tanie warunki pobytu. Dużo pieniędzy w Zakopanem nie zostawia, bo nie mają. Dla nich jednak, z powodu nich, zaangażowani przez nich przyjeżdżają liczni, ale już z pieniędzmi. O zimę się zresztą nie boję: to trochę co jest rozbudowane, utrzymane i urządzenia nowe niedrogo pokryją pierwsze potrzeby: dobry śnieg przykryje cały niekał. Każdy tak zapatrzony w krajobraz, góry, zaabsorbowany nartami, saneczkami, że nie zwraca uwagi na wszystkie braki, nie widzi w samym Zakopanem tych idealnych warunków do campingu, jak się wyraził jeden z obco-krajowców w czasie ostatnich zawodów międzynarodowych.

Gorzej z latem: to wszystko odłogiem: pustynia. Krzyczący przede wszystkim brak wody: kąpieliska i pływalni. A tak łatwo możnaby coś zrobić, czy to wykorzystując termę w Jaszczurówce, czy ciepłą, filtrowaną wodę z elektrowni, czy wreszcie z jakiegokolwiek potoku zakopiańskiego. Bez kąpieliska, pływalni nie wyobrażam sobie rozwoju Zakopanego. Karpowicza, Trzaski, Giewontu może nie być, ale basen musi istnieć, inaczej Zakopane zginie powolną śmiercią samobójczą, prędzej, czy później. -Urządzenie bardzo drogie, w Zakopanem jednak będzie się opłacało, zwłaszcza jeżeli się urządzi na zimę: przez sezon na obecne okresy martwe. Mam wrażenie, że pływalnia zainteresowałaby i kapitał prywatny. Pływalnia taka posiadać musi ewent. w dalszym rozwoju wszystkie warunki do urządzenia zawodów pływakich, jak również tory do gier w piłkę wodną, trybuny, szatnie, WC i tp. -Jedynie teren taki mógłby się znaleźć poza obrebram parku sportowe-

go, ze względu na sprzyjające warunki gdzieindziej. - Jak Panowie wiążą, aby nie nudzić, nie wdają się w szczegóły techniczne, pozostawiając to rozważaniom specjalistów i wykonawców: uwzględniam tylko, rzeczy najkonieczniejsze i możliwe do wykonania.

Dalej w obrębie parku sportowego idealny kompleks kortów tenisowych mających służyć do turniejów. Jak zaznaczyłem poprzednio z trybunami, szatniami, zamieniane zimą na tory hokejowe, ślizgawki. Tutaj Zw. tenisowy chętnie pomoże, jeśli będzie miał widoki pozyskania urządzeń na skalę europejską, z wszelkimi warunkami organizacji międzynarodowych rozgrywek. Dla grup treningowych, tak często urządzanych już dotąd w Zakopanem, dla młodzieży szkolnej i pozaszkolnej potrzebna jest bezwzględnie staza, centralnie położona hala gimnastyczna, nie kinowa, wzgl. opróżniana na pewne godziny tygodnia dla ćwiczeń. - Faktem jest, że w t.uczelnianach stoi stosunkowo nisko, mimo fachowych sił, zrozumienia ze strony Dyrekcji i to tu, gdzie do szkół uczęszcza ~~cała~~ dzieci skąpe z całej Polski przyjeżdżające dla skrzepienia sił. Przyczyną szukać należy w braku właśnie sali przeważnie, bo brak również i przyszkolnych placów do gier i zabaw. Wystarczy popatrzeć na działkę stłozoną na twardym, brudnym kawałku parceli przy ul. Szkolnej z miżem sąsiedztwem dymiącej piekarni i cuchnącej rzeźni z drugiej strony. A i sam widok zabijanych bydłał nie działka może zbyt pedagogicznie. Albo spojrzeć się na uganiających w nimbach kurzu uczniów gimnazjum na szutrowisku nad Zakopianką. - Z przerażeniem słuchałem o koncepcji Zakopanego wybudowania koszar dla 1300 dzieci na parcelce poza Dworcem Tatr., bez myśli, możliwości umieszczenia obok placów do gier i zabaw. Na jednym z zebrań Komitetów WF i PW wożak Dyr. PU, pułk. Ulrych: Żądam 8 godzinnego dnia pracy dla młodzieży, żądam dla niej słońca, powietrza ruchu i wody. Wy ojcowie miasta wyciągnijcie z rynsztoków i śmietników rozigrane działki wasze na boiska i żąki kwietne, dajcie im prawa choćby cielaka, mającego swój skrawek, na którym może pohasać. Czy macie sumienie i Boga w sercu przykładać rękę do ~~śro~~ motnego dziecka dalszego degenerowania i karlenia rasy polskiej. Mierzi was radość życia w sporcie, nadmiar energii wyładowanej w zwarciu sił w pojedynku z drugim, z przeciwnościami, przyrodą, - tak mierzi was, boście starzy nie wiekiem, ciężem, boście zapomnieli śmiechu serdecznego a jęki i narzekania waszym jedynym udziałem. - Mierzi was spaczony kierunek w sporcie i wf. czemuż dziekń odrodzenia fizycznego Polski, pozostawiacie wyjącznie młodym. Czyż mażo ważne, aby wam dostojnym przystało się z nim porać. Tak mówił ale tam było lepiej, jak tu. - Aczkolwiek i tu pod pewnym względem lepiej: mianowicie nie zrobiono nic a jeśli nie zrobiono, to i nie zepsuto, będzie

więc można zacząć od początku, porządnie jak się patrzy. Dla małych dzieci ogródki jordanowskie, urządzone - podkreślam - przez fachowców: kilka rozrzuconych po całym Zakopanem: koszt minimalny, wydatek gminny.

Następną w kolejności inwestycją to boiska sportowe z bieżniami, rzutniami, skoczniami, szatniami, natryskami, trybunami. Urządzenie to stanowi jądro parku sportowego. Część urządzeń przewidzianaby była na użytek codzienny, ćwiczebny, reszta otoczona trybunami dla widowisk. Inwestycjami droga do osiągnięcia latami przy współudziale wszystkich zainteresowanych czynników. Kosztorysy poda w swoim referacie p. *Fachner*.

Następnie to wzorowa strzelnica dla broni małokalibrowej, w obrębie parku niezbyt droga: fachowiec na miejscu. Zamortyzuje się w kilka lat. Wreszcie tor do zawodów konnych ze stajniami, wymagający dużych wkładów, jednak umiejętnie eksploatowany bardzo rentowny. Do użycia w zimie. Może świetnie posłużyć za miejsce zlotów, meetingów, pokazów.

Na boiskach i innych urządzeniach stałych winien się znajdować sprzęt. Tak urządzenia stałe, jak i sprzętem administruje Ośrodek.

Tu napomknę jeszcze krótko o organizacji na wodach Podhala sportu wędkowego i kajakowego, szczególnej atrakcji dla zagranicy,

Potrzebami turystyki zajmuje się oddzielny referat. W wyczuciu jednak ducha sportu oświadczam się bez zastrzeżeń i niepodzielnie za rezerwatem w Tatrach, przeciwko polityce dalszego udostępniania Tatr, z drugiej strony muszę się wyrazić przeciwko narzucaniu wszystkim a priori nastrojów, jakie mają w górach przeżywać, przeciwko nadawaniu wszystkim co mają w górach od czuwać, przeciwko fałszywemu koleżeństwu i bałwochwalstwu, przeciwko krepowaniu tych indywidualności, które dobrze wychowane innym w górach nie przeszkadzają i oczekują tego samego od innych. - Postulat: nie utrudniać, ale przepisami wychowywać, pozwolić każdemu być w Tatrach na swój sposób szczerym, każdemu dobrze wychowanemu, podkreślam, który i najwrażliwшему bałwochwalcy smaku nie zepsuje. Był okres naonczas szczęśliwy i prawie minął, dlaczego go sztucznie przedkładać.

A teraz sków kilka jeszcze o imprezach: szczegółowiej i lepiej mówi mój korreferent. - Zawody urządza zasadniczo powołany organ parku w porozumieniu z Miejskim Komitetem, jakim jest dany Związek. A więc zawody narciarskie będzie urządzał PZN, hokejowe Hokejowy, jeździeckie Jeździecki. Wykonanie przekazuje kaniubowi czy ad hoc komisji, której prawą ręką będzie zawsze wf. w Zakopanem. Zawody z udziałem szerokiej publiczności urządzać rzadko a dobrze skrupulatnie z eliminacją zawodników z myślą o celu, a którym będzie zawsze

propaganda danej gałęzi sportu, dawać publiczności coś więcej oprócz znaku wstępu. Zawody z udziałem zagranicy muszą być sumiennie przygotowane, jak to uczynił ostatnio PZN. Pamiętać o istotnym celu zawodów między narodowych dla Zakopanego: nie tylko coś zarobić od gości zagranicznych dziś ale zarobić od nich także zrochę później, pozyskać ich dla siebie w przyszłości. Nie wróca już do Zakopanego ci, którzy płacili za ciepłe pokoje, a mieszkali w zimnych, którzy za kawę w restauracji uiszczali 3.60zł, którzy potracili portfele, aparaty fotograf., narty i nie zaznali opieki policji. O tych szczegółach niech Zakopane myśli w przyszłości. Związek organizujący zawody zrobi już swoje.

Do rodzaju imprez należały będą wszelkie pokazy i popisy regionalne, które mądrze zaaranżowane ściągają też obcych.

Ważna uwaga co do inwestycji stałych. Ponieważ u nas budowę urządzeń sportowych zajmują się przeważnie doktorzy praw, filozofji, rzadko inżynierzy proszę, aby ostateczne rozwiązanie architektoniczne oddawać przecież architektom. To co dotąd powstaje w Polsce jest z tej strony prawie skandalem.

Wszystko to ładnie pomyśli każdy, ale jak to sfinansować, tu piekaca potrzeba zaspokojenia najpierwszych braków a pieniędzy niema ani w gotówce, ani w zaufaniu. Serce i myśl. Dobra wola i plan, rozłożony na lata wykorzystujący każdą konjunkturę, byle nie odkładać, byle już zacząć. Gmina i Klimatyka musi rok rocznie przyznać na cele inwestycji sportowych stały, nie mały procent od wpływów, bez oznaczania wysokości kwoty, bez zastrzeżeń i warunków. Rozdziałem przyznanego kredytu zajmuje się Miejski Komitet na poszczególne działy sportu. Udział Związków sport. pozostaje w stosunku do przydzielonych kwot przez Komitet. Tytuł własności, plan robót musi być dla każdego osobno zatwierdzony. Np. Miejski Komitet z kredytów przyznanych przez Gminę i Klimatykę przydzielił na narciarstwo 10.000 zł., PZN ma dać [?] tej kwoty. Plan realizacji budżetowej ściśle prze

v. 29/30

myślany i dostosowany do planu inwestycyjnego.

W OBRONIE STYLU ZAKOPIAŃSKIEGO.

Sprawa stylu zakopiańskiego ważniejszą jest niżby się może wielu zdawała, nietylko bowiem jest ona związana z samem Zakopanem, wzgl. z Podhalem, ale śmiało to powiedzieć można, z całą Polską.

Styl zakopiański wywodzi swój początek z Zakopanego, wielcy artyści i miłośnicy sztuki Polskiej wyprowadzili go z pierwiastków sztuki ludowej podnosząc do wyżyny sztuki, do znaczenia stylu. Dzięki tym twórcom t.j. p. Prof. Matlakowskiemu, który pierwszy zebrał motywy sztuki ludowej na Podhalu doceniając wartość ich piękna a następnie Stanisławowi Witkiewiczowi, który na tych motywach się opierając przedsięwziął dalsze prace i tworzyć począł dzieło wielkiej wagi, prawdziwy styl. Stylem tym zainteresowali się najpierw ludzie miejscowi, lud góralski, który jakby czekał na te wskazówki, pochwycił je chciwie jako swoje własne gdzieś na dnie duszy swej spiące i jął je wprowadzać w czyn. Goście zaś przybywający w Podhale przypatrywali się temu rozwojowi sztuki ludowej z zainteresowaniem a było wielu pośród nich takich, którzy nietylko poznali się na twórczej tej pracy, ale która to praca porwała ich i jako swojska sztuka przemówiła do uczuć narodowych. To też ludzie ci wracając potem do swoich stron wywozili z sobą cenne zdobycze odniesionych wrażeń połączonych z silną wolą i postanowieniami wprowadzanie tej sztuki u siebie. I jak Zakopane dało wiele natchnień malarzom, muzykom i pisarzom i odegrało w tych dziedzinach sztuki narodowej wielką rolę, tak również w architekturze zasługi jego nie są mniejsze.

W ten sposób rodacy nasi pozostający wówczas pod zaborem rosyjskim wypowiadali się narodowo budując w Królestwie i na Litwie cały szereg domów, domków zakopiańskich przyozdobionych wewnątrz zakopiańskimi meblami. Główną jednak przyczyną rozpowszechniania tej sztuki w Polsce była istotna ocena walorów racjonalnej konstruktywności i piękna. Wiele osób odczuwających silnie te zalety zakopiańskiego budownictwa zgłaszają się odtąd do Witkiewicza prosząc o projekt domu, willi lub dworu i żelazny ten człowiek, mimo swego słabego zdrowia, nieodmawia nikomu aby tylko tę twórczą i narodową pracę szerzyć dalej, rysuje zawsze każdemu

nawet najbogatszym darmo liczne projekty w sposób uciążliwy, bo bez tych technicznych przyborów, na tak zwanym papierze milimetrowym i z tych to projektów wychodzą wspaniałe domy jak "Koleba" "Pod Jedlami" "Oksza" "Dom Hawranka" "Zofjówka" Chrostowskiego" i.t.d. a nadto kaplica w Jaszczurówce oraz liczne urządzenia kościelne i domów mieszkalnych.

Gdybyta twórczość Witkiewicza stylu zakopiańskiego ograniczyła się tylko do domów drewnianych, z których powstała i w nich się rozwinęła, zasługa jego w architekturze polskiej już stałaby się historyczną i wielkiego znaczenia. Dziwna rzecz, jak mało który architekt Witkiewicz jako malarz odczuł i zrozumiał siłą swego twórczego artysty mu każdy szczegół chaty podhalańskiej a zamieszczając go w budowie i projektach swoich domów rozwija i umieszcza je stosownie do ich znaczenia i potrzeby w odpowiedni sposób. Tak został przez niego rozwiązany n.p. okap, wyglądy, przyłap, szczyt, i.t.p. Okap szeroki ma zabezpieczać ścianę domu przed zasiekaniem częstych deszczów z wiatrem, myśl wyglądu powstała u Witkiewicza z podniesienia przypadkowego części połaci dachu dla wrzucania tym otworem siana na strych w jednym domu przy ulicy Kościeliskiej. Szczegół ten przypadkowy Witkiewicz iście genialnie rozwinął jako tzw. "wygląd" w domu "Pod Jedlami" na Kozińcu jako oświetlenie dla mogącego w ten sposób powstać pokoju na poddaszu łącznie z rodzajem zacisznej przed nim otwartej weredki. Przyłap jako wspaniały motyw architektoniczny, stworzony przez Witkiewicza, stanowi coś pośredniego pomiędzy werendą a tarasem, jest on raczej werendą w szerszym tego słowa znaczeniu jako werenda otwarta bez żadnego słupa, która zbudowana jest w tej części domu ^{skąd} gdzie najpiękniejszy widok się roztacza i dlatego żaden tu słup nie może ujmować nic z tego widoku człowiekowi. Szczyt domu ozdobiony "słonkiem wschodzącym" ma być niejako odbiciem prawdziwego słońca, którego promienie najpierw na ten szczyt domu padną.

Sylweta domu krzyżowa, ściany płazowe, okap z rysiami, obramienia otworów, szkarpowe podmurowanie kamienne i ten idealny co do wymiarów dach oto, pomijając dalsze szczegóły, naistotniejsze cechy

piękną styl zakopiański i logiczne jego znaczenie.

W budownictwie drzewnym styl zakopiański oparty na sztuce ludowej, jako dzieło Stanisława Witkiewicza, jest dziełem skończonym, w którym, rzecz można, nic dodać lub zmienić nie trzeba. Dzieło to przejął i uznał za własne nie tylko lud tutejszy i ogół społeczeństwa, jak to wyżej wspomniano, lecz wielu fachowców architektów całej Polski a jest ono tem więcej podziwienia godnem, że jest dziełem jednego pokolenia, a głównie jednego człowieka. Historia sztuki w architekturze niezna takiego przykładu.

Styl zakopiański w murze to sprawa dalszego etapu tej sztuki. Witkiewicz doprowadziwszy dzieło swoje stylu zakopiańskiego w drzewie do końca nie spoczął w tej pracy, rozumiał dobrze, że z czasem zajdą inne potrzeby dla przyszłych ludzi, że warunki budowania się zmieniają, wymagania budujących pójdą nową koleją i że drzewo się wyczerpie w swych wymiarach i dobroci. Za przykładem stylów klasycznych poszedł i on z budownictwa drzewnego poczynając wprowadzać styl zakopiański do muru. Do tej pracy zabrał się gorliwie, a znaleźli się znów ludzie, którzy zapragnęli skorzystać z niej i posiadać projekty Witkiewicza na domy, dwory i szkoły w murze. I znowu nikomu Witkiewicz projektów tych nie odmawia i znowu wszystkim darmo rysuje aby dalej szerzyć i rozpowszechniać swe dzieło. W ten sposób powstają znów dwory murowane jak p. Steckiego, hr. Reya, p. Kleniewskiej, Muzeum Chałubińskiego, Szkoła Im. Hr. Dzieduszyckiego. Równocześnie wydaje Witkiewicz dwa zeszyty Stylu zakopiańskiego, pierwszy jako stolarstwo, drugi jako ciesielstwo - dom. Do zeszytów tych pisze obszerny traktat o tem co dotąd w tym stylu powstało a dalej wspomina:

" Nie tylko budownictwo zakopiańskie będzie przeniesieniem cech stylowych z drzewa na kamień, nie jeden styl historyczny, który przetrwał wieki w połączeniu z nieszytą trwałością murów był pierwotnie budownictwem drewnianem"

A na zakończenie, pragnąc aby w Polsce zapanował w architekturze styl Polski, dodaje:

" Rozwijając ten pierwiastek budowniczy możemy być pewni że idziemy do źródła rzeczywiście polskiego, daw-

nego budownictwa"

Kozwój stylu zakopiańskiego jako przeniesienie domuru ujrzeli architekci, a czując się tym przykładem poruszeni i zachęceni podjęli tę pracę w swoje ręce i poczęli w dalszym ciągu tworzyć projekty i budowy w tymże stylu. Do imion tych architektów należą: Prof. Dr. Jan Zubrzycki, Jarosław Wojciechowski z Warszawy, W. Jabłoński z Warszawy, J. Pokutyński z Krakowa, W. Kononowicz z Warszawy, M. Czajkowski, C. Domaniewski z Warszawy, T. Obmiński ze Lwowa, J. Bogucki ze Lwowa, M. Łużecki, K. Skorewicz, M. Minkiewicz ze Lwowa, Handzelewicz ze Lwowa, T. Szanior, B. Czosnowski, K. Wesołowski, i win. Nadto na Politechnice w Warszawie w latach 1902 - 1904 zajmowano się tym stylem naukowo. Dzięki tym architektom powstają w Polsce w różnych jej stronach domy mieszkalne, dwory, szkoły, kościoły, dworce kolejowe, hotele i.t.p.

Do konkursowych prac ogłoszonych przez różne T-wa, przystępują architekci zarówno z wyżej wymienionych jak i inni z pracami swemi wykonanemi w stylu zakopiańskim jak na przykład na kościół św. Elżbiety we Lwowie, na kościół przy cukrowni "Zapłoba", na hotel przy Morskiem Oku, na Sokolnię w Zakopanem i.t.d. i za te prace przez grona najpoważniejszych sędziów architektów zostają odznaczeni nagrodami.

Nie są to już zatem żadne mrzonki o stylu, ale stał się on rzeczą konkretną, zrealizowaną w formie istotnej chociaż nieskończonej jeszcze i niezupełnej. A jak stała się ta rzecz istotną najlepiej dowodzi fakt, że do dziś sprawa ta żyje, że ciągle w różnych stronach Polski powstają domy mieszkalne, zakłady, szkoły, kościoły, wille i.t.p. w stylu zakopiańskim. Dość wspomnieć Wisłę w Beskądzie zachodnim, gdzie niemal przeważa styl zakopiański w drzewie i w murze w dawniejszych, nowych i powstających budynkach jak: willa "Kolibra", "Janka", Bożydar, "Bukowa", "Zofjówka", Poczta i.w.n. Bardzo wiele w tem stylu domów znajduje się również na Górnym Śląsku, Litwie, we Wschodniej Małopolsce, Lubelszczyźnie, w okolicach Warszawy jak w Nałęczowie, w Konstancinie, Aninie, koło Pruszkowa, w okolicy Krakowa i.t.d.

Możnaby cały szereg wymieniać imion twórców i tych budowli

lecz trzeba również ze smutkiem stwierdzić, że sprawa stylu zakopiańskiego jednak słabnie, że architekci polscy zubożeli w uczuciach dla swojskiej sztuki i zamiast rozwijać ją dalej i z tych doniosłych tak daleko już idących poczynań dążyć do stworzenia skończonego dzieła polskiej architektury, ulegli wpływow obcym ~~prz~~ hołdując im i wprowadzając do kraju obcą brzydotę mieszkalnych skrzyń, niemających nic wspólnego, ani z naszym klimatem, ani z naszą tradycją tkwiącą w pięknych zabytkach swojskiej architektury, ani też z naszymi uczuciami narodowymi.

W ostatnich czasach mieliśmy już nieraz w architekturze takie wpływy obce i dziś żałować nam tylko przychodzi żeśmy tym wpływom ulegali. Z politowaniem patrzymy dziś na resztki tych wpływów oszpecające nasze ziemie, których jeszcze niezdolaliśmy tu i ówdzie pozacierać. Dość wspomnieć n.p.o. "Secesji" którą niezbyt dawno narzucił nam duch czasu z obcych stron jak obecnie narzuca skrzynie mieszkalne. Niedługo będziemy znowu w kłopotie co z nimi zrobić jak byliśmy w kłopotie co zrobić z "Secesją".

Czy dla utalentowanego architekta może być zadowoleniem kopjowanie obcej brzydoty, czy takie projektowanie i budowanie najprymitywniejszych bloków, najprostszyc skrzyń może dać architekcie jakiegokolwiek zaspokojenie pożądań artystycznych? Kopjowanie tych skrzyń może się stać poikopaniem zdolności artystycznych architektów. Prof. Jan Zabrzycki w swym traktacie o stylu zakopiańskim pisze:

"Przypomnijaj sobie z konkursu lwowskiego na kościół św. Kłzbiety pracę arch. Wojciechowskiego zamierzającą wprost do objawienia w zespole architektury kamiennej i ceglanej motywy zaczerpnięte z architektoniki drzewnej. Każdy przyzna, że praca ta niemałą położyła zasługę jako owoc samodzielnego tworzenia. Trudniej bowiem tworzyć samodzielnie z pierwiastków swoich rzecz składając, aniżeli powtarzać formy wielokrotnie już zastosowane a przeto powszechnie znane!"

A dalej

" Architekci polscy mają przed sobą przyszłość jeżeli nie odstraszą się trudnościami. - Możemy wyrazić nadzieję powitania u nas stylu swojskiego pod warunkiem, że architektura nasza nie będzie się wzorować na dziełach obcych, ale doczeka się sumiennej i wytrwałej pracy ze strony architektów polskich nieodstraszających się trudnościami, lecz oddających się wewnętrznemu zgiębianiu pierwiastków rodzimych. - Zawsze i wszędzie budownictwo drzewiane było podstawą do rozwoju architektoniki kamiennej!

Oczywiście lepiej i chwalebniej byłoby zatem zamiast zagrzebywać zdolności swoje twórcze w skrzyniach, skierować je w stronę naszej polskiej sztuki i tworzyć własną architekturę z materiałów już tak bogatych i tak licznie niepromadzonych. Tego dorobku naszego kulturalnego, jako pierwiastków sztuki swojskiej, nie powinno się zmarnować pod obciążeniem sumienia narodowego.

Architekci nie powinni w tym sypieku srazać się trudnościami przeprowadzenia stylu zakopiańskiego do muru. Początek już został zrobiony, istnieją już budowle w murze w tymże sposobie lepsze i gorsze, od dobrej woli, usiłowań i talentów tych architektów, którzy się tą sprawą zechcą zająć zależy będzie los i rozwój tego stylu jako przeciwstawienie zgubnym obcym wpływom.

Niemożna przypuścić, żeby się unas talenty nie znalazły a im więcej rzecz ta okazuje się trudną tym więcej powinna przyciągać do siebie. Tylko rozwiązywanie trudnych problemów przynosi prawdziwe zadowolenie, a im rozwiązanie trudniejsze tem zadowolenie większe.

Nie każdemu jednak danem jest to pełne zadowolenie w ten sposób osiągnąć i nie każdy architekt podoła temu zadaniu w większej mierze, ale każdy najmniejszy szczerół nowy w tej pracy będzie jedną więcej cegielką do budowy wspólnego dzieła. Tak powstawały wszystkie style i tak może powstać także styl polski. Potrzeba nato tylko wiary we własne siły i dobrej woli do pracy zbiorowej z równoczesnym ^{zaprzestaniem} ~~zostawieniem~~ kopjowania obcych wzorów.

Pracę tę ~~najprędzej~~ należałoby wprowadzić jaknajprędzej w czyn, zachęcić do niej architektów i budujących a zwłaszcza na terenach Podhala, gdzie styl zakopiański miał początek i skąd ta sztuka promieniowała na całą Polskę, a gdzie dziś tę sztukę się kasuje, gdzie raptownie Zakopane oszpeca się budowlanymi "dziwolągami" spychając do rzędu najbanalniejszych miasteczek żydowskich, ten najpiękniejszy zakątek naszej ziemi, dawną "Letnią Stlicę" w otoczeniu wyniosłej przyrody najeżonej strzelistymi szczytami i smrekami styl zakopiański z swymi linjami swą wyniosłością i smukłością dachów dostrajał się doskonale do tego otoczenia, w ostatnich jednak czasach styl ten niestety zanika na jego miejsce powstają tu najbanalniejsze zabudowania wrażliwej sprzeczności pozostające z przyrodą i klimatem, jako płaskie, bez dachów "skrzynie mieszkalne". Takich skrzyn jest tu już dosyć a w tymże samym charakterze ma tu w najbliższym czasie powstać jeszcze wielki "Dworzec Tatrzański", Ratusz, Szkoła Powszechna i Kawirnia "Italja".

Prasa polska już wielokrotnie krytykowała ostro obecne zabudowywanie Zakopanego, jak "Dziennik Poznański" z dn. 8 maja 1927. "Kurjer Poznański" z dnia 15 kwietnia 1928. i 18 września 1929, nadto inne pisma jak "A.B.C." "Zakopane" i.t.p.

Na ankiecie międzyministerjalnej dla potrzeb Zakopanego w roku 1919 inż. Feliński imieniem Ministerstwa Robót Publicznych wyraźnie polecił oświadczając:

"Zadania inżyniera, geometry i higienisty zespolić musi ręka architekta - artysty. W tym względzie Zakopane jako kolebka nowych rodzimych poczynań artystycznych w sztuce naszej zasługuje na najwyższą uwagę i troskę. Zakopane jako kolebka stylu zakopiańskiego, którego idea bezsprzecznie odrodziła współczesną myśl architektoniczną, powinno zachować i w dalszym rozwoju swój lokalny rodzimy charakter budownictwa, a odpowiednie zastrzeżenia powinna mieć ustawa budowlana"

Rada Gminna w Zakopanem w dniu 4. marca 1925. jednogłośnie uchwaliła obronę stylu zakopiańskiego i jego rozwój i tę uchwałę prze-

kazała organom budowlanym gminnym do zrealizowania.

Związek "Właściciele realności" "Związek Górali" również wniósł w swoim czasie w tym duchu prośbę do Zwierzchności Gminnej, lecz wszystko to niestety odbyło się nadaremnie i z dnia na dzień Zakopane zatracę dawny swój charakter sztuki i jego chlubne znaczenie. Praca twórcza najzdolniejszych ludzi stawiająca Zakopane wysoko w swej odrębności i upodobania kulturalnego społeczeństwa zostają dziś zagrzebywane i Zakopane dziś może wywodzić swą nazwę, że tu zakopuje się jego dawne wartości artystyczne i jego dawne znaczenie.

Na tego rodzaju stan rzeczy nie można obojętnie patrzeć. Muszą się znaleźć jakieś czynniki w Państwie aby temu zapobiedz. Czas na zarządzenie złemu najwyższy, lecz nie jest jeszcze zapóźno i w tym względzie los zabudowywania Podhala zależeć będzie od dobrej woli tych ludzi, którzy do spraw tych są powołani i którzy sprawę tę zechcą wziąć w swoje ręce i nią skutecznie pokierować. Społeczeństwo niewątpliwie ~~znach~~ się przyczyni do tych usiłowań, gdyż zawsze chętniej idzie zatem co w budownictwie widzi pięknem. I jak dawniej nikt w Zakopanem nie chciał drewnianych domów stawiać inaczej tylko po witkiewiczowsku tak i teraz poszliby za stylem tym w murze. Społeczeństwo nie mając innych wskazań trzymać się musi z konieczności narzuconej obcej brzydoty, lecz z chwilą przeblysku piękna własnej sztuki bez wątpienia wszyscy do niej się zwróca.

³⁰ Zakopane w lutym 1931 r.

E. Werstowski

Gmina m. Zakopanego ogłasza niniejszem za pośrednictwem Związku arch. krak. konkurs na szkice gmachu ratusza w Zakopanem.

1. Budynek murowany ma stać na parceli oznaczonej literami ABCD na załączonej mapce sytuacyjnej, jako gmach wolno-stojący.
2. Budynek może być ~~dwupiętrowy~~ lub jednopiętrowy z poddaszem. Na skutek uchwały Rady miejskiej m. Zakopanego, budynek ma być wystawiony w t.zw. stylu zakopiańskim, co należy rozumieć w tym sensie, że w projekcie należy uwzględnić charakterystyczne cechy architektury podhalańskiej.
3. Budynek ratuszu przeznacza się wyłącznie na cele biurowe. Ma on zawierać na 3 kondygnacjach 35-38 pokoi biurowych o powierzchni 16-20 m² każdy, przyczem pokoje biurowe w ewentualnym poddaszu mogą być mniejsze, niż na normalnym piętrze. Pokoje biurowe na poddaszu mają być tak zaprojektowane, by mogły być w każdej chwili zmienione na ewentualne mieszkania, czyli należy przewidzieć kominy dla 4 kuchen.
4. Prócz pokoi biurowych należy przewidzieć salkę posiedzeń Rady miejskiej o pow. 90 - 100 m².
5. W suterrenach, wysokich 2.60 w świetle, zagłębionych w 1/3 w ziemi, zaprojektować należy kotłownię, skład opału, mieszkanie woźnego 2 pok. i kuchnia, mieszkanie drugie pokój i kuchnia, ustępy, 3 ubikacje na areszta, pomieszczenie na archiwum i magazyn depozytów. Do kotłowni przewidzieć szacht na śmieci z poszczególnych kondygnacji.
6. Korytarze mają mieć szerokość minim. 2 m 20 cm. Na wszystkich kondygnacjach należy przewidzieć ustępy, windę ciężarową o udźw. 50 kg. odpowiednią ilość szatni i szafy biurowe ukryte w grubości murów.
7. Koszta projektowanej budowy nie powinny przenosić kwoty 400.000 zł. licząc po 70 zł. za 1 m³.
8. Wymagane rysunki: Rzuty wszystkich pięter w skali 1:200, fasad i przekrojów 1:100, widok perspektywiczny od ulicy Orkana; sytuacja 1:1000.

9. Termin złożenia szkiców w Zakopanem w urzędzie budownictwa miejskiego, wyznacza się na dzień 8 czerwca o godz. 12 w południe. Rysunki mają być przesyłane w teczkach, bez podpisów i godeł, z załączeniem koperty zapieczętowanej, zawierającej nazwisko i adres autora.
10. Za trzy najlepsze projekty wyznacza się nagrody w wysokości 1000 zł., 600 zł i 400 zł., od których to nagród potrąci się 10% na rzecz Z.A.W.K. Architekci Gałęzowski, Kulczyński i Wojtyczko. Z ramienia gminy 3 architektów oraz burmistrz jako przewodniczący.

KONKURS
na projekt ratusza w Zakopanem

opisuje niniejszem Gmina m. Zakopane za pośrednictwem Związku Architektów Województwa Krakowskiego z terminem nadsyłania prac do 8 czerwca b. r. Warunki szczegółowe i planik sygnacyjny do nabycia w Sekretarjacie Związku A. W. K., Kraków, pl. Matejki 6, u inż. arch. W. Wierzchowskiego, tel. 14772. 282g

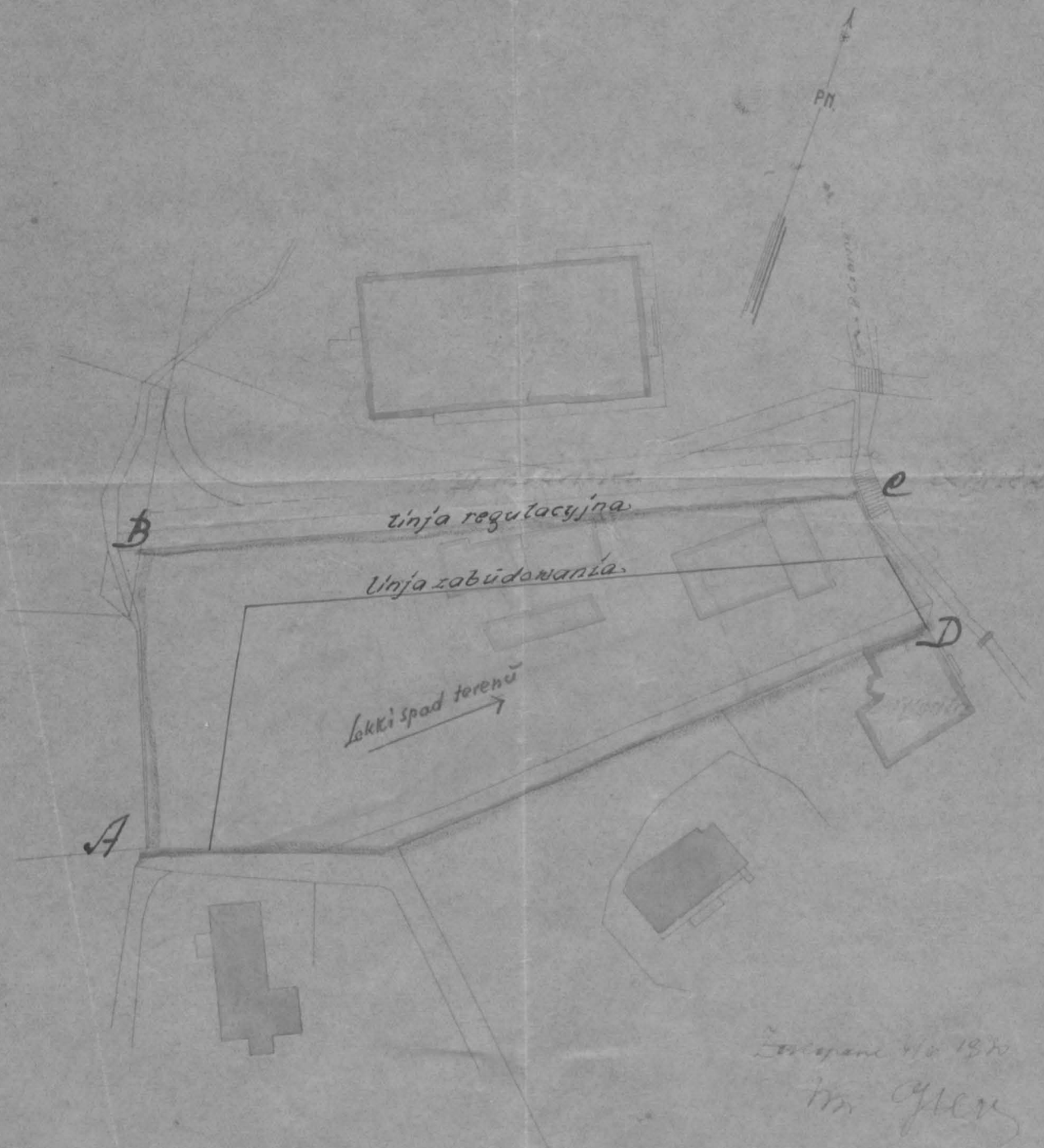
Za Z. A. W. K.
Prezes: Dr. A. Szyszko-Bohusz.

Thi... ..
Cor... ..
23 maj 1931

PLAN SYTUACYJNY

części realności gminy Zakopane

1:1000

Zakopane 14. 1920
M. Gien

- do zburzenia.
- istniejące budynki drewn.
- " " " murów.

Związek Podhalań-

*Projekt protestu
pisan w warunkach konkursu
w Krakowie i Zakopanem*

Projekt

Projekt protestu

Sąd Konkursowy na Ratusz w Zakopanem

na ręce:

JW Pana L. Winnickiego, Przewodniczącego Sądu, Burmistrza w Zakopanem
" Arch. Gałęzowskiego w Krakowie
" " Kulczyńskiego " "
" " Wojtyczki " "
" " Szyszko-Bohusza " "

(przez Sekretariat Związku Architektów Województwa Krakowskiego,
plac Matejki 6, u inż. arch. W. Wierzchowskiego).

Związek Podhalań, reprezentujący kulturę góralszczyzny, w ciągu roku ubiegłego usiłował wykazać konieczność budowy gmachów publicznych w Zakopanem w stylu regionalnym, podhalańskim. Być może, że właśnie opinia Związku Podhalań wpłynęła na Radę Miejską Zakopanego w kierunku rozpisania nowego konkursu na ratusz, z warunkiem uwzględnienia charakterystycznych cech architektury podhalańskiej. Niestety, sposób rozpisania konkursu nie licuje z powagą stolicy Podhala, reprezentującej tę dzielnicę Polski wobec kulturalnego świata. Ogłoszenie o konkursie ukazało się wyłącznie w jednym anonsie Ilustrowanego Kurjera Codziennego z dnia 23 maja b.r. Termin nadsyłania prac oznaczony został na 8 czerwca b.r. O konkursie nie zostały zawiadomione Koła Architektów w Warszawie, Lwowie, Poznaniu, Wilnie, a wszak regionalizm podhalański nie jest zagadnieniem obchodzącym wyłącznie województwo krakowskie. Architekci polscy, którym ten numer Kurjera nie wpadł przypadkowo w ręce, zostali zupełnie pozbawieni możności wzięcia udziału w konkursie, a krótkość terminu mogła nawet tym architektom, którzy ów anons przeczytali, uniemożliwić pracę w tak pośpiesznym tempie. Rozwinięcie bowiem stylu zakopiańskiego w murze jest problemem niewątpliwie trudnym i wymagającym nie tylko twórczego natchnienia artystycznego, lecz nadewszystko sumiennych studiów.

W memorjale złożonym panu Wojewodzie Krakowskiemu przez Związek Podhalań w sprawie opieki nad stylem podhalańskim w budownictwie, został wysunięty wniosek utworzenia stałej komisji artystyczno-budowlanej, delegowanej przez Związek Podhalań w celu opracowania przepisów miejscowych dla budownictwa na Podhalu. Spodziewaliśmy się, że Władza Samorządowa, której nie by-

ła obca treść owego memorjału, powoła do Sądu Konkursowego w sprawie tak ważnej jak budowa Ratusza w Zakopanem, przedstawicielei miejscowej ludności zorganizowanej w Związek Podhalan.

Wobec zlekceważenia postulatów Związku Podhalan, podnoszących doniosłość budowy gmachów publicznych na Podhalu w styku wyłącznie regionalnym, zakładamy s t a n o w c z y p r o t e s t przeciwko ogłoszonym warunkom konkursu na Ratusz Zakopiański, prosimy o odczytanie niniejszego pisma na pierwszym posiedzeniu Sądu Konkursowego i zapowiadamy żywe poruszenie tą sprawą opinii publicznej.

45

Wnioski uchwalone na posiedzeniu Komitetu Witkiewiczowskiego
odbytem w dn. 11.II.1931r.

1. Podjąć wydanie krótkiego rozumowanego przewodnika zabytków stylu zakopiańskiego w Zakopanem w 2-ach językach / dodać spis obiektów budownictwa na terenie Polski i poza granicami oraz przedmiotów znajdujących się w różnych muzeach/. / Zaprosić do współpracy pp. prof. Pawlikowskiego, p. Barabasza, p. Gosienieckiego, p. Brzegę, p. Wesołowskiego/. Wydawca może Zwoliński, lub Księgarnia Nauczycielska.
2. Wydać w oddzielnej odbitce "Styl Zakopiański", broszurę zawierającą artykuły Stanisława Witkiewicza: Wstępy do obu zeszytów Stylu Zakopiańskiego oraz ze Sztuki i Krytyki - z dodatkiem około 10 - 12 reprodukcji bardzo dobrych / jak w broszurze Eljasza./Odpowiedni wstęp. / Komisja/.
3. Prosić prof. Pawlikowskiego i p. dyr. Barabasza, żeby opracowali projekt urządzenia działu powstania i rozwoju stylu zakopiańskiego w Muzeum Tatrzańskim. Dział ten oprócz całkowicie na zestawieniu porównawczem zjawisk podstawowych sztuki budownictwa góralskiego z wynikami do których doszedł styl w swym rozwoju. Przedstawić też analogiczne przykłady z budownictwa w innych okolicach Podhala i Polski / ew. doprosić pp. Gosienieckiego i Brzegę /. Projekt ten przedstawić Zarządowi Muzeum Tatrzańskiego, aby został umieszczony w programie rozbudowy Muzeum.
4. Opracować projekt działu Stanisława Witkiewicza i Matlakowskiego w Muzeum Tatrzańskim i również przedstawić takowy Zarządowi Muzeum Tatrzańskiego do umieszczenia w programie rozbudowy Muzeum. / Komisja/.
5. Delegacja do Ministerstwa Robót Publicznych o wydanie dodatkowych miejscowych przepisów na Podhalu, a w Zakopanem w szczególności, co do budowy w stylu zakopiańskim z odmianami na terenie całego Podhala / opracować projekt ustawy i z nim pójść/. Wykonać to powinien Związek Podhalań i delegacja gminy Zakopanego i powiatów. / Narada ze Związkiem/.
6. Delegacja wspólnie ze Związkiem Podhalań w Departamencie Sztuki o wydanie specjalnego rozporządzenia o podciągnięciu dzieł stylu zakopiańskiego pod kategorię zabytków na podstawie specjalnego spisu / może tego katalogu w p. 1 / i żeby każdy właściciel domu zakopiańskiego pierwotnego otrzymał odpowiednie pismo rejestracyjne.
7. Ewentualnie ze strony Komitetu i Związku Podhalań pomoc w staraniach o subsydia na budowę nowego pawilonu Muzeum Tatrzańskiego - ewentualnie utworzenia przez Związek listy składek cegiełek itp.
8. Delegacja wspólnie ze Związkiem Podhalań do Wydziału budowy szkół w Ministerstwie Oświaty / arch. Maczyński, naczelnik Wydziału pochodzi z N. Sącza czy z Limanowej/ o to by szkoły na Podhalu były zbudowane w regionalnych odmianach stylu podhalańskiego. Potraktować to jako moment specjalnie pedagogiczny. Zaproponować, by został wprowadzony regionalizm w budowie szkół powszechnych na wsi na terenie całego Państwa.
9. Stworzenie rezerwatu sztuki podhalańskiej na Podhalu na wzór rezerwatu przyrody. / opracować statut, program wspólnie z Departamentem Sztuki, prof. Pawlikowskim, Muzeum Tatrzańskim i Towarzystwem Tatrzańskim/.

- 18
10. Rozpocząć starania o utworzenie Państwowej Rady Ochrony Sztuki Ludowej na terenie całej Polski z odpowiednimi pododdziałkami ze specjalnem ~~uw~~zględnieniem budownictwa drewnianego / Uchwały zjazdów konserwatorów z r. 1927 / Opracować program i statut. do tej pracy powołać przedstawicieli: 1. Departament Sztuki, 2. Tow. Krajoznawcze, 3. Tow. Opieki nad Zabytkami Prz. 4. Ministerstwo Robót Publ. depart. budowl. 5. Ref. Turystyki, 6. Zakł. Arch. Polsk. w osobie p. Sosnowskiego, 7. prof. Pawlikowskiego, 8. delegata Komitetu Witkiewiczowskiego, 9. Tow. Przemysłu Ludowego, 10. Tow. propagandy sztuki, 11. Delegata & Sekcji Regionalistycznej Związku P.N., S.P. - jako inicjatorów, 12. może delegata Związku Podhalan, 13. może delegata Ministerstwa Spraw Wewnętrznych / ow. Związku Sejmików/, 14. Państwową Radę Ochrony Przyrody.
 11. Wystąpić do departamentu szkolnictwa zawodowego wspólnie ze Związkiem Podhalan o założenie regionalnej szkoły rzemiosł budowlanych na Podhalu / Nowy Targ/ - z wydziałami: murarskim, kamieniarskim, ~~drzewnym~~ drzewnym, żelbetowym, ceramicznym.
 12. Prosić prof. Pawlikowskiego, jako redaktora Wierchów, aby poświęcił rocznik: 1931 stylowi zakopiańskiemu: a/ historia, b/ działalność Witkiewicza, Matlakowskiego i innych, c/ wyciągi z prac Matlakowskiego i innych, d/ może pewne materiały z ~~zakładu~~ zakładu architektury, e/ fotografie, f/ polemika.
 13. Zeszyt 4-ty stylu zakopiańskiego, ułożony porównawczo, przykłady dodatnie i ujemne. Komitet redakcyjny: prof. Jastrzębowski, prof. Pawlikowski, prof. Sosnowski, prof. Wojciechowski, prof. Gosieniecki, prof. Skórewicz, arch. Wesołowski, arch. Witkiewicz, przew. Komitetu pułk. Kornikowicz.
 14. Prosić prof. Mieczysława Limanowskiego o odezyt przez radio wtedy, gdy z Wilna transmitują na całą Polskę. A także o artykuł do pisma w Zakopanem.

Wnioskodawca:

/-/ J. Witkiewicz.

Warszawa, 11 lutego 1934 r.

Petycja w sprawie opieki nad za-
bytkami stylu podhalańskiego
w zakresie sztuki kościelnej.

Związek Podhalańców ośmiela się zwrócić do Jego Ekscelencji, jako do najwyższej naszej Władzy Kościelnej, z prośbą o pomoc w urzeczywistnieniu jednego z zadań Związku: czuwania nad zachowaniem rodzimej sztuki ludowej Podhala w zakresie budownictwa i zdobnictwa kościelnego.

Pod koniec XIX wieku, powstał w Polsce prąd architektoniczno-zdobniczy, znany pod nazwą Stylu Zakopiańskiego. Artyści, hołdujący temu kierunkowi, usiłowali przekształcić bogate pierwiastki sztuki ludowej na sztukę ogólnopolską. Odrębność budownictwa i zdobnictwa świeckiego ruch ten objął również i sztukę kościelną.

Znakomity artysta, Stanisław Witkiewicz, podjął się zaprojektowania do świeżo postawionego wówczas kościoła parafjalnego w Zakopanem ołtarzy, polichromji ścian, witraży i sprzętów kościelnych w stylu zakopiańskim. Część tych projektów została wykonana, a mianowicie:

- 1/ KAPLICA POD WEZWANIEM ŚW. JANA CHRZCICIELA, fundacji ś.p. Zygmunta Gnatowskiego,
- 2/ OLTARZ MATKI BOSKIEJ RÓŻAŃCOWEJ,
- 3/ WITRAŻE KOŚCIELNE,
- 4/ KONFENSJONALE I ŁAWY,
- 5/ WROTA KOŚCIELNE.

Dzieła te wykonane zostały przy pomocy artystów: Jana Malborchyka, Wojciecha Brzezi, Wojciecha Roja i wielu innych rzeźbiarzy miejscowych. Każdy szczegół budowy, rzeźby, motywów witrażowych, polichromji, haftów, kształtów lichtarzy i naczyń liturgicznych - był owocem długich rozmyślań i natchnionych pomysłów. I choć - niestety - nie było danem Witkiewiczowi doprowadzić do końca rozpoczętego dzieła, pozostały niewykonane projekty Wielkiego Ołtarza, ołtarzy bocznych św. Franciszka i św. Klary /to, co pozostało w kościele parafjalnym z twórczości Witkiewicza, jest skarbem nieocenionym, przynoszącym chlubę kulturze podhalańskiej.

Witkiewicz skomponował pozatem następujące kaplice:

- 6/ KOŚCIOŁEK-KAPLICĘ W JASZCZURÓWCE, będący niezwykle pięknym pomnikiem góral - skiego budownictwa drzewnego.
- 7/ Drewnianą KAPLICZKĘ PRZYDRÓŻNA NA BYSTREM.

Wszystkie wymienione powyżej dzieła są u n i k a t a m i twórczości architektonicznej i zdobniczej Stanisława Witkiewicza w stylu zakopiańskim w zakresie sztuki kościelnej.

Staraniem Komitetu Witkiewiczowskiego, a nakładem Kasy im. Mianowskiego w Warszawie, opuści niebawem prasę, drukowane obecnie u św. Wojciecha w Poznaniu album, zawierające wszystkie powyższe prace Stanisława Witkiewicza. Album to, jako III Zeszyt z cyklu "Styl Zakopiański", o kilkunastu barwnych tablicach, opracowanych przez prof. Wiktora Gosienieckiego z Poznania, a poprzedzonych wyczerpującą przedmową prof. Jana Gwalberta Pawlikowskiego ze Lwowa, rozniesie po całej Polsce i poza Polskę sławę rodzimej sztuki ludowej Podhala, zastosowanej do Przybytków Pańskich. Wydawnictwo to niewątpliwie przyczyni się do wzmożenia się frekwencji zwiedzających powyższe zabytki, a być może, posłuży za wzór dla podhalańskich parafji w Ameryce, jak należy zdobić Świątynie Pańskie, aby przypominały wychodźcom ziemię ojczystą. Moglibyśmy narazić się na zarzut zaniedbania, gdybyśmy - Podhalańcy - nie troszczyli się należycie o przechowanie w całości tych drogich sercu góralskiemu pamiątek.

Ośmielamy się więc zwrócić do Jego Ekscelencji Xięcia Metropolity z gorącą prośbą: 1/ o traktowanie wyżej wymienionych pomników twórczości Stanisława Witkiewicza, w stylu zakopiańskim w zakresie sztuki kościelnej, jako z a b y t k ó w s z t u k i , c h r o n i o n y c h p r z e z W ł a d z e K o n s y s t o r s k i e , 2/ o zatwierdzanie takich tylko planów zdobienia wymienionych kościołów i kaplic, które nie stoją w sprzeczności ze znajdującymi się w nich zabytkami sztuki podhalańskiej.

Równocześnie Związek Podhalańców zwraca się do Pana Wojewody Krakowskiego z memorjałem, motywującym konieczność roztoczenia państwowej opieki nad ś w i e c k i e m budownictwem na Podhalu i o zaliczenie ś w i e c k i c h dzieł architektonicznych i zdobniczych Stanisława Witkiewicza do zabytków, podlegających opiece Państwa, po myśli rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 6.III.1928. o ochronie zabytków.-

Odpis tego memorjału Związek Podhalańców ma zaszczyt przedstawić Jego Ekscelencji w załączniku.-

Kraków, dnia 4.czerwca 1929 r.

Wielce Szanowny Panie Profesorze .

W załączeniu przesyłam dalszą i ostatnią część
protokołu ankiety zakopiańskiej i pozostaje

z wysokiem poważaniem

Helena Kacwińska.

JWielmożny Pan

Prof.Dr.Jan Gwalbert Pawlikowski

we Lwowie.

P r o t o k ó ł

ankiety w sprawie rozwoju Zakopanego i Podhala, odbytej w dniach 8, 9 i 10 marca 1929 roku w Zakopanem w Dworcu Tatrzańskim.

Obecni :

Porządek dzienny obrad :

Otwarcie ankiety.

Przemówienie Inż. Czerwińskiego.

Referat Prof. Goetla " Ochrona Tatr i pograniczne Parki Narodowe ".

Po ogólnem omówieniu spraw ochrony przyrody przechodzi referent do sprawy tworzenia Parków Narodowych w Europie i Ameryce wogóle a w szczególności w Polsce w Tatrach. Omawia porozumienie między Polskim Towarzystwem Tatrzańskim a ludnością góralską, przechodzi do nadmiernej eksploatacji lasów w dobrach Poronin, porusza sprawę eksploatacji granitu w Roztoce.

Dzięki wielkodusznej decyzji Rządu obszar od Trzech Koron aż do Pienińskiego Potoku kupiony przez Rząd został przeznaczony na ścisły rezerwat Park Narodowy Pieniński.

Akcja utworzenia Parku Narodowego na Babiej Górze znajduje też aprobatę Rządu, który ma zamiar dalszego kupna lasów na tym obszarze. Cała akcja ochrony przyrody leży w interesie letnisk i uzdrowisk., a problem Parków Narodowych wiąże się ściśle z podniesieniem stanu letnisk i uzdrowisk, Do całości problemu należy zaliczyć również ochronę swojszczyzny.

Referent zgłasza następujące wnioski :

Dyskusja :

Poseł Gwiżdż zaznacza, że wniosek w sprawie dostępu do hal i w sprawie ich użytkowania wstawiony został w porozumieniu ze Związkiem Podhalań.

Cieszymy się bardzo, że w uchwale tej jest ten ~~dot~~ ^{dot}ępowanie odnoszący się do tego, że dostęp do pastwisk ma być niczem nieskrępowany, że użytkowanie odziedziczonych i użytkowanych od wieków hal będzie niczem nieskrępowany.

Zaznaczamy z naciskiem, aby wszelkie próby czy możliwości wyłączenia były wykluczone, i to tak jeżeli chodzi o ustawę o ochronie przyrody czy o zarządzenia wykonawcze zastrzegamy się przed wyłączeniem w jakiegokolwiek formie dla celów ~~ochrony~~ ^{odnowy} przyrody.

Prof. Dr. Stanisław Sokołowski, imieniem Państwowej Rady Ochrony Przyrody.

Referat Prof. Goetla był zupełnie wyczerpujący i nie mam nic do dodania, gdyż nie można wchodzić w szczegóły.

Zaznaczam tylko, że szczegóły dotyczące spraw Parku Narodowego zostały ujęte w protokole Akademii Umiejętności i Czeskiej Akademii Nauk, gdzie są one wszystkie sprecyzowane i gdzie wszystkich zainteresowanych mogą odesłać. Poruszę tu tylko kwestję w związku z punktem 5/, dotyczącym ochrony lasów.

W Tatrach są dwie ~~strefy~~ ^{strefy} krainy jaskrawo się ~~zna~~ ^{znajdują} zaznaczające: górna kraina turni i dolna regli. Regle stanowią integralną część pasma tatrzańskiego i piękna, które się mieści w Tatrach i nie można sobie wyobrazić jednego bez drugiego.

Obie strefy wymagają ochrony. Turnie i skały zabezpieczamy przed uprzemysłowieniem, przed nadmiernym ~~zabudowywaniem~~ ^{zabudowywaniem} itd. Druga strefa regli wymaga dużej ochrony lasów, leżących u stóp Tatr. Jeżeli góry są klejnotem ziemi, to regle są oprawą tych klejnotów a więc musi się je ~~chronić~~ ^{chronić}.

Byłoby to pożądane gdyby można było chronić lasy jako znajdujące się w stanie pierwotnym, ale niestety pierwotność już się zatraciła, bo życie idzie swojemi torami, gospodarka w lasach się rozwija i chodzi tylko o to, aby lasy ochronić przed zupełnem zniszczeniem i zagładą.

Przyroda w swych przejawach ma pewne kataklizmy, które zagrażają lasowi, jak halne wiatry i burze, które kładą dużą ilość drzew. Drugą klęską jest kornik, który w warunkach stworzonych przez niestaranną gospodarkę rozmnaża się nadmiernie. Z kornikiem można jednak walczyć, ale zapobiec, aby niszczeniu drzewostanu przez wichry i burze nie można. Ochrony wymaga tak las jak kosodrzewina, stanowiącą ten najważniejszy element w przyrodzie tatrzańskiej.

Mówić o znaczeniu lasów dla idei Parku Narodowego jest rzeczą zbytę, bo proszę sobie wyobrazić tylko jak^{by} wyglądałyby Tatry po wycięciu regli. Podniosę tu tylko znaczenie lasów dla turystyki pojętej w obszerniejszem znaczeniu. Jeżeli turystykę pojmować będziemy jako pokonywanie pewnej mechanicznej przeszkody w ciasnem ujęciu, to istota turystyki zatraci się zupełnie. Turystyka w obszerniejszem znaczeniu, która nie tylko uznaje zdobycie szczytu ale znajduje zadowolenie w podziwianiu pięknej przyrody i pięknych dolin, podziwianiu całego uroku jaki się mieści w Tatrach. Dla turystyki tej las tatrzański ma takie znaczenie jak i turnie, i dlatego oba pasy wymagają ochrony przed zniszczeniem.

Naznaczenia ekonomiczne lasów tatrzańskich muszą też zwrócić uwagę.

Jednorazowe nagłe wycięcie ogołocenie zboczy górskich z lasów równa się zamienieniu danego terenu w pustkowie. Wystarczy przejść w dolinę Jaworzynki, gdzie przedstawia się obraz straszny, wprost dantejski, to samo czeka niezadługo i zbocza Kalatówki

Dalsza kwestja to zabezpieczenie potrzeb miejscowej ludności. Jeżeli mamy na myśli rozszerzenie i rozbudowę letnisk ^{to} (do tej rozbudowy potrzeba jest drewna, które trzeba brać z lasów tatrzańskich. Z tego wynika, że utrzymanie tych lasów i racjonalna gospodarka i ochrona leży w interesie rozbudowy letnisk położonych na Podtatrzu. Odnosię się to zarówno do lasów większej jak mniejszej własności, które obowiązane są do strzeżenia swych lasów. Teraz kilka słów o ogólnem znaczeniu lasów.

Jeżeli lasy w państwie się produkuje, to użytkowanie nie powinno przenieść cyfry rocznego przyrostu. Przyrost lasów szacuje się na 21.000.000 m³ rocznie. Ten przyrost musi być użyty na pokrycie potrzeb własnych. Stan jest taki, że potrzeby wewnętrzne wynoszą 22.000.000 m³ a więc jest brak w pokryciu własnych potrzeb. Oprócz tego eksport zagranicę wynosi 12.000.000 m³ drzewa. A więc nadwyżka ponad przyrost roczny jest bardzo duża i bierze się z ogałacania z lasów stoków górskich i nadmiernej eksploatacji. Musimy zwrócić się o to do Rządu i postawić to jako naczelną postulat nie tylko Podhala ale całego Państwa ochronę lasów tatrzańskich na całym Podhalu.

Stan obecny nie jest wesoły. Zarówno na obszarze większej własności jak i drobniejszej idzie wyrąb bardzo daleko i za daleko. Do Prus eksportuje się 1.500.000 m³ t.zw. papierówki a w kraju zużywa się tylko 300.000 m³. Cały przemysł papierowy niemiecki oparty jest na lasach tatrzańskich, i naszym lasem przemysł papierowy i celulozowy żyje. Odbiciem tych stosunków są całe stosy papierówki leżące po wszystkich stacjach. Nie zdobyliśmy się na to, aby w kraju stanęła duża fabryka papieru.

Co należy zrobić, aby zmienić istniejący stan? Pozwolę sobie później odczytać rezolucję, ^{którą} /złożę/ jako delegat P.R.O.P.

Wydaje mi się przede wszystkim, że należy wprowadzić racjonalną gospodarkę. Gospodarka ta musi być dostosowana do potrzeb i do idei Parku Narodowego nie zapominając o interesie.

Musi się stworzyć i uznawać 2 pasy lasów : las użytkowy i las ochronny, jeden dla pokrycia potrzeb, drugi dla utworzenia Parku Narodowego. Muszą istnieć plany gospodarki leśnej zatwierdzone przez władze i sankcjonowane przez P.R.O.P. Nie może być mowy o nadmiernem wycinaniu lasów. Ażeby plany były wykonywane, musi istnieć nadzór, gdyż właściciele lasów tak większych jak mniejszych nie doceniają ważności lasów dla całokształtu gospodarki. Celem zapobiegnięcia zniszczeniu i dewastacji lasów byłoby rzeczą niezmiernie pożądaną wykupno zagrożonych terenów i wobec ^{tego} należy prosić Ministerstwo Rolnictwa o przejęcie tej akcji. Wskutek wycinania lasów powstały już nieużytki na całym Podhalu, których zalesienie jest konieczne. Sprawa ta powinna być postawiona jako postulat i przez ankietę uchwalona. Należy zacząć między innymi od zalesienia zboczy nad doliną Jaworzynki. Wreszcie kilka słów o Pieninach.

~~XXXXXXXXXXXX~~ Należy zwrócić się do Ministerstwa Rolnictwa, aby wykupione tereny w Pieninach zostały uznane jako teren ścisłego rezerwatu i aby został wprowadzony ścisły nadzór na gospodarką leśną tamże.

Rezolucje Prof.Sokołowskiego :

Pan Jamontt imieniem grupy Związku Gremjum Pensjonatów w Zakopanem zaznacza, że Prof.Goetel wspomniał wpradzie o kamieniołomie, ale nie postawił żadnej w tej sprawie rezolucji. Sprawy tej nie można pominąć ze względu na jej znaczenie dla Zakopanego i ujemne skutki /jako prowadzenie kamieniołomu w uzdrowisk~~u~~ pociąga .Podnosi jak przygnębiające wrażenie na przybywających robi detonacja powstająca przy łupaniu kamienia, podnosi niemożność używania ścieżki pod reglami

jako ścieżki spacerowej i popierając zdanie, że kamieniołomy w obrębie Tatr nie są wywołane koniecznością gospodarczą, o znaczeniu ogólnopństwowym ^a stawia wniosek ze względu na dobro Zakop ^(Cana) aby władze/zarządziły zamknięcie kamieniołomów.

2.11
Dr. Diehl stawia wniosek o skreślenia końcowych zdań w motywach wniosku Prof. Goetla a/, b/ i c/.

Uchwalono.

imieniem Związku Przyjaciół Zakopanego Dr. Diehl/omawia następnie nadmierne wyręby w lasach tatrzańskich i szkodliwość przedsiębiorstwa kamieniołomowego w Zakopanem. Przypomina po krótkce przebieg komisji w rok 1924 i 25 w sprawie wypowiedzenia się co do założenia kamieniołomu na której delegat P.R.O.P. zgłosił swoje désintéressement w tej sprawie. Przyłącza się do zdania p. Jamontta że kamieniołomy należy natychmiast zamknąć.

Składa rezolucje :

Dr. Sabatowski omawia sprawę cieplicy w Jaszczurówce i zaznacza, na podstawie badań Prof. Szajnochy, że przez wiercenia u podstawy Tatr wapiennych można uzyskać cieplice o wyższej temperaturze niż dotychczas i stawia wniosek, aby ankietę przyjęła do swego programu obrad sprawę poszukiwania wód ciepłych.

Krzepkowski imieniem Związku górali komunikuje, że z ^{d)} zadowolaniem słycał iż P.T.T. postanow nie zamierza ograniczać ludności góralskiej w dostępie i użytkowaniu hal.

Porusza następnie kwestję nie pozwolenia przez straż graniczną na naprawę dachu nad szałasem na Hali Miętusiej.

Na skutek apelu p. Diehla w sprawie wypowiedzenia się co do istnienia kamieniołomów, zabiera ^{ja} głos pp.: Burmistrz Win-

nicki imieniem gminy Zakopane, Ppużk.Piątkiewicz imieniem Zarządu Uzdrowiska Zakopane, Dr.Żychoń, imieniem Związku lekarzy Krzeptowski imieniem Związku górali i wypowiadają się za zamknięciem kamieniołów.

Prof.Goetel potwierdza to, że postulaty co do użytkowania hal zostały wprowadzone w porozumieniu ze Związkiem Podhala i wobec całkowitej zgodności poglądów wprowadzone zostały do wniosków P.T.T.-

Co do wniosków Prof.Sopkołowskiego to zgadza się z nimi w całej rozciągłości.

Co do sprawy kamieniołomu to stwierdzić należy, że wtedy jak kamieniołom powstawał nie było jednolitości poglądów tak jak jest to dzisiaj. Jeżeli zaś delegat P.R.O.P. zgłosił desinteressament to dlatego, że wtedy nikt sobie nie zdawał sprawy z następstw jakie ^{P.T.T.} pociągnie funkcjonowanie kamieniołomu. Prof.Goetel komunikuje, że/podziela wypowiedzianą opinię i oświadcza się za zamknięciem kamieniołomu,- Wobec tego co tu powiedziano należy oczekiwać ^{pewnej} zmiany stanowiska Fundacji Kórnickiej.

Jeżeli chodzi o uzyskanie wyższej temperatury ciepłoty w Jaszczurówce to istotnie wierzenia o paret metrów na pół-
od obecnego źródła
noc/mogą dać dobre wyniki.

Co do wydawania zakazu naprawy szalasu przez straż graniczną, to nie są to zakazy wychodzące z P.R.O.P. tylko stosowane na podstawie ustawy o ochronie granic państwa.

W końcu Prof.Goetel wyraża żywe zadowolenie z powodów całkowitego uzgodnienia interesów ludności z interesami turystyki.

Referat p.Osieckiego

P.Kołodziejczyk imieniem Ministerstwa Wyznań Rel. i Oświecenia Publicznego zaznacza, że referat p.Usieckiego nie obejmował w wystarczający sposób zagadnienia ruchu wycieczkowego w góry młodzieży szkolnej.

P.Jamontt porusza kwestję braku pomocy sanitarnej w schroniskach a w szczególności w schronisku na Hali Gąsienicowej i daje przykłady takie jak konieczność przebycia 24 godzin na Hali Gąsienicowej chorej ze złamaną nogą nim przybyła pomoc sanitarna z Zakopanego.

Należy zorganizować w schronisku na Hali Gąsienicowej pomoc sanitarną w postaci stałego sanitariusza.

Dr.Swierz zaznacza, że wiele ^{które były} postulatów/omawianek ^{są} na ankiecie przed 10-ciu laty -^{jest} obecnie znowu wysuwane. Jeżeli chodzi o sprawy organizacji wycieczek młodzieży szkolnej to sprawami temi zajmowała się Sekcja Turystyczna P.T.T. Sekcja Ochrony gór P.T.T- i całe Pol.Tow.Tatrzańskie, opracowując odpowiednie wnioski i wysyłając memorjały do Ministerstwa Oświaty, które winno wydać instrukcje rozesłaną do wszystkich Kuratorów z określeniem granic w jakich należy wycieczki młodzieży prowadzić.

Następnie zaznacza Dr.Swierz/^{że}brak/^{jest} jakiegokolwiek wytwórczości sprzętu turystycznego wysokogórskiego w kraju a sprzęt sprowadzony z zagranicy jest tak drogi, że prawie niedostępny dla taterników, których zastępy składają się przeważnie z akademickiej młodzieży. Zaznacza ważność tego postulatu i prosi o ujęcie go w jakiś punkt.

Wreszcie Dr.Swierz podaje dla informacji, że Śląska Komisja Turystyczna Wojewódzka ^{przystąpić na wiosnę br.do} ma zamiar/budowy domu noclegowego dla młodzieży szkolnej w Pieninach a mianowicie w Sromowcach Niżnich. Oprócz tego w Pieninach powinno być wybudowane

schronisko górskie.

Prof. Goetel :

Do szeregu spraw, które tu zostały poruszone mam dodać parę uwag. Postulaty turystyczne dotyczące budowy schronisk ścieżek, który przedłożył p. Osiecki, realizowane^{są} przez Polskie Towarzystwo Tatrzańskie z jego skromny^{ch} funduszy składających się ze składek członkowskich i subwencji rządowych. Fundusze te są o wiele za małe i byłoby rzeczą bardzo pożądaną, aby władze rządowe poparły wszystkie prace Towarzystwa wykonywane przezeń na całym obszarze gór polskich w sposób wydatniejszy niż dotychczas. Jeżeli zaś chodzi o Podhale to Towarzystwo posiada 6 schronisk w Tatrach 1 na Babiej Górze i 1 na Turbaczuńcu wspominając już o innych pracach Towarzystwa na tym terenie.

Prośba o jeszcze wydatniejszą pomoc uzasadniona jest olbrzymim wysiłkiem Towarzystwa i jego rezultatami. Wiemy, że budżet Referatu Turystyki jest bardzo szczupły, aby temu podołać. Zwracając jednak uwagę na to, że w Czechosłowacji budżet taki jest o wiele większy niż naszego Referatu a i subwencje na cele budowy schronisk są większe, proponuje, aby wysunąć jako postulat ankiety, aby budżet Referatu Turystyki został zwiększony, aby dać możliwość Dr Orłowiczowi, którego niezmierną pracę i niezmiernie zasługi z całą serdeczną wdzięcznością uznajemy, wydatniejszego popierania prac P.T.T.

Co do sprawy biura informacyjnego^{turystycznego} w Zakopanem pragnę podnieść rzecz, która jest już w dyskusji z Komisją Klimatyczną. Biuro takie jest pierwszorzędną potrzebą Zakopanego a egzystuje ono przy biurze P.T.T. w Zakopanem dlatego, że Sekretariat obsadzony jest przez p. Bujaka, który doskonale zna wszystkie sprawy. Biuro to wydaje informacje wszystkim zgłaszającym się bez względu na to czy są członkami P.T.T. czy nie.

Jeżeli Komisja Klimatyczna nie będzie subwencjonować z taks z funduszków prowadzenie tego biura, które się nadmiernie rozrasta, to P.T.T. prowadzi go nie będzie. Jest to jasne i wytłumaczone.

Jeżeli P.T.T. otrzyma subwencję to już z początkiem sezonu ^{znowu} uruchomi tego rodzaju biuro.

Wiąże się z tem sprawa odpowiedniej przebudowy Dworca Tatrzańskiego. Sale noclegowe są o wiele za małe, gdyż budynek był stawiany wtedy, kiedy ruch turystyczny był o wiele mniejszy i nie było sezonu zimowego. ~~Prace przebudowy~~ Do prac przygotowawczych ^{też przebudowy} P.T.T. już przystąpiło i prosi Min. Rob.

Przemysłowych, Komisję Klimatyczną i czynniki miejscowe o udzielenie na ten konkretny cel wydatnej pomocy finansowej.

^{ruchu młodzieży szkolnej} Sprawa poruszona przez Delegata M. Oświaty zajmuje P.T.T.

od dawna. Wynik prac P.T.T. był przedstawiony na Zjeździe Związku Polskich Towarzystw Turystycznych na którym była ta sprawa traktowana jako osobny punkt. Główny jej punkty streszczę :

Wycieczki młodzieży szkolnej do 12 roku życia nie należy prowadzić w tereny górskie tylko nizinne. Dotąd działy się rzeczy niesłychane. Prowadzono w góry a nawet w Tatry dzieci za małe nieodpowiednio przygotowane i ubrane. ^{Młodzież} Po 12 roku życia można prowadzić w góry a mianowicie w Beskidy mające odpowiedni teren. Młodzież po 15 roku życia, według opinii lekarzy, można prowadzić w Tatry pod warunkiem, że wycieczka taka prowadzona będzie przez wykwalifikowanego przewodnika. Dzisiaj ten stan jest również opłakany i prowadzi do tego że młodzież miast miłości do gór nabiera obrzydzenia a to z powodu nadmiernych wysiłków. Należy starać się, aby wycieczki młodzieży były prowadzone przez przewodników górali. Przewodnictwo góralskie jest bardzo mało płatne i niesłusznie upada, gdyż jest to najszlachetniejszy gatunek zajęcia u ludności miejscowej.

Jest to program P.T.T.

Co do pomieszczenia wycieczek młodzieży szkolnej jest to rzecz trochę skomplikowana. W schroniskach Towarzystwa nie można zapewnić pomieszczenia wycieczkom szkolnym, które są bardzo częste i liczebne. ~~Wobec~~ tego P.T.T. będzie prosić o pomoc Min. Oświaty na budowę specjalnych hal noclegowych, które muszą być wykonane.

Młodzież szkolna powinna mieć ~~zniżki~~ zniżki kolejowe jak naj-
~~większe~~ ~~niższe~~ ~~50%~~ gdyż 50% zniżka jest za skromną wydatniejsze, /niezależnie do wszystkich Towarzystw turystycznych , -

również z pro-
jektowaną budo-
wą leśniczówki

Korzystając z informacji Dr. Świerza, że Śląska Wojewódzka Komisja Turystyczna przystępuje do budowy domu noclegowego w Sromowcach Niżnich wyrażam pogląd, że należy ^w sprawić które ma zamiar budowy schroniska w Pieninach, co łączy się tej porozumieć się i uzgodnić zamiary z P.T.T., co jest również intencją Min. Robót Publicznych, które tego rodzaju porozumień zawsze wymaga.

Wreszcie co do map dla użytku turystyki to obecnie istniejące mapy są niewystarczające a niektóre nienadające się do użytku, gdyż nie są oparte na reambulacji terenu. Polskie Towarzystwo Tatrzańskie wita z radością prace nad nowym zdjęciem Tatr metodą fotogrammetryczną. Mapa na tych pracach oparta dorówna najlepszym mapom szwajcarskim.

Rezolucja :

Burmistrz Winnicki odpowiada na sprawy dotyczące Zakopanego, a mianowicie :

- 1/ pomieszczenia zagranicznych gości przybywających przybyć mających do Polski w związku z Powszechną Wystawą Krajową,
- 2/ budowy hotelu reprezentacyjnego na przynajmniej 200 osób,
- 3/ kolejki na Gubałówkę, 4/ subwencjonowania prac w górach

wykonywanych przez P.T.T.

Co do punktu 1/ podkreśla, że Zakopane zdało już egzamin podczas tegorocznej olimpiady narciarskiej. Nie słyszał aby z powodu złego pomieszczenia wypowiedziano jakieś zarzuty. Zapewnia, że przy odpowiedniej organizacji wszystkie przybywające wycieczki znajdą dobre pomieszczenie.

Co do punktu 2/ podaje, że budowa reprezentacyjnego hotelu w Zakopanem jest objęta planem inwestycyjnym Zakopanego podkreśla, że Zakopane wie dobrze o wszystkich swoich potrzebach i ściśle biorąc rad nie potrzebuje ale potrzebuje pieniędzy. Staje jest tak, że Polska ma ciągle pretensje i życzenia ale pomocy finansowej nie udziela. Zakopane posiadając kilkanaście tysięcy stałych mieszkańców nie może własnymi siłami czynić inwestycji obracających się w dziesiątkach milionów. Gmina Zakopane znajduje się obecnie w stanie bankructwa i posiadając 2 miliony Zł. długów krótkoterminowych nie może myśleć o inwestycjach ale musi pamiętać o zestawieniu budżetu na ten rok. Jest pocieszająca wiadomość, że Premier

Bartel ma do dyspozycji kwotę Zł.5.000.000.- na cele stawiania domów reprezentacyjnych dla przyjmowania zagranicznych gości. Możliwe jest, że Zakopane dostanie 1.500.000.- Zł. Budowa elektrowni i udzielanie subsydjów łączą się ściśle ze sanacją finansów Zakopiańskich i obecnie nie ma mowy, aby choćby tylko setki szły na inwestycje imprezy w Zakopanem.

Zakrzewski w sprawie budowy hotelu turystycznego wyjaśnia, że została powołana z inicjatywy Premiera Bartla i Min.Skarbu stała Komisja Międzyministerjalna dla spraw propagandy turystyki zagranicą. Komisja hotelarska pozostaje pod przewodnictwem Ministerstwa Przemysłu i Handlu. Należałoby zwrócić się do Ministerstwa Skarbu o przeznaczenie na cele budowy hotelu w Zakopanem Zł.4.000.000.- i o akcept do Departamentu Służby Zdrowia.

Dr.Orłowicz jako jeden z członków Podkomisji hotelarskiej komunikuje, że na posiedzeniu tej podkomisji rozważany był projekt budowy hotelów reprezentacyjnych i był projekt, aby kwotę Zł.4.000.000,- rozdzielić na ~~Kilka~~^{wiele} uzdrowisk.

Dr.Orłowicz jest zatem, aby ze względów reprezentacyjnych użyć tę kwotę na cel, który wyjdzie na dobre propagandzie turystyki zagranicą i ograniczyć ją do rozdziału między najwyżej parę uzdrowisk. Jako miejscowość reprezentacyjna wysuwa się na pierwszy plan Zakopane. Opinia tego rodzaju poszła do Departamentu służby Zdrowia jako fachowego i do M.S.W. i jeżeli opinia będzie przychylna to rzecz da się uruchomić.

W sprawie wycieczek młodzieży szkolnej to na podstawie opinii Związku Polskich Towarzystw Turystycznych stanowisko takie w dalszym ciągu Pol.Tow.Tatrzańskie zajmuje.

Co do budżetu Referatu Turystyki to zaznacza, że Referat ten stara się o podwyższenie ^{swego} jego budżetu, który służy bardzo rozległym celom, jak to Dr.Orłowicz wykazuje na przykładach.

Z przemówienia burmistrza Winnickiego wynika, że Gmina jest w bardzo złym położeniu finansowym, ale mimo to powinna dać bodaj parę tysięcy złotych na cele turystyczne w Tatrach. Również Gremjum właścicieli hoteli i pensjonatów, które reprezentuje stronę przenysłową Zakopanego powinno subwencjonować turystykę, gdyż gościom tu przybywającym/^{gospodarka w górach}nie jest rzeczą obojętną c-Jeżeli będzie poparcie finansowe wydatniejsze, to uruchomić będzie można wiele rzeczy a między innymi także zorganizować pomoc sanitarną w schroniskach, która jest rzeczą kosztowną.

Następnie Dr.Orłowicz zwraca uwagę, że na konferencji w Warszawie w sprawie przyjęcia turystów zagranicznych, przybywa-

jących do Polski z okazji Powszechnej Wystawy Krajowej, oświadczono, że Zakopane bynajmniej nie jest ^{dostatecznie} odpowiednio przygotowane na przyjęcie tych wycieczek.

Jako jeden z pilnych postulatów jest sprawa stworzenia w Zakopanem biura podróży, któreby reprezentowało interesy materjalne.

Dr. Orłowicz prosi p. St. Fächera jako reprezentanta Polskiego Związku Harciarskiego zainteresowanego sprawami turystyki, aby imieniem P.Z.N. oświadczył się co do wniosków Referatu p. Osieckiego a w szczególności, aby złożył oświadczenie, czy P.Z.N. podporządkuje się zasadom gospdarki w górach ustanowionym przez Państwową Radę Ochrony Przyrody, ^{na} którychto zasady w swej gospodarce w górach opiera się M.R.P. Referat Turystyki i Polskie Towarzystwo Tatrzańskie.

Dr. Sabatowski podnosi kwestję nieodpowiedniego zachowywania się turystów w górach a zwłaszcza jeżeli chodzi o młodzież. Celem zapobieżenia temu należałoby ^{jeszcze} nawiązać ściśbjszy kontakt z czasopismem Iskry które wiele miejsca poświęca sprawom turystyki i tam poruszyć sprawę zachowywania się w górach.

Następnie co do udostępniienia dróg górskich w zimie należałoby może zaprowadzić wałowanie jak to jest zagranicą. Drogi takie utrzymują się dobrze przez całą zimę.

Dr. Diehl proponuje, aby Min. Oświaty raczyło już teraz zwrócić uwagę szkół, że przed czerwcem nie należy prowadzić wycieczek szkolnych w ~~góry~~ Tatry. Pomieszczenie młodzieży szkolnej jest niedostateczne gdyż istnieją tylko 2 domy noclegowe Ks. Stolarczyka i Dworzec Tatrzański. Wycieczki winny być prowadzone w czasie wakacyjnym a nie w ciągu roku szkolnego i wtedy będzie możliwe urządzenie noclegarni w budynkach szkolnych.

Co do przyjęcia w znacznej ilości wycieczek zagranicznych to twierdzi, że w sezonie głównym na odpowiednie po-

35

mieszczanie liczyć nie można. Statystyka sporządzona przed dwoma laty wykazuje, że w Zakopanem jest pięć tysięcy pokoi hotelowych i pensjonatowych, licząc po 2 osoby na każdy pokój można pomieścić 10.000 osób. Polskich turystów jest w sezonie 8.000 czyli tylko 2.000 osób możnaby pomieścić jednorazowo.

Jeżeli chodzi o wybudowanie hotelu reprezentacyjnego to nie może on stanąć siłami gminy Zakopane ani też Komisji Klimatycznej, gdyż Zakopane nie ma na to funduszków. Należy zlikwidować szereg pensjonatów trzeciej klasy i zamienić je na t.zw. pokoje umeblowane. Starostwo i Województwo prowadziło swego czasu zgubną politykę zezwalając na otwieranie pensjonatów w byle jakich domach. Skutek był ten, że lustracja pensjonatów przeprowadzona w roku 1923 wykazała 40% ogólnej liczby pensjonatów takich które nie posiadały wychodków pod dachem, nie wspominając nic o kuchniach.

Aczkolwiek Związek Przyjaciół Zakopanego jest dopiero w stanie organizacji, uratował honor Zakopanego deklarując udział w Powszechnej Wystawie Krajowej.

Dr Kuczewski porusza sprawę propagandy Zakopanego zagranicą, która jest niedostateczna i apeluje do wszystkich towarzystw turystycznych aby zaczęły Zakopane propagować zagranicą.

Jamontt porusza sprawę odpowiedniego pomieszczenia wycieczek zagranicznych w związku z Wystawą Krajową i twierdzi, że przy odpowiedniej organizacji, to jest w tym znaczeniu, że każda wycieczka będzie zapowiedziana, że przybywać będzie we właściwym terminie, że przy biurze gminy czy

Klimatyki stworzone zostanie biuro t.zw.kwaterunkowe, wycieczki takie znajdą nawet w sezonie dobre pomieszczenie, a zatem twierdzenie, przeciwne polega tylko na nieporozumieniu.-

Dr.Türschmied przypomina nieuregulowany zajazd dla samochodów i dorożek przy schronisku przy Morskiem Oku.

Prof.St.Sokołowski proponuje, aby powołać do życia straż górską, która by zwracała uwagę turystów przy nieodpowiednim zachowywaniu się ich.

Fächer imieniem Polskiego Związku Narciarskiego w sprawie podporządkowania się postulatów ochrony przyrody wyjaśnia, że po pierwsze w ostatnich dniach odbyło się na terenie M.R.P zebranie gdzie sprawa ta była przedmiotem rozważań a postulaty tego zebrania miały być podstawą do dalszego działania. W łonie P.Z.N. pracuje Komisja turystyczna której zadaniem jest przygotować całość tego zagadnienia. Ponieważ P.Z.N ma cały szereg spraw i zagadnień natury sportowej w zakresie gospodarki turystycznej wypowiedzieli się narciarze turyści i ich kąt widzenia i zapatrywania są identyczne z zapatrywaniami innych turystów. W poruszonej sprawie mającego się wybudować/schroniska, tą sprawą ~~ta~~ zajmuje się Warszawski Klub Narciarzy. Wprawdzie P.Z.N. ma pewien wpływ na to towarzystwo ale ono musi być traktowane jako Warszawski Klub Narciarzy i z nim muszą być prowadzone pertraktacje. Ppułk.Bobkowski, który przybędzie udzieli bardziej wyczerpujących informacji, gdyż on zajmuje się działem turystyki.

Co do budowy hotelu w referacie P.Z.N. sprawa ta jest obszernie pójeta jako budowa domu wycieczkowego.

Dr.Orłowicz odpowiada Dr.Kuczewskiego i podaje, że broszury

3/8

reklamowe uzdrowisk czy kąpielisk wydają^{odnośne}/zakłady przemysłowe
jak kąpielowe czy uzdrowiskowe.

Głos Zakopanego, który domaga się, aby przysyłano wycieczki zagraniczne jest odosobniony, gdyż prawie wszystkie miejscowości odpowiedziały, że nie posiadają odpowiedniej ilości dobrych pomieszczeń. Należy zatem porozumieć się z Polskim Związkiem Turystycznym w Krakowie^{co} do spraw mieszkań w Zakopanem.

Jan Pawlikowski ~~im-~~ podnosi, aby wycieczki autobu-
turystów zagranicznych
sowe/prbybywające do części Tatr mogły być dalej prowadzo-
ne na polską stronę.

Prof. Goetel komunikuje, że sprawa ta mogłaby być traktowana, że należałoby wejść w porozumienie z odpowiedniemu przedsiębiorstwami oraz uregulować sprawę w ten sposób, aby paszporty na podstawie paszportów pozostawionych w danym urzędzie celnym wydano przepustki.

Prof. Goetel rezolucja : / podziękowanie Dr. Orłowiczowi /

Przyjęto przez akklamacje.

Krzepkowski przemawia za udostępnieniem ścieżki pod regłami i nadaniem jej odpowiedniego wyglądu.

Jamonn ~~zprzwnzixprzwnzix~~ prosi Prezydium Ankiety o przeniesienie obrad do sali hotelu " Bristol ".

Na prośbę Dyr. Zachemskiego przełożony został jego referat z ostatniego miejsca na pierwsze ze względu na konieczny wyjazd.

Osiecki zaznacza, że wszystkie sprawy zostały należycie
wyswietlone i prosi sfery zainteresowane sprawami turystyki
o przyjęcie tych wszystkich postulatów.-

Obrady popołudniowe .

Referat Dyr.Zachemskiego.

Dyktando

Dyr.Turowski omawia szerzej kwestję budowy gimnazjum koe-
dukacyjnego sanatoryjnego z internatami w Zakopanem i przedstawia na wykre-
sach jak spędzają dzień dzieci. w szkołach normalnych a jak w szkołach sanatoryjn.
/Otóż okazuje się, że przeważną część dnia/dzieci spędzają dzień na lekcjach, które są rozło-
żone na przedpołudnie w drugim zaś wypadku dzień podzielony
jest tak, że dzieci mogą korzystać ze słońca i mogą mieć lekcje na
świeżem powietrzu.

Celem przyspieszenia zrealizowania tej budowy założył
Dyr.Turowski Towarzystwo budowy gimnazjów sanatoryjnych, które
ma za cel zebranie funduszków na tę budowę . Dyr.Turowski
wyraził myśl, że szkołę taką powinny zbudować sobie dzieci
same ze składek.

Dr.Sabatowski przemawia za koniecznością założenia w Zako-
panem gimnazjum sanatoryjnego z internatami i zaznacza, że było
by rzeczą piękną, aby dzieci same zbudowały sobie taką szkołę,
i akcję tę należałoby wśród młodzieży spopularyzować. Poza-
tem zwraca uwagę, że na terenie państwa istnieją bardzo silne fi-
nansowo związki zawodowego pracowników prywatnych i państwowych
i instytucje takie jak Zakład Pensyjny , które wprost poszukują
celów na które mogłyby łożyć a które przyniosłyby pomoc da-
nym ubezpieczonym czy ich rodzinom i sądzi, że po zain-
tersowaniu tych związków sprawą budowy gimnazjów sanatoryjnych
związki te poprą tego rodzaju budowy i to nietylko w Zakopanem
i innych częściach
ale/w/Polski.-

Dr. Żychoń przemawia za tem ,aby gimnazjum takie stanęło na stokach Gubałówki.

Dr. Kuczewski oświadcza się też że miejsce najodpowiedniejsze pod budowę takiego gimnazjum jest na Gubałówce i wyraża przekonanie, że jeżeli każde dziecko przy wpisie do szkoły da choćby jednego złotego na cele takiego gimnazjum to szybko może powstać kapitał, który umożliwi przystąpienie do takiej budowy.

Dr. Misky, imieniem Kuratorjum szkolnego Krakowskiego zaznacza, że troska o szkolnictwo^{powszechne} w powiecie Nowotarskim jest duża. Rząd ma na uwadze podniesienie szkolnictwa w tym powiecie i tak przez komsację, jak przez budowę nowych budynków szkolnych i przydział odpowiedniej ilości nauczycieli. Zwraca jednak uwagę, że powiat powinien zdobyć się także na większy wysiłek niż dotychczas, rząd pokrywa 50% kosztów budowy szkół i udziela długoterminowych pożyczek. Postulaty referatu dyr. Zachemskiego będą życzliwie traktowane, zwłaszcza założenie pracowni fizykochemicznej, bibliotek przy szkołach. Lekarz powiatowy musi być utrzymywany środkami samorządu. Sprawa nauczycielstwa a zwłaszcza mieszkań dla nauczycielstwa musi być rozpatrywana łącznie ze sprawami mieszkań dla urzędników. Odnosnie szkolnictwa średniego to potrzeby w całej Polsce są tak wielkie, że narazie trudno liczyć na wydatną pomoc w najbliższych latach. ~~etc~~ Sprawa gimnazjum sanatoryjnego w Zakopanem i wogóle gimnazjów sanatoryjnych będzie bardzo życzliwie rozpatrywana i w miarę możliwości uwzględniana.

Odnosnie szkolnictwa zawodowego, to zaznacza Dr. Misky, że państwo nie ma funduszy na zakładanie tych szkół i wyręcza się inicjatywą prywatną. 25% podatku przemysłowego ~~przeznaczone~~ jest na subwencje na zakładanie takich szkół.

40

Państwo ogranicza się tylko do opieki/^{moralnej} nad tym działem szkolnictwa.

Istniejące w Zakopanem szkoły zawodowe a to Przemysłu drzewnego i koronkarska zostało przez państwo przejęte. Szkołę Przemysłu Drzewnego przejęło państwo w stanie okropnego zaniedbania pod każdym względem a więc i programu nauczania. Wprawdzie od tego czasu zmieniło się bardzo wiele na lepsze, ale mimo to aktualną jest sprawa budowy budynku szkolnego państwowego, który byłby wyposażony w odpowiednie warsztaty. Koszta takiej budowy idą jednak w mijłony i narazie nie ma nadziei na to, aby tego rodzaju budowa mogła być rozpoczęta. Podnosi obywatelskie stanowisko Prezydium Pol. Tow. Patrzańskiego dzięki któremu w roku 1925 na gruncie Towarzystwa stanęła przybudówka do budynku Szkoły co umożliwiło pomieszczenie innych działów szkoły. Podnosi zasługi Dyr. Stryjeńskiego, który nadał tej szkole świetny rozwój w zakresie szkoły przemysłu artystycznego a nie rzemieślniczego.

Stolarstwo stoi na wysokości zadania, ciesielstwo wchodzi w rozwój, rzeźba już stoi bardzo wysoko, kołodziejstwo nie stoi odpowiednio i traktowano być musi łącznie z kowalstwem.

Następnie omawia Dr. Misky potrzeby szkoły koronkarsko-hafciarskiej w Zakopanem, która cierpi przede wszystkim na brak odpowiedniego lokalu. Gdyby gmina dała odpowiednią parcelę i pokryła część budowy takiej szkoły państwo mogłoby udzielić na ten cel wydatnej subwencji.

Szkoła gospodarska w Kuźnicach rozwija się bardzo dobrze. Szkoła spisko-orawska w Nowym Targu ma ^{podnieść u} dać/ludności miejscowej przemysł domowy i chałupniczy. Dr. Misky podaje do wiadomości, że urządzane są kursy ~~ed~~ hotelarskie w Bukowienie, Zubsuchem, Czarnym Dunajcu w Lipnicy i na Spiszu.

2 / 1

Dr. Orłowicz proponuje, aby nie uchwalać tego rodzaju ograniczeń jakie przewiduje punkt d/ referatu Dyr. Zadhemskiego oraz wykreślić ostatnie 2 zdania z punktu f/.

Związek Podhalański wita z zadowoleniem oświadczenie Dr. Miszyńskiego, że ciesielskie ma się rozwijać. Co do postulatów szkoły ciesielsko-kołodziejskiej to Związek Podhalański nie upiera się przy tym projekcie.

Na wniosek Dr. Sabatowskiego uchwalono dyskusję prowadzić nad trzema mającymi nastąpić referatami.

Referat Dyr. Stryjeńskiego :

Referat Dr. Türschmieda :

Referat Majr. Romaniszyna :

Koreferat Bukowieckiego :

Delegat Dyrekcji kol. Krakowskiej komunikuje, że powiększenia chyżości biegu pociągów na linii Chabówka-Zakopane nie da się o wiele zwiększyć. Dla zwiększenia jednak sprawności na tej linii projektuje się utworzenie z przystanku Lasek większej stacji, i ulepszenie wjazd w Nowym Targu przez wstawienie paru zwrotnic oraz rozbudowę stacji w Poroninie.

Co do przebudowy linii Kraków-Myślenice-Mszana Dolna to Dyrekcja odnosi się przychylnie do tego postulatu. Budowa tej linii skróci czas-jazdrogę Kraków-Zakopane o 30 km i kosztować będzie około 20.000.000.-Zł.- Budowa linii kolejowej Nowy Targ-Szczwanica jest w projekcie ale znajduje się na drugim planie.

42

Dworzec Zakopiański ma być rozszerzony i tak przebudowany, aby odpowiadał wszystkim potrzebom i warunkom Zakopanego. Odnosny projekt znajduje się w Min.Kolei i po zatwierdzeniu go i przydziale funduszków przystąpi się do budowy.

Parowozownia zostanie przeniesiona z ul.Jagiellońskiej.

Kubiczek im.Dyrekcji kolejowej dziękuje za słowa uznania dla Dyrekcji Kolejowej .

Zawiadamia, że od wiosny oddzieli się ruch towarowy od osobowego i czas przejazdu skróci się około godziny.Połączenie ze Śląska było niedogodne gdyż pociąg szedł z Dziedzic przez Żywiec do Zakopanego, obecnie pociąg ten pójdzie przez Oświęcim-Suchą- Wadowice, Suchą do Zakopanego w sobotę popołudniu a wracał będzie w niedzielę wieczorem.Co do Śląska to otrzymał on całą masę pociągów.Prosi o przyjęcia zapewnienia, że Dyrekcja kolejowa Krakowska jest bardzo życzliwa postulatom turystyki.

Następnie porusza sprawę zniżek kolejowych dla turystów. Podstawą obrad będzie memorjał Związku Polskich Towarzystw Turystycznych i wymienione tam życzenia będą w znacznej mierze uwzględnione. Zniżki mają być dla grup wycieczkowych złożonych już z pięciu osób, będą zaprowadzone zniżki dla wycieczek świątecznych, bilety powrótne o taryfie kolei podmiejskich. Zakres zniżek będzie mniej więcej 50%.

Mjr.Romaniszyn prosi jeszcze, aby motorówka wychodziła z Krakowa do Zakopanego w godzinach rannych oraz aby między Zakopanem a Łomnicą Tatrzańską kursowała motorówka.

Kubiczek komunikuje, że Dyrekcja kol.zamówiła 5 motorówek które kursować będą między Krakowem a Zakopanem ,Krakowem a Rabką i Zakopanem a Suchą Horą. Pozatem Min.Kolei ma w pla-

nie zakupno wielkich autobusów i uruchomienie ich na linii Nowy Targ-Szczawnica-Stary Sącz.

Obrady w dniu 9-tego

Inż. Dudek, Dyrektor Robót Publicznych w Krakowie komunikuje :

Sprawa linii kolejowych i projektów drogi naokoło Tatr, którabyłyby najpiękniejszą z istniejących dróg a zarazem jedną z głównych arterji komunikacyjnych na Podhalu znajdują przychylne w zasadzie traktowanie w Ministerstwie Robót Publicznych. Ministerstwo uznało konieczność budowy drogi z Czorsztyna do Bromowiec, która musi być traktowana łącznie z regulacją Dunajca. Odnosnie drogi z Niedzicy przez Spisz, to jest to arterja, która ma powodzenie ze względu na letniska.

Projekty Stryjeńskiego są trudne do urzeczywistnienia, i uznać je należy za program dla pokoleń.

Należy ustanowić program arteryj, które mają widoki realizacji.

Program drogi przez Spisz i to tak, czy pójdzie z Niedzicy na Trypsz, czy pójdzie w każdym razie tak, że w programie jest połączenie się z drogą do Morskiego Oka, miałyby znaczenie turystyczne i ogólne i dawałyby możliwość objęcia całego szeregu zdrojowisk i letnisk i uważać drogę tę należy za jedną z programowych i podstawowych dróg. Realizacja tej drogi byłaby możliwa o ile w programie ujęte byłoby stworzenie związku celowego, do którego przystąpiłyby : powiat, gminy i uzdrowiska.

Zwraca uwagę, że odcinek drogi Poronin-Bukowina jest w trakcie budowy, na co powiat otrzymał subwencję. Władze centralne

49

zdają sobie sprawę z tego, że powiat Nowotarski w tej sytuacji nie jest w stanie tych dróg własnymi siłami przeprowadzić i została przydzielona na ten cel roczna subwencja w kwocie Zł.25.000.- Odnosnie do drogi Trypsz-Łapsze Wyżnie-Niedzica to w tym roku powiat otrzyma subwencję albo gotówką albo otrzyma wypracowane projekty. Odnosnie drogi Zakopane-Ratułów to subwencja na tę drogę została przez dwa lata wypłacana a w roku 1929 wypłata została wstrzymana z tego względu, że zawiązana dla budowy tej drogi spółka nie odpowiadała ani na jedno pismo władz i z tego powodu M.R.P. zagroziło zamknięciem kredytów. Władze rządowe udziela subwencji na pokrycie kosztów budowy mostu żelbetonowego na Dunajcu, wynoszącej 50% kosztów budowy. Odnosnie drogi Witów-Chochołów M.R.P. przyznało kredyty na wypracowanie projektów tej drogi ale jej budowa zależna będzie o tego w jaki sposób przedstawi powiat program jej zrealizowania. Odnosnie drogi Mszana Dolna przez Gorce do Nowego Targu, to ze względu, że czynniki lokalne wysuwają rozmaite życzenia, trasa tej drogi i projekt jej zrealizowania zostaną w ciągu bieżącego roku ustalone.

Pełny Projekt budowy dróg przedstawiony w referacie Mjr. Romaniszy uważa w 90% za realny a stanowisko rządu jest, aby pracom tym pomóc a nie aby wszystko dla Zakopanego i okolicy wykonać.

W tym celu należy ustalić realny program realizacji, któryby jasno skreślił i rozdzielił obowiązki państwa, samorządu, gminy komisji klimatycznej it.d.. Dopóki tego się nie zrobi żaden z posłuszeństw zrealizowany nie będzie. Utworzyła się psychoza, że wszystko co tylko dusza zapagnie powinien zrobić rząd. Tak samo oddalony program ten będzie od realizacji, jeżeli tego się nie ujmie pod względem regulacji Zakopanego. Żądania są duże, ale wysiłków realnych żadnych nie ma. Należy postawić jasno sprawę wysiłków gminy powiatu i Klimatyki, właścicieli gruntów i wil, ująć sprawę cyfrowo i dać możliwość amortyzacji czynionych inwestycji.

45

Zwraca uwagę, że zamknięcie kamieniołomów nie jest rzeczą realną. Przecież na drogi, które muszą być wybudowane trzeba kamienie, którego nie można sprowadzać ze Szwecji ani z Wołynia. Prosi, aby ankietę wyłoniła Komisja, która przygotowałaby plany finansowe inwestycji w Zakopanem i nadała im realne podstawy.-

Burmistrz Winnicki ^{za to} dziękuje, że Minister ~~Switalski~~ przyszedł z pomocą w sprawie budowy szkoły powszechnej w Zakopanem. Dziękuje Panu Premierowi Bartłowi za przyrzeczoną subwencję na cele budowy hotelu w Zakopanem dla zagranicznych gości. Zakopane potrzebuje 4 szkół. Zwraca się z apelem do Ministerstwa ^{oświaty}, aby tę jedną centralną szkołę Ministerstwo wybudowało w całości własnym kosztem. Sieć szkół w Zakopanem będzie budowana przez gminę. ^{Jeżeli} ~~Narazie~~ gmina nie może się przyczynić niczem do budowy tej wielkiej szkoły. Parcele, to kosztowałyby one musiały gminę przeszło milion złotych. Referat Dr. Türschmieda wysuwa Kowaniec pod Nowym Targiem, jako teren nadający się na budowę sanatorjów. Otóż Burmistrz Winnicki stwierdza, że Kowaniec na te cele ~~nie~~ nadaje się. Projekty dużej elektrowni dla całego Podhala są nierealne. Elektrownię w Zakopanem należy zbudować już w jesieni. Odnosnie referatu Mjr. Romaniszyna i oświadczeń delegatów Min. Kolei oświadcza co następuje :

Dworzec kolejowy należy przenieść z wylotu ul. Tadeusza Kościuszki jak również i parowozownię z ul. Jagiellońskiej. Dworzec towarowy należy przenieść z tego miejsca gdzie powinien się znaleźć dworzec osobowy dojazdowy.

Plac autobusowy znajdzie pomieszczenie naprzeciw hotelu " Staszeczkówka ". Rozszerzenie Krupówek jest brane tutaj pod uwagę. W najbliższej przyszłości władze otrzymają wiadomość, ile gmina może dać na inwestycje.

Co do drogi do Ratułowa to ^{sp/} wszystkie pisma władz zostały już załatwione.

Referat Stryjeńskiego, który nazwać można poezją dróg narazie jest niewykonalny.

Nie przyjmuje słów Stryjeńskiego, że wszystko zło w Zakopanem powstało dzięki ludności napływowej. Był okres kiedy Związek górali zasklepił się w sobie i nie dopuścił nas do pracy. Stwierdza, że poza długami, powietrzem i pięknymi widokami nie posiada gmina Zakopane nic i jest może najbiedniejszym samorządem w Polsce.

Celem zebranie pewnych funduszy zaproponował wprowadzenie siedmiu nowych podatków, które prawdopodobnie Rada gminna uchwali.

Zaznacza, że elektrownia powstała bez grosza gotówki a obecnie długi wekslowe muszą być spłacone, na co gmina musi otrzymać dużą i długoterminową pożyczkę. Zaznacza dalej, że wszystkie dodatki do podatków zabiera Rząd. Mówi, że w tych dniach wyjeżdża do Warszawy z memorjałem i prosić będzie o doraźną pomoc dla Zakopanego w kwocie 1,200.000.- Zł. pożyczki której użyje na konwersję pożyczek krótkoterminowych. 600.000.- Zł potrzeba na przeprowadzenie inwestycji w elektrowni, na kanalizację i na urządzenie odpowiednich śmietnisk potrzeba 500.000.- Zakopane ma prawo prosić o wydatniejszą pomoc Rządu niż inne miejscowości.

Komisja budowlana i Zwierzchność gminy uchwaliła w związku z § 147 nowej ustawy budowlanej, że pierwsze urządzenie dróg ma być przełożone na obywateli. Będzie to nowy punkt zwrotny w rozwoju Zakopanego.

Nie można porównywać sposobu przeprowadzania inwestycji

w Krynicy i Zakopanem, gdyż Zakopane ma 40 km² obszaru a Krynica jest mała i ma możliwość korzystania z funduszy rządowych. Co do łupienia gości w Zakopanem to mówi, że Zakopane ma tylko 4-ry miesiące sezonu i kalkulacja nie może wytrzymać niskich cen.

W związku z wycieczkami zagranicznymi uważa, że przyjęcie 20.000 osób miesięczne jest możliwe, jeżeli wycieczki te będą przybywać ^{regularnie} po 500 osób co trzy dni.

Zaznacza, że ani w Roztoce ani nigdzie w górach nie może być założony kamieniołom.

Kamieniołom potrzebny jest ale w takich rozmiarach, aby zaspokajał własne potrzeby. Przemysł kamieniarski natomiast będzie zwalczany. Dzisiaj jest stan taki, że Zakopane nie może dostać dobrego kamienia na budowę. Ceną kamienia jest o 300% droższa niż dawniej. Zwraca uwagę, że jeżeli kamieniołom Zakładów Fundacji Kórnickiej nie będzie urzędowo zamknięty to zlikwiduje się sam przez zaduszenie.

Dr. Kuczewski mówi, że należy zakładać oddziały przy w Nowym Targu i Zakopanem szpitalach/dla gruźliczych chorych nieuleczalnych. Zarząd gminy i uzdrowiska musi znaleźć na ten cel środki.

Zwraca dalej uwagę, że nie Podhale nie jest naukowo zbadane co do panujących tu stosunków klimatycznych. Zbadaną została tylko jedynie Gubałówka, która pod względem czystości powietrza i nasłonecznienia jest najlepszym miejscem w Polsce. W Zakopanem i na Podhalu powinien powstać przemysł sanatoryjny zwłaszcza jeżeli chodzi o sanatoria luksusowe. Należy sprzedawać słońce i powietrze a nie zajmować się przemysłem kamieniarskim, który unicestwia przemysł sanatoryjny.

48

Te sanatoria, które istnieją nie wyczerpują ani w części zagadnienia.-

Prof. Goetel składa 2 rezolucje : jedną ^{uzgodnienia} dotyczącą/rozporządzenia Prezydenta o ochronie granic na terenach turystycznych , drugą dotyczącą sprawy pozwolenia wjazdu samochodom do doliny Kościeliskiej i w sprawie wybudowania schroniska w dolinie Kościeliskiej.

Następnie Prof. Goetel w odpowiedzi Inż. Dudkowi zaznacza, że Park Narodowy Tatrzański ma służyć setkom tysięcy ludzi którzy tu przyjeżdżają i będą przyjeżdżać a jedyny przemysł, który tu może być to przemysł uzdrowiskowy i turystyczny. Jeżeli chodzi o eksploatację kamienia w Rostoce to rzecz ta byłaby z wielką stratą dla świata turystycznego i ludności miejscowej. Kwetsja tej eksploatacji jest rzeczą nierealną ze względu na teren , jakość kamienia, trudności komunikacyjne i nie da się wogóle skalkulować.

Prof. Sabatowski przedstawia, że budowa sanatoriów w Zakopanem przez związki społeczne jest uniemożliwiona przez wysokie ceny gruntów. Jeżeli przez stok Gubałówki będzie wybudowana droga, którą będą jeździć samochody, to teren ten nie nadaje się do użycia jako grunt pod budowę sanatoriów. Trzeba znaleźć inne tereny poza Zakopanem. Równina Nowotarska nie nadaje się do tych celów również.

Dzisiaj buduje się sanatoria wielkimi grupami, gdyż tylko wielkie grupy mogą podołać swoim zadaniom .Gubałówka jest terenem na który się tego zagadnienia nie rozwiąże. Zadaniem przyrodników jest, aby znaleźć odpowiedni teren poza Zakopanem, który nadawałby się na wybudowanie całego kompleksu sanatoriów, -~~przekształcić~~ i zabezpieczyć go odpowiednio przed zwyżką cen gruntów.

Co do spraw komunikacyjnych to odnośny referat nie ujął dostatecznie komunikacji Podhala ze wschodem i z południowym wschodem Polski. Zdaniem mówcy należałoby wnieść jako postulat, aby ze Lwowa można było przez Tarnów do Nowego Sącza przyjechać nocą w bezpośrednich wagonach z wozami sypialniami. W nowym Sączu byłaby dystrubucja między Zakopanem, Krynicią a Szczawnicą a z Nowego Sącza uzyskać połączenie do Chabówki ~~xxxx~~ dla całej wschodniej Polski. Linja przez Sambor jest bardzo niewygodna a w zimie zasypywana znacznie śniegiem.

Adam hr. Stadnicki, imieniem Związku Uzdrawisk i jako reprezentanta Szczawnicy.

Jeżeli się mówi, że Podhale wszystkiego żąda od Rządu to jest to przesada. Wszystko prawie co dotychczas się robi, robi się tylko siłami miejscowymi i niewystarczającymi, siłami obywateli. Jeżeli będą wykonane pewne rzeczy przez Państwo dla udostępnienia okolicy, wtedy można żądać przyczynienia się do podniesienia stanu danej okolicy. Wobec nierentowności tych inwestycji instytucje samorządowe tego wykonać nie zdołają. Od nas można żądać, aby słońce i powietrze dać w formie jaknajlepszej. Umożliwienie tego da nam tylko komunikacja stworzona tylko przez państwo jako całość. Inne państwa opierają swój budżet handlowy tylko na turystyce na wpływie pieniędzy z zagranicy. Musi się zrozumieć że rozbudowa tej komunikacji ^{nie} może być położona na barki biednej górskiej ludności, tylko na całe państwo, które będzie korzystało z przypływu gotówki z zagranicy musi na tołożyć, aby okolicę odpowiednio wyposażyć. Komunikacja jest bardzo ważna zwłaszcza w sezonie zimowym. Rozbudowa dróg automobilowych jest drugim postulatem niesłychanie ważnym. Do miejscowości pozbawionych linii ko.

lejewych muszą być stworzone stałe linje autobusowe uruchomione czy to przez pocztę czy przez kolej, tak aby był utrzymany stały dostęp do tych miejscowości. Należy pomyśleć o rozszerzeniu centrów sanatoryjnych na całe Podhale. Centra takie nie rozwiną się odpowiednio, jeżeli Rząd nie przeprowadzi odpowiednich inwestycji. Należy budować drogi w ten sposób, aby nie dawały ~~takx~~ prochu. Drogi ~~należy~~ należy terować chociażby tylko w obrębie danego uzdrowiska.

Rezolucja Stadnickiego w sprawie drogi Pienińskiej na piśmie.

Goetel stawia wniosek o zamknięcie dyskusji.

Dr. Diehl staje w obronie referatu Stryjeńskiego i zaznacza, że każda rzecz na początku ^{zawsze} jest idea. Świadcza, że Stryjeński na pewno nie miał na myśli ceprów zakopiańskich kiedy mówił, że Zakopane miało szczęście do artystów a nie miało szczęścia do gospodarza.

Prosi o uwzględnienie w postulatach kolejowych, aby przywrócona została dawna taryfa co do opłat dla przesyłek towarowych. Prosi również o dodawanie w lecie do pociągów zakopiańskich wagonu chłodni dla przewozu mięsa.

Dr. Diehl zaznacza, że nowela uzdrowiskowa wprowadziła art. 40 a, który upoważnia do pobierania od gości na cele letniskowe takse. Jest postulat, aby te pieniądze szły przede wszystkim ~~na~~ na cele ^{regulacji} ~~regulacji~~ tych różnych letnisk.

Prof. Sokołowski stwierdza, że Państwowa Rada Ochrony i Przynatury nie wydawała nigdy zakazów co do budowy i poprawy szałasów na halach.

Sprawa kamieniołomu w Roztoce jest dawno przesądzona.

51
utworzony zostanie rezerwat w Gorcach na obszarze 100 morgo-
wym na Kopieńcu. Poza tem drugi rezerwat utworzony został
przez hr. Stednickiego w dobrach Nowojowa.

Inż. Henryk Dudek komunikuje, że dla na wykonanie pro-
jektowanego programu dróg potrzeba conajmniej 10.000.000.-Zł.
Podkreśla, że Zakopane musi się zdobyć na fundusz na cele
budowy dróg pokrycia części kosztów mających się wybudować
dróg. Jeżeli gmina stanie na tym stanowisku, że nie na te
cele nie da, to drogi te wybudowane nie zostaną. Prosi
aby burmistrz Zakopanego był propagatorem tej idei programu
budowy dróg.

Dr. Orłowicz proponuje, czy trasa z Obidowej ku wsi
Ochotnica nie nadawałaby się na wybudowanie kompleksu sana-
torjów. Gdyby dane konsorcjum przystąpiło do realizowa-
nia tego projektu należałoby przed wybudowaniem drogi
wykupić odpowiednią ilość ~~terren~~ gruntu. Sanatorja te powinny
być budowane przez związki społeczne.

Co do lotniska to władze wojskowe zgodzą się na to, aby
lotnisko było w Nowym Targu używane dla ruchu samochodowego
w Zakopanem. Co do ustawy uzdrowiskowej nie postawił Tür-
schmied żadnych ~~wymag~~ postulatów. Ustawa uzdrowiskowa
znajduje zastosowanie do lotnisk o charakterze użyteczności
publicznej i dlatego taksy klimatyczne nie mogą być ~~zastos~~
~~wane~~ ~~de~~ ~~i~~ pobierane w innych lotniskach. Zarządy lotnisk
muszą zaproponować same zmianę w ustawie uzdrowiskowej.

Dr. Orłowicz komunikuje, że Prof. Pawlikowski prosi pisem-
nie o zakomunikowanie odnośnie tego punktu, że należy z gó-
ry pomyśleć o racjonalnem zabudowywaniu się powstających

letnisk, aby nie popełnić błędów takich jak przy Zakopanem.

Mjr. Romaniszyn zaznacza, że referat Stryjeńskiego uważa za nadzwyczaj konieczny bez względu na to czas kiedy się go zrealizuje. Postulaty komunikacyjne musi się rozważyć przy budowie i rozbudowie letnisk. Realizacja postulatów przedstawionych w referacie Stryjeńskiego jest troską dnia jutrzejszego. Realizacja wszystkich tych projektów da się przeprowadzić tylko drogą współpracy wszystkich czynników i jako plan regionalny może mieć tak daleki termin nawet kilkudziesięciu lat.

Referat Zborowskiego

Posel Gwiżdż podaje, że referat Zborowskiego został uzgodniony. Porusza sprawę stroju podhalańskiego i proponuje, aby organizacje przysposobienia wojskowego miały jako strój obowiązkowy, strój podhalański i należałoby wystąpić z tym postulatem, aby wszystkie grupy przysposobienia wojskowego miały obowiązek noszenia stroju rodzimego.

Domy ludowe powinny być ostoją swojszczyzny i ostoją pewnych tradycyj. Na Podhalu daje się odczuwać brak w tym kierunku. Domy ludowe powinny być budowane w stylu rodzimym.

Zwraca uwagę, że Wydział opieki społecznej miał wnioski na subwencjonowanie budowy takich domów. W minist. Spraw Wewnętrznych możnaby uzyskać subwencje na urządzenie wnętrza takiego domu. Wnętrze musi być tak wyposażone, aby było ostoją tradycyj i obyczaju staroświeckiego. W domu ludowym powinny się znajdować biblioteki regionalne uwzględniające tak dział artystyczny jak gospodarczy. Rzeczą niesłychanie ważną jest wytworzenie na Podhalu teatru amatorskiego, któryby ze sztukami i wieczorami ułożonymi artystycznie objeżdżał wszystkie miejscowości Podhala a także i Polski. Teatr taki musi być jednak oparty

o dom ludowy. Myśl, aby raz na dziesięć lat przenieść uroczystość dożynków ze Spławy do Zakopanego jest jaknajlepszą. Uroczystość taka winna mieć rodzimy charakter ziemi na której się odbywa co powinno też być uwidocznione paru obrazami z przeszłości tej ziemi. Jeżeli chodzi o przemysł ludowy to przyłącza się w całości do wniosków Zborowskiego.

Wypowiada uwagi pod adresem Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego a mianowicie, że w schroniskach wnętrza nie są urządzone po podhalańsku a służba nie składa się z ludności miejscowej, która jest przecież gospodarzem tej ziemi. Polskie Towarzystwo Tatrzańskie winno porządkiem w jaknajszerszej mierze ochronę swojszczyzny.

Poseł Gwiżdż składa wnioski na piśmie.

Dr. Kuczewski porusza sprawę że byłoby w skazane, abycała dywizja podhalańska otrzymała kapeluszyki z orlemi piórami.

Następnie zaznacza, że Zakopane nieposiada odpowiednio rozbudowanej stacji meteorologicznej. Dotąd niema wyczerpujących danych^{naukowych} o klimacie Podhala. Stacja meteorologiczna w Zakopanem powinna być wyposażona we wszelkie przyrządy naukowe dla badania nasłonecznienia i. t. d.

Prof. Sokołowski zaznacza, że Muzeum Tatrzańskie jest instytucją naukową, budzi zainteresowanie ze względów naukowych, dostarcza materiałów do prac naukowych / monografie / i ma głębokie uzasadnienie i głębokie naukowe podstawy. Stopień na którym Muzeum dziś stoi jest do zawdzięczenia pracy Zborowskiego. Wszelkie wysiłki natrafiają stale na brak funduszy i tak na przykład zawiodły zupełnie wszystkie starania o pożyczkę na niezbędne inwestycje. Apeluje o wydatniejsze popieranie finansowe Muzeum Tatrzańskiego.

Wesołowski komunikuje, że zauważyła lukę w referacie Dyr. Zborowskiego co do muzyki Podhala. Przemawia za sprawą zebrania pieśni ludowych podhalańskich.

Arch. Stryjeński podaje, że muzyka Podhala jest bardzo skrzętnie zebrana i sprawa ta jest zupełnie wyczerpana. Melodje Bartusia Obrochty są zebrane i wyjdą drukiem. Pozatem Muzeum ma zebrane słowa pieśni podhalańskich i zachowane niektóre melodje dla gramofonu. Zaznacza, że marsz Obrochty jest pochodzenia słowackiego.

Dr. Orłowicz odczytuje wnioski Prof. J. Gw. ~~Katynsk~~ Pawlikowskiego o zachowanie cech etnograficznych Podhala. /Na piśmie/

Dr. Orłowicz zaznacza, że wszystkie postulaty dotyczące urządzenia widowiska regionalnego na Podhalu są dobre. Widowiska tego rodzaju zainteresują niewątpliwie bardzo silnie ^{nie tylko} turystów krajowych ale także zagranicznych i przyciągnąć mogą silnie ruch turystów zagranicznych. Idea urządzenia dożynków w Żakopanem jest bardzo sześliwa i należałoby ją zacząć w tym roku realizować.

Zwraca uwagę, że należałoby wpłynąć na przewoźników ~~żakopanskich~~ Pienińskich, aby się ubierali w strój ludności Pienińskiej.

Arch. Stryjeński ma zamiar wnieść projekt co do uroczystości tego rodzaju na Podhalu. Zwraca uwagę, że Zjazd Delegatów Związku Podhalan można połączyć z takim widowiskiem na tle Pienin i Czorsztyna.

Przedstawiciel Ministerstwa Przemysłu i Handlu informuje, że Ministerstwo żywo interesuje się krzewieniem i popieraniem przemysłu ludowego wogóle a w Krakowskiej tem żywiej, że inicjatywa społeczna w stosunku do tej gałęzi przemysłu nie

59

dość silnie się zaznaczała. Ministerstwo ma na ten cel pewne fundusze dyspozycyjne z budżetu państwowego, które jednak nie mogły być wyczerpane z tego powodu, że nie było Towarzystwa takiego, któreby zabiegało o uzyskanie tych funduszków.

Istniejące w Krakowie Towarzystwo popieranie przemysłu ludowego było za bardzo zamknięte. Trzeba było nacisku ze strony Ministerstwa, aby spowodować reorganizację, która się już dokonała. Towarzystwo to nawiąże ścisły kontakt z Podhalem. Na popieranie przemysłu ludowego są możliwe kredyty ulgowe. Zaznacza jeszcze raz raz, że nie było żadnych usiłowań celem wydobycia funduszków. Istniejące w tym kierunku rozporządzenie wygasa w tym roku, gdyż upływa już ~~piętnast~~ okres pięcioletni na który była rozciągnięta. Są starania, aby o przedłużenie tej ustawy.

Sprawa przemysłu ludowego ma dla ludności górskiej ogromne znaczenie i jest źródłem polepszenia bytu. Placówek odnośnych, których ludność sama nie będzie w stanie stworzyć, stworzenie ich poprzez rząd oraz władze komunalne i społeczne.

Ze sprawą tą łączy się też sprawa przemysłu chałupniczego. Przemysł ten należy w jaknajszerszej mierze uruchomić przez urządzenie specjalnych kursów, zwłaszcza w okręgach powiatów górskich.

Delegat Ministerstwa Oświaty zabiera głos w sprawach ochrony przyrody, która to sprawa leży w kompetencji Ministerstwa Oświaty. Stwierdza, że sprawy ochrony przyrody nie tylko że nie stoją w kolizji z interesami gospodarczymi, ale są podstawą rozwoju ekonomicznego Podhala.

56

Poseł Gwiżdż przemawia, aby wywieszki i^ś szyldy wykonywać w drzewie. Na Podhalu wszystkie tablice orientacyjne są pisane źle po polsku i są prymitywnie wykonane. Również pieczętki gminne winny mieć jakiś charakter. Za przykład stawia tablicę pięknie wykonaną, która znajduje się w Zubsumchem.

Należy wszcząć w tym kierunku akcję, aby tablice orientacyjne i pieczętki gminne były zgodne z charakterem ziemi/^{z której pochodzą} jej i/sztuki.

Arch. Stryjeński ~~XXXXXXXX~~ podkreśla ważność tego co mówił Delegat Ministerstwa Przemysłu i Handlu. Sejm uchwalił 500.000.- na popieranie przemysłu ludowego. Proponuje, aby w Zakopanem założyć Oddział/^{Towarzystwa} popierania przemysłu ludowego i oddać jego prowadzenie w ręce Dyr. Zborowskiego, w związku z projektowanym rozszerzeniem działalności Muzeum Tatrzańskiego.

Krzeptowski informuje z jak^z wielkimi trudnościami/^{zwłaszcza} finansowymi walczy przemysł ludowy na Podhalu.

Na tem o godzinie 2-giej zarządzone przerwę do godziny 4-tej popołudniu.

O godzinie 4-tej obrady podjęto na nowo.

Delegat Towarzystwa Urbanistów polskich wypowiada szereg uwag a mianowicie:

Postulaty dotyczące planu regulacyjnego Zakopanego poruszone przed dziesięciu laty są jeszcze dziś aktualne, gdyż tempo pracy nad regulacją Zakopanego jest zbyt powolne a jeszcze bardziej powolnym jest tempo prac w okolicy Zakopanego. Wynika to między innymi i z tego także, że

że społeczeństwo jest za słabo uświadomione o doniosłym znaczeniu tych prac.

Zakopane musi być zeuropeizowane i powinno się stać ośrodkiem sportu i turystyki z pierwszorzędniemi w tym kierunku urządzeniami. Strona sanatoryjna jest trochę odleglejsza. Jeżeli chodzi o wykorzystanie Podhala pod względem walki z gruźlicą, to sprawa ta została wyjaśniona przez departament zdrowia. Dopóki nie było w Polsce przychodni dla gruźliczych nie mieliśmy tak dokładnych danych statystycznych jak je mamy teraz. Rocznie jest 500.000 wypadków gruźlicy a śmiercią wskutek gruźlicy jest 80.000 . 13% chorych gruźliczych, którzy przeszli przez przychodnię oddano do sanatoryjnego leczenia resztę zaś leczy się w normalnych warunkach.

Grupy sanatoryjne powinny powstawać w różnych miejscowościach poza Zakopanem. Grupa sanatorjów powinna się ześrodkować na Gubałówce, co jest po myśli opinii Departamentu Służby Zdrowia.

~~nie~~ Dla rozwiązania zagadnienia odgruźliczenia Zakopanego koniecznym jest przeprowadzenie regulacji. Zasadniczo Zakopane musi być zabudowane w sposobie miasta ogrodu, musi się stać ośrodkiem sportu i turystyki i życia kulturalnego i plan regulacyjny musi być pod tym względem traktowany. Jeżeli chcemy regulować rozwój Zakopanego to musimy stworzyć ^{przedewszystkiem} plan regionalny.

Istniejąca ustawa budowlana daje podstawę do działania. Na podstawie tej ustawy w Zakopanem powinny być opracowane ^{szczególne} przepisy miejscowe, któreby regulowały całym ruchem budowlanym w Zakopanem.

Przy Komisji Klimatycznej czy przy Gminie powinno powstać biuro regulacji i powinno udzielać porad budowlanych. Uzdrowisko powinno mieć statut z czym łączą się przepisy sanatoryjne. Musi być ścisły regulamin sanatoryjny. Regulacja strefowa i wprowadzenie statutu może najzupełniej sprawę rozwiązać. W Zakopanem jest brak przepisów sanatoryjnych.

Regulacja winna być ~~przeprawa~~ ~~z~~ ~~wspólnym~~ wysiłkiem wspólnej akcji. Uważa, że gmina nie powinna ponosić ciężarów kanalizacji.

Mówca szczegółowych wniosków nie postawił.

Referat Inż. Pirgo.

Referat Inż. Ogińskiego .

----- Przemawia w sprawie wybudowania kolejki linowej na Gubałówkę i informuje, że ~~maxkxprtrzkxkx~~ ~~maxkxprtrzkxkx~~ koszt jej wyniesie kwotę Zł.1.800.000.- Do rozpoczęcia robót konieczną jest gotówka w kwocie Zł.300.000.-, gdyż można będzie uzyskać kredyt towarowy na 4 lata od terminu dostawy towarów.

Dr.Orłowicz odczytuje uwagi Prof.Pawlikowskiego co do spraw regulacji Zakopanego i kanalizacji.

Zr/ Dr.Orłowicz jest zdania, że tramwaj łączący Łomnicę Tatrzańską z Zakopanem jest potrzebny. Kolejka linowa jest bardzo pożyteczna i oddawałaby wszystkim olbrzymie usługi, gdyż korzystać z niej będą wszyscy bywalcy z Zakopanego w jakimkolwiek charakterze. Duże usługi odda ona w sezonie zimowym.

Dr.Kuczewski twierdzi, że nie można Zakopanego traktować wyłącznie tylko jako ^{sportową i} stację/turystyczną.

Dr. Diehl mówi o sprawach budowlanych. Zakopane na podstawie ustawy z roku 1895 powinno było mieć plan regulacyjny w 1901 roku. Po zatwierdzeniu planu regulacyjnego zostałyby ustalone następnie terminy wykonania postanowień regulacyjnych. Wiadomo z powyższego jak spóźnioną jest sprawa regulacji. Dopiero teraz został złożony plan szczegółowy zabudowania Równi Krupowej.

Ustawa uzdrowskowa na podstawie której wydawano przepisy budowlane w uzdrowskach była nieścista. Nowa ustawa budowlana postanawia wyraźnie kompetencje. Należy Komisji Klimatycznej, która ma się składać z 10 ludzi z nominacji Województwa, powierzyć wszystkie kompetencje budowlane. Pozatem należy przeprowadzić nowelizację przepisów i należy wstrzymać wydawanie koncesyj budowlanych w okresie regulacji Zakopanego na lat 5 a nie na lat 2.-

Architekt Wesołowski składa na piśmie wnioski co do zachowania w budownictwie cech stylu podhalańskiego.

Arch. Stryjeński proponuje, aby dyskusję nad wnioskami Wesołowskiego zamknąć a sprawę powierzyć kompetentnym czynnikom i zwrócić się do Ministerstwa Robót Publicznych I Wydziału Nauki Ministerstwa Wświaty.

Prof. Sabatowski przemawia za ~~jaknajwiększym~~ przeznaczeniem jaknajwięcej miejsca pod budowę sanatorjów. Należy się liczyć z tem, że napływ chorych będzie duży, gdyż jest rozpowszechnione i utwierdzone zdanie, że Zakopane nadaje się najlepiej dla leczenia gruźlicy.

Burmistrz Winnicki składa zasadnicze oświadczenie, że ankieta została zwołana ~~wtedy~~ tuż po wyborach do gminy i gmina nie miała wpływu na wybór referatów. Referaty nie zostały uzgodnione z gminą wobec czego ich postulaty uważa jako zdania indywidualne.

Jest przeciwnikiem biura budowlanego dla uzdrowiska przy gminie.

Stwierdza, że nie mówił, że Zakopane nie dać nic na inwestycje, ale, że Zakopane da nie wiele.

Zakopane daje na cele drogowe ogółem 70.000 rocznie, ale to wszystko przepada w powiecie. Według ustawy jest możliwe, aby Zakopane mogło otrzymać ten fundusz dla siebie., a to przez wydzielenie Zakopanego z Powiatowego Związku Komunalnego, i aby było podległe Województwu. Jest to wniosek.

Podnosi dużą życzliwość Starosty Nowotarskiego dla spraw Zakopiańskich.

Związek Kas Chorych ma w projekcie zakupno w Zakopanem 3 wil. Przeciw temu jaknajsilniej protestuje. Żadne sanatorium w centrum Zakopanego powstać nie może. Obowiązkiem Kas Chorych jest budować sanatorja.

Oświadcza, że tego co Krzeptowski mu imputuje nie miał na myśli i podnosi współpracę ludności góralskiej w Radzie gminnej.

Ks. Tobolak zwraca uwagę na szerzącą się w zastraszających rozmiarach gruźlicę wśród ludności tutejszej a to wskutek wynajmowania mieszkań gruźliczym chorym i braku dezynfekcji.

~~Podkreśla~~ Oświadcza się za złożonemi przez Arch. Wesołowskiego wnioskami co do budownictwa na Podhalu.

Inż. Majewski, podnosi potrzebę szczegółowego zdjęcia całego terenu Zakopanego i oświadcza się za utworzeniem biura regulacyjnego.

Kwestja sanatoryjna dla Zakopanego jest ogromnie ważna i dlatego Gubałówka musi być raz dla tych celów otwarta.

Proponuje wniosek tej treści, że ankieta zwraca się do Ministerstwa Robót Publicznych, aby jaknajrychlej rozpoczęto prace nad budową drogi przez Gubałówkę.

Delegat Towarzystwa Urbanistów mówi, że akcję budowania sanatorjów należy prowadzić na szerokiej arenie i nie tylko w Zakopanem na Gubałówce ale też w innych miejscowościach Podhala.

Referat Pułk. Piątkiewicza :

Prof. Kazimierz Sosnowski mówi, że Zakopanemu brakuje wody, to jest w lecie kąpieli a w zimie lodu. Podnosi myśl, że należałoby stworzyć w Zakopanem sztuczne jezioro przez wybudowanie zapory u wylotu Charmcówek względnie poniżej sanatorium nauczycielskiego.

Krzeptowski^{zabiera głos}/w sprawie rozdziału zakresu działania między gminą a Klimatyką i wypowiada zdanie, że konieczny jest jeden gospodarz. Wnioski referatu Pułk. Piątkiewicza nie są zgodne ze zdaniem Rady gminnej i jeżeli te wnioski zostaną przyjęte, to wytworzy się jeszcze większa przepaść między gminą a Klimatyką.

Pozatem w myśl istniejącej uchwały Rady gminnej prosi o to, aby w Zakopanem był sąd.

Burmistrz Winnicki jest zdania, że powinno się dążyć do tego, aby uzdrowisko Zakopane było tylko w granicach Zakopanego. Uważa, że ustalenie^{t.zw.} rejonu ochrony sanitarnej jest zasadniczym błędem. Rejonem tym powinien się zająć odpowiedni referat w Starostwie. Granice Zakopanego

62

należy rozszerzyć na Jaszczurówkę ze względu na cieplice. Dwoistość władz w Zakopanem uważa za zło, które Zakopane niszczy.

Dyr. Dudek wobec wypowiedzianych tu zdań ^{apeluje} ~~prosi~~, aby czynniki tu pracujące wypowiedziały się co do przydzielenia do wykonania prac regulacyjnych aby zdecydować na kogo ma być przerzucona realizacja planu regulacyjnego Zakopanego. Jeżeli nastąpiłoby porozumienie tego rodzaju, że i Gmina i Klimatyka zajmą się temi pracami, to możnaby było się spodziewać, że plan regulacyjny zostanie szybko zrealizowany.

Wicewojewoda Duch :

Co do problemu zespolenia Komisji Klimatycznej i Gminy ^{Gminie agend} a raczej przekazania /Komisji Klimatycznej jest możliwe w tych wypadkach jeżeli granice gminy pokrywają się z granicami rejonu ochrony sanitarnej. Tak długo dopóki Zakopane nie dołączy obszaru, który dziś jest objęty rejonem ochrony sanitarnej tak długo będzie istnieć problem dwoistości władz. Dopóki nie stworzy się pewnego odrębnego ustroju gminy, tak długo nie ma mowy o przekazaniu gminie w stanie dzisiejszym agend prowadzonych obecnie przez Komisję Klimatyczną. Dzisiaj gmina nie jest w stanie wykonać tych prac i podołać tym zadaniom jakie w Uzdrowisku spełnia Komisja Klimatyczna, która ma swój budżet. Tak długo jak długo dochody z taks gminnych nie będą dysponowane racjonalnie, tak długo nie ma mowy o tem, aby Rząd oddał wszystkie agendy uzdrowiska gminie. Co do ~~ktawwiskm~~ współzawodnictwa to można się na nie zgodzić, ale jako na wyścig pracy. Jeżeliliby miała być walka, to znowu będzie konieczna interwencja czynników wyższych.

z zakresu porządku publicznego będzie musiała wykonywać w swoim zakresie i musi gmina stworzyć specjalne organa, które, by przeprowadzały zadanie z zakresu bezpieczeństwa publicznego.

Referat Dr. Żychonia :

Jamontt porusza sprawę dezynfekcji. Sprawę tę należy unormować w ten sposób, aby dezynfekcja była przeprowadzana bez wyjątku we wszystkich pokojach i bardzo starannie cztery razy w roku to jest przed i po sezonach zimowych i letnich. Obecnie stan jest taki, że większość pokoi jest nie-odkażana, czemu należy bezwzględnie jaknajrychkiej zapobiec.

Dr. Czarnek wypowiada zdanie, że w ciągu dotychczasowego przebiegu ankiety sprawy i interes chorych był spychany na niemal że ostatnie miejsce. Podkreśla przykrą sytuację chorych, przybywających do Zakopanego a niemających się gdzie ulokować, gdyż brak jest sanatorjów. Zainteresowanie się potrzebami przyjeżdżających ~~się~~ chorych musi się zwiększyć dlatego, że Zakopane jest uznane jako stacja uzdrowiskowa. Należy się zająć energicznie budową sanatorjów na Gubałówce, należy zabezpieczyć grunta na Gubałówce przed spekulacją. Przedstawia, że sanatorja gruźlicze/^{nie}przedstawiają niebezpieczeństwa zakażenia, a w każdym razie przedstawiają o wiele mniejsze niż na przykład zebranie liczniejsze, czy kino, teatr kościół i.t.p.

Dr. Orłowicz mówi, że nie otrzymaliśmy odpowiedzi na postulat referatu komunikacyjnego w sprawie upaństwowienia kolei na przestrzeni Chabówka - Zakopane.

W związku z referatem Dr. Żychonia porusza myśl, która nale-
xyxxx

65

ży do spraw komunikacyjnych, ale wiąże się ze sprawami sanitarnymi. Mianowicie wzorując się na zagranicy a zwłaszcza na Tyrolu ~~nieśmiało byśmy chcieli~~ gdzie prawie wszystkie koleje są elektryczne, należałoby dążyć do elektryfikacji kolei na linii Chabówka- Zakopane, jeżeli nie Kraków- Zakopane.

Dr. Mischke jeżeli chodzi o podniesienie dobrobytu ludności i zwiększenia dochodów tak gminy jak Klimatyki, to należałoby dążyć do tego przede wszystkim przez ucałoroczenie sezonu w Zakopanem. To da się osiągnąć przez odpowiednie zużytkowanie cieplic i przez wprowadzenie zakładów wodoleczniczych. Pozatem należy wyzyskać duże ilości borowiny znajdującej się w okolicy Zakopanego. Borowina ta została przesłana Prof. Marchlewskiemu do zbadania i wynik analizy jest dobry. Borowina odpowiada temu czego nauka żąda od kąpielii borowinowych.

Pozatem należy propagować rozwój innych gałęzi przemysłu między innymi i przemysłu domowego, który może podnieść gospodarczo Podhale.

Referat w sprawie inwestycji .

Na tem drugi dzień obrad ankiety zakończono.

Dr. Orłowicz zabiera głos w sprawie inwestycji w Zakopanem i jest zdania, że zakłady takie jak rzeźnia, chłodnia i.t.p. powinny się znaleźć poza obrębem Zakopanego. Podkreśla ważność budowy domu zdrojowego, który jest niezbędny. Co do spraw sanatoryjnych a przede wszystkim budowy sanatorjów, to problem ten jest bardzo ważny i jego rozwiązanie wymaga zastanowienia.

Tereny od Babiej Góry aż po Krynice jest niejako reprezentacyjnym terenem letniskowym, uzdrowiskowym i turystycznym i wymaga specjalnej troskliwości w kierunku postawienia go ~~na~~ pod każdym względem na odpowiednim poziomie..

Jest to tak w interesie zdrowia narodowego jak ruchu turystycznego swoich i obcych.

Do postulatów tych należy przyłożyć większe starania, zwłaszcza finansowe, niż do postulatów jakichkolwiek innych powiatów w Polsce. Obrady ankiety nie rozwiążą sprawy sfinansowania poczynić się mających inwestycji, ankieta da jednak pewien materiał.

Należy dążyć do tego, aby powstał komitet inwestycji czy odbudowy Podhala ze specjalnem uwzględnieniem Zakopanem, pod protektoratem władz rządowych, przy współudziale czynników samorządowych lokalnych i zainteresowanych powiatów oraz sfer finansowych. Taki Komitet koncentrowałby wysiłki co do podniesienia walorów turystycznych i uzdrowiskowych. Nasza propaganda nie będzie skuteczną i owocną ani pod względem ekonomicznym ani też co do opinii, ^{dopóki} ~~już~~ przybywający tu swoi i obcy nie znajdą terenów pięknych i odpowiednio urządzonych.

Doprowadzenie do doskonałości wymagać będzie bardzo wiele funduszy.

61

Krzepkowski przemawia zatem, aby pierwsza ulica jaka ma być wybudowana, była ulica łącząca ul. Tadeusza Kościuszki przez Krupówki z ulicą Kościeliską.

Następnie przemawia za budową zakładu dla leczenia chorób wewnętrznych a zakład taki powinien powstać jako przedsiębiorstwo prywatne.

Składa wniosek na piśmie.

Arch. Bstryjeński informuje, że tak władze wojskowe jak L.O.P.P. odmówiły/^{udzielenia} poparcia budowy lotniska/^{tak} w Zakopanem jak w Nowym Targu a to z tego względu, że miejscowości te nie leżą na trasie linii dalekobieżnych lotniczych. A zatem sprawa ta jest narazie nieaktualna.

Na samo tylko wykupno gruntów pod lotnisko należałoby poświęcić 1.000.000.- Zł. Wyraża przepatrywanie, że Nowy Targ powinien się sam zdobyć na takie lotnisko, któreby służyło dla Zakopanego jak i dla Szczawnicy.

Co do sprawy inwestycji w Zakopanem, to nie ma żadnych zastrzeżeń. Jedynie co do kolejności prac, to powinno się iść po tej linii, aby pierwsza ulica jaka się będzie budować była poprowadzona na Gubałówkę. Inne kolejności są obojętne.

Burmistrz Winnicki wyraża przekonanie, że powinien być powołany komitet specjalnie dla inwestycji Zakopiańskich, który powinien składać się z przedstawicieli gminy i Komisji Klimatycznej.

Obecnie jest stan taki, że potrzeba natychmiast kwotę Zł. 1.200.000.- na konwersję pożyczek wekslowych, Zł. 700.000.- na dokonanie rozbudowy wodociągu, Zł. 600.000.- na rozbudowę elektrowni i sieci, Zł. 500.000.- na rozpoczęcie robót ka

lizacyjnych i Zł.600.000.- na drobne inwestycje jak rzeźnie chłodnie, tabory dla straży pożarnej i.t.p.

Zakopane poza długoterminową pożyczką powinno otrzymać stałą roczną subwencję w wysokości Zł.500.000.- na ~~poprawę~~ poprawę i budowę dróg i na zapoczątkowanie zrealizowania planu regulacyjnego. Ogółem potrzeba kwotę Zł.4.000.000.- Prosi, aby Ministerstwo nie brało z Zakopanego, ~~ee-~~ tego co Zakopane daje z podatków przez lat 15 czy 20.

Co do rzeźni i chłodni przeciwny jest budowie tych zakładów w centrum Zakopanego. To powinno stanąć na peryferjach.

Obecnie rzeźnia i chłodnia przedstawiają okropny stan, tak, że stajnie w pożądanym gospodarstwie wyglądają lepiej. Na rozbudowę szkoda pieniędzy, trzeba je tylko poprawić i dążyć do wybudowania nowych.

Co do przeniesienia władz do Zakopanego, to życzeniem było, aby w Zakopanem powstała ekspozytura Starostwa dla Zakopanego i najbliższej okolicy, co byłoby bardzo potrzebne.

Dr.Kuczewski mówi o wyzyskaniu terenów na Gubałówce dla celów budowy sanatorjów. Rząd wniósł do Sejmu projekt doniosłej ustawy w sprawie ubezpieczenia na wypadek niezdolności do pracy i na starość. Te instytucje ubezpieczeniowe będą musiały budować sanatorja dla szerokich warstw ludności. Kasy chorych tego problemu nie rozwiążą.

Inż Czerwiński w sprawie inwestycji w Zakopanem.

Do Zakopane przyjeżdżają trzy kategorie gości, chorzy, wycieczkowcy i turyści. Nad pierwszemi kategorjami opieka leży w ręku gminy Zakopiańskiej. Turyści leżą w zakresie działalności ~~Przez~~ Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego, które umożliwia

im i ułatwia chodzenie po górach. Opłaty powinny być podzielone na trzy ~~działy~~ działy. Opłaty z tych części powinny być obracane na te cele zależnie z jakiego działu pieniądze te pochodzą.

Cały ciężar uprzystępnienia gór spoczywa na barkach Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego. Polskie Towarzystwo Tatrzańskie ma na te cele tylko składki swych członków. Dawniej otrzymywało Towarzystwo subwencje z różnych źródeł a między innymi także wydatne subwencje z gminy. Dzisiaj mamy subwencje z 2 źródeł z Ministerstwa Robót Publicznych i z gminy zakopiańskiej i Komisji Klimatycznej.

Polskie Towarzystwo Tatrzańskie ma w swojej pieczy nietylko Tatry, ale całe pasmo gór polskich. Wszystkie działy pracy Towarzystwa są rozwinięte i Towarzystwo spełnia swoje zdanie jak najlepiej. Największa część funduszu jest stale obracana na Tatry bo one są najwięcej godne zwiedzania. Dzieje się to z pewnym uszczerbkiem dla innych części gór. Wobec tego prosimy, aby tak gmina ^{jak} czy Klimatyka w swoich budżetach rocznych pamiętała więcej o potrzebach Towarzystwa i zechciała Towarzystwo Tatrzańskie czynnie popierać przez regularnie wyznaczane i wypłacane znaczniejsze subwencje. Polskie Towarzystwo Tatrzańskie, które tak usilnie pracuje na terenie Tatr ^{niejako} wyręcza w tej pracy ~~niejako~~ gminę czy klimatykę. Również na terenie Zakopanego w dziale turystyki Towarzystwa ^{te czynniki} niejako wyręcza ~~gminę~~ przez prowadzenie biura informacyjnego dla turystów, tak dla swoich członków jak dla obcych. Prowadzenie takiego biura wymaga dużych kosztów. Prosimy, aby Komisja Klimatyczna zechciała to uwzględnić i udzielić na te cele ~~wydatnikowej~~ dotacji w odpowiedniej wysokości.

Dr. Diehl podzielał opinię Stryjeńskiego co do drogi na Gubałówkę.

Z pomysłem burmistrza Winnickiego aby niepłacić podatków nie można się pogodzić. Należy stworzyć Komitet rozbudowy Podhala

~~XXXX~~

a nie Zakopanego, pod egidą władz państwowych. W Komitecie tym musieliby też mieć swoich delegatów Polskie Towarzystwo Tatrzańskie, Związek Podhalański a na terenie Zakopanego komisja klimatyczna i gmina. Samorządy lokalne poniosłyby 33% kosztów wszystkich inwestycji.

Przemawia zatem, aby w Boroninie powstał sąd, i aby personal sędziowski w Nowym Targu został powiększony, gdyż jest przeciążony.

Dr. Orłowicz zaznacza, że ciężar inwestycji turystycznych polega głównie na funduszach rządowych. Ministerstwo Robót Publicznych w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych wydało okólnik z prośbą o wpływ na gminy, które są zainteresowane ruchem turystycznym, aby uwagę skierowały na propagandę turystyczną. Do gminy/w związku z jej stanem finansowym my nie mamy pretensyj. Uwaga nasza skierowana jest bardziej na fundusze Komisji Klimatycznej, składające się z taks od gości. Niewątpliwie 1/5 taks jest pochodzi od gości turystów. Jeżeli budżet Komisji Klimatycznej wynosi z taks 500.000.- to 100.000 jest opłacone przez turystów. Gdyby Komisja Klimatyczna dała połowę tych wpływów to Polskie Towarzystwo Tatrzańskie winno dostać 50.000.- na cele turystyczne. W obecnym roku prawie, że potrzeb turystyki w budżecie zupełnie nie umieszczono.

Delegat Departamentu służby zdrowia zabiera głos w sprawie przeznaczenia części funduszy z taks klimatycznych na cele turystyki i zastrzega się przeciwko, temu, aby fundusz kuracyjny miał służyć celom turystyki i oświadcza, że wszystkim wniosków, któreby wpłynęły do Departamentu służby zdrowia na udzielenie subwencji dla turystyki z tego funduszu, sprzeciwi się.

70

Prof. Goetel zaznacza, że jeżeli Towarzystwo dąży do tego, aby ~~wpierne~~ czynniki do tego powołane, popierały czynni-
nieturystykę, to dlatego że turyści dostarczają działaczy, któ-
rzy na terenie całej Polski dla Zakopanego działają i pracują.
Lwią część wysiłków skierowuje Polskie Towarzystwo Tatrzańskie
na Tatry i ponosi bardzo znaczne ofiary na cele rozwoju Za-
kopanego. ~~XXXXXX~~ Z tych powodów, jeżeli zwracamy się ze skromną
prośbą o pomoc dla celów Towarzystwa, to jest ona aż nadto uza-
sadniona w całej rozciągłości. Pomijając Tatry wspomnę o Dworcu
Tatrzańskim, gdzie się ludzi informuje i nocleguje. Polskie Towa-
rzystwo Tatrzańskie pracuje czynnie w szeregu działów ściśle
związanych z uzdrowiskiem Zakopiańskim.

Apeluje do przedstawiciela Departamentu Służby Zdrowia Minister-
stwa Spraw Wewnętrznych, aby nie tylko nie zwalczał tego co
jest dzisiaj ale podzielał przedstawiony punkt widzenia, o któ-
ry będziemy walczyć i realizować go, - Pewna część funduszy
Komisji Klimatycznej niewielka musi iść na cele turystyki i na
cele sportu, które są celami uzdrowiska Zakopane.

Inż. Henryk Dudek zaznacza, że stanowisko Prezesa Czerwiń-
skiego jest słuszne. Delegat Departamentu Zdrowia źle interpre-
tował istniejące postanowienia. Polskie Towarzystwo Tatrzańskie
wykonuje to, co w braku Towarzystwa powinna wykonywać Komisja
Klimatyczna. Słuszną jest rzeczą, aby pewien procent z taks kli-
matycznych przeznaczyć na subwencje dla Towarzystwa, tak aby do-
tacja na ten cel była wydatniejszą.

Ankieta w roku 1919 i obecna daje czynnikom zakopiańskim możność
ujęcia pewnych kwestyj na ankiecie poruszonych, którychby sami
rozwiązać nie mogli.

Komitet rozbudowy Podhala wyobraża sobie jako Komitet, który b-
dawał gwarancje celowości użycia kredytów, bo te trudności, któ-

re gmina posiada wynikają z tego, że władze bankowe do których się Zakopane zwraca nie mają zaufania jak te fundusze zostaną zużyte. Komitet ten ma być emanacją wiecznie trwającej ankiety.

Najowocniejszym wynikiem ankiety będzie zadecydowanie powołania takiego Komitetu do pracy, który musi postawić program, określający okres tych prac, program finansowy oraz program kolejności wykonywania prac. Komitet ze względu na rozpiętość swych prac winien mieć szereg sekcji jak, komunikacyjna, sanitarna, organizacyjna i. i. Stawia na przykład Krynice, gdzie z istniejącego niegdyś chaosu stworzono piękny program inwestycyjny, realizowany sta doskonale.

Apeluje do czynników decydujących, ażeby jaknajgorlówiej zajęły się sprawą zorganizowania tego rodzaju Komitetu. Będzie to miało i tę korzyść, że opinia społeczeństwa będzie uspokojona, że znalazł się czynnik, który na barki swe wzięł przyszłość Podhala.

Uchwalono zamknięcie dyskusji.

Dr. Wróblewski zabiera głos jako reprezentant Wydziału Zdrowia Województwa Krakowskiego

Chodzi o to, ażeby Zakopane było nie tylko dla turystów ale i dla chorych. Gruźlicę można leczyć w tem środowisku w jakim ona powstaje i sanatorja trzeba budować wszędzie a zwłaszcza w dużych miastach. Ponieważ klimat w różnych wypadkach jest nie-odpowiedni trzeba sanatorja budować w innych okolicach jak n.p. w Zakopanem. Cały problem polega na tem, aby skoordynować ruch turystyczny z ruchem chorych. Przy odpowiednim wysiłku to się da zrobić.

Co do dezynfekcji to musi być ona przymusową i pojęta na szeroką skalę oraz musi być zupełnie bezpłatna. Dezyn-

fekcja gruźlicza polega na odkurzaniu i wykonywać to można elektroluxem. Inna część to zmywanie. Dezynfekcję taką można przeprowadzić za parę godzin. Bardzo złem jest to, że w Zakopanem ~~nie ma~~ nie ma żadnego sanatorium i chorzy gruźlicy lokują się w prywatnych domach i pensjonatach.

Walczenie gruźlicy musi być rozszerzone na wszystkie warstwy. W Zakopanem musi istnieć poradnia z bezpłatną analizą. Zakopane musi pomyśleć z pomocą ~~rzędu~~ władz rządowych o tem, aby u siebie, ośrodka zdrowia, mieć przychodnię gruźliczą z Roentgenem i najnowszymi utenzyljami. Oprócz przychodni dla gruźlicy powinna być przychodnia dla kiły. We Włoszech jest społeczne przymusowe ubezpieczenie od gruźlicy. Stąd się biorą fundusze na sanatoria i utworzenie odpowiednich terenów dla pracy uzdrowieńców gruźlików.

Co do administracji Zakopanego, to powstaje się wciąż frazes o dwoistości władz w Zakopanem, gdy tymczasem nie ma dwoistości władz, a są tylko podzielone kompetencje. Podział kompetencji władz, które są z sobą w porozumieniu jest celowy i pożyteczny.

Wersja jakoby Rząd popierał silnie finansowo rozbudowę Krynicy jest nieścisła. Komitet rozbudowy Krynicy przy przedkaniu planów regulacyjnych Krynicy, otrzymał od Ministerstwa Robót Publicznych oświadczenie, że nie otrzyma subwencji na inwestycje w Krynicy. Mimo to Krynicy idąc o własnych siłach rozwija się znakomicie. To samo może być i w Zakopanem, ale trzeba dobrej woli, do której apeluje. Mam przekonanie, że Burmistrz Winnicki zmieni swoje zdanie i nie ustąpi dlatego, że jedna lub druga pożyczka się nie zrealizuje.

Artykuł 8 ustawy o uzdrowiskach przewiduje, że przy wprowadzaniu przez uzdrowiska urządzeń, przysługuje im prawo korzystania z pomocy rządu. Zasady tej pomocy ustalają Ministerstwo Robót Publicznych, Ministerstwo Skarbu i Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

~~Wskaz~~ Osady, w których frekwencja letników wynosi ponad 500 ludzi, mogą się starać o nadanie im prawa pobierania taks klimatycznych. Letniska te muszą mieć jednak warunki na rozwinięcie się w uzdrowiska. Za te pieniądze, które się pobiera trzeba jednak coś wykonywać. Jeżeli niektóre wypadki nie zostały uwzględnione, to dlatego, że teren należy do działania uzdrowiska w Zakopanem. Gmina Brzegi ma prawo pobierania taks klimatycznych i z funduszu tego powinna bodaj tyle zrobić, aby był uprzątnięty plac postoju przy Morskiem Oku.

Co do rozszerzenia podstaw zakresu zdrowotności Zakopanem to Dr. Mischke miał rację. Można zbudować kąpiele borowinowe nawet może lepsze niż w Busku. Borowina na Pardałówce ma bardzo wiele składników. Zakopane jednak pod temi względami się cofa. Przez szereg lat było w Zakopanem sporo zakładów hydropatycznych. Dziś w Polsce jest wogóle za mało zakładów hydropatycznych. Należy stworzyć konsorcjum prywatne dla kąpieleli borowinowych i zakładów hydropatycznych, które dają możność zdrowym wykąpania się pod tuszem. Rzeczą propagandy będzie tego roku skorzystać z odwiedzin Polaków amerykańskich i zainteresować ich do inwestycji w Zakopanem.

Kwestja pomieszczenia wycieczek młodzieży szkolnej powinna być jaknajszybciej rozpatrzona i załatwiona. Dzisiaj stan jest taki, że przybywające wycieczki nie znajdują w Zakopanem pomieszczenia. Nie wolno dopuszczać do tego, aby młodzież umieszczać w domu, gdzie znajdują się chorzy z rozpadową gruźli-

ca. Postaranie się o wybudowanie pomieszczeń dla wycieczek młodzieży jest koniecznością palącą.

Co do władz administracyjnych w Zakopanem to wyraża przekonanie, że nieporozumienia się wyrównają. Wskutek pomieszania zakresu kompetencji wynikły sytuacje, które były wykorzystywane w celach demagogicznych.

W sprawie nieporozumień co do wysokości ddotacji na cele Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego, to zaznacza, że tendencje były ~~dobry~~ jaknajlepsze, dotacja była przeznaczona, ale wskutek złego stanu finansowego niewypłacona.

Co do użytkowania t.zw. funduszu kuracyjnego, to zaznacza, że fundusz nazywa się tylko tak, ale do Komisji Klimatycznej należy utrzymywanie urządzeń w uzdrowisku dla przyjemności i rozrywki dla zdrowych.

P6 Na postulaty Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego, które swoim 55-letniem działaniem dla dobra Podhala i Tatr od chwili ich odkrycia, zasłużyło na miano gospodarza duchowego w Tatrach, musimy zapatrywać się z taką przychylnością jak na postulaty ludności miejscowej.

Prof.Sabatowski składa 2 wnioski na piśmie .

Pużk.Piątkiewicz wyjaśnia stosunek Komisji Klimatycznej do Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego i stwierdza, że od turystów wpływa do kasy Komisji Klimatycznej najwyżej 10.000.- Zł. Powiedzenie, że Komisja Klimatyczna przy wypłacaniu dotacji procentowo krzywdzi Polskie Towarzystwo Tatrzańskie jest najzupełniej niesłuszna. Na cele sportu i turystyki wstawiono do budżetu Komisji Klimatycznej w roku 1928 kwotę przeszło 400.000.- Zł.z której wypłacono dotychczas kwotę Zł.30.000.- Stwierdza, że Komisja Klimatyczna spełnia pod

każdym względem swoje posłannictwo.

Referat Mjr. Ziętkiewicza:

Referat Fächerera :

Pułk. Bobkowski gratuluje ob. Panom z powodu tak świetnych referatów.

Ks. Tobolak apeluje do miarodajnych czynników, aby nie urządzać imprez sportowych w czasie kiedy są nabożeństwa i nie drażnić w ten sposób uczuć religijnych.

Prof. Goetel zaznacza, że mimo mu jest przyłączyć się do gratulacyj, które Pułk. Bobkowski wyraził panom Ziętkiewiczowi i Fächerowi.

Zaznaczając zbieżność interesów sportowych i turystycznych deklaruje imieniem Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego i Państwowej Rady Ochrony Przyrody, że wszelkie ogólnopństwowe zadania urządzone na ~~terem~~ obszarze Zakopanego ^{spotykało} ~~wspierają~~ z naszej strony życzliwe poparcie. Odnosi się to tak dobrze do budowy skoczni w Jaworzynce i Ha Krokwi, toru saneczkowego, jak i do imprez ~~wielu~~ sportowych letnich i zimowych, jak zawody narciarskie, raid automobilowy i wyścig tatrzański.

Co do budżetu Komisji Klimatycznej to Polskie Towarzystwo Tatrzańskie nie godzi się na argumentację pułk. Piątkiewicza co do wpływów z taks od turystów letnich i zimowych i prosi o udowodnienie postawionych argumentów, gdyż zdają się one nie odpowiadać prawdzie. Budzi to refleksje na temat, czy Pułk. Piątkiewicz kierując Komisją Klimatyczną, kieruje odpowied-

nio temi sprawami. Obawia się, że Polskie Towarzystwo Tatrzańskie będzie się domagało zmiany w traktowaniu Komisji Klimatycznej.

Turystyka i sporty muszą być uwzględniane w budżecie Komisji Klimatycznej, gdyż one tworzą liczbowo gros dochodów z których Zakopane żyje.

Co do domu sportowego uznaje całą wagę tego przedsięwzięcia. Imieniem Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego deklaruje, że Towarzystwo zrobi wszystko, co jest możliwe, aby temu dziełu dopomóc we wszelki sposób jaki będzie dopuszczalny.

Burmistrz Winnicki oświadcza imieniem miasta, że docenia wielką wagę sportu i jeżeli gmina wygrzebie się choć trochę ze stanu finansowego w jakim się znajduje, popierać będzie cele turystyki i sportu.

Poruszę sprawę, że domy gry jakie powstać mają po czesko-słowackiej stronie Tatr zaszkodzić mogą poważnie Zakopanemu.

Krzepitowski zaznacza, że jakkolwiek sprawa bałozienia basenu w Jaszczurówce jest bardzo ważną i musi być wykonaną, należałoby mimo to urządzić kąpielisko w Zakopanem na Cichej Wodzie. W Kuźnicach byłoby wskazane kąpielisko, ale miałoby znaczenie bardziej w zimie jako teren łyżwiarski.

Składa wnioski na piśmie.

Inż. Meyerz podnosi ważność urządzenia kąpieliska w Zakopanem i budowy wspólnym wysiłkiem domu ~~zobowiązanych~~ centralnego dla turystyki i sportu.

Dr. Orłowicz imieniem Związku ~~Związków~~ Polskich Związków Sportowych popiera wszystkie postawione tu postulaty.

Następnie imieniem ^{członka} Prezydium komunikuje, że ankieta wydała już w chwili obecnej realny wynik; mianowicie p. Cybulski

imieniem Zakopiańskiej Spółki automobilowej zadeklarował na cele budowy centralnego domu turystycznego kwotę Zł.10.000.-

Co do domów gry po czeskosłowackiej stronie Tatr, to nie sądzi, aby wstrzymanie wydawania przepustek granicznych wpłynęło na zmniejszenie ruchu gości zakopiańskich na czeską stronę, gdyż turyści, którzy w większości z tych przepustek korzystają i tak do domów gry nie pójdą.

Fächer komunikuje, że staw na Cichem nie nadawałby się na ślizgawkę. Dzisiaj robi się ślizgawki na podłożu boiskowem. Staw taki byłby jednak dużą atrakcją w lecie i w zimie. W wypadku jednak gdy badania wykażą dobre warunki po temu, należy urządzić pływalnię. Należy wszcząć akcję rozbudowy Parku Sportowego na polanie pod Krokwią i zainteresować P.Z.N. do tej pracy.

Sprawy Szczawnicy :

referuje Adam hr. Stadnicki.

Sprawy Szczawnicy kryją się z potrzebami Zakopanego. Naczelnym i zasadniczym postulatem Szczawnicy jest postulat komunikacyjny. Ruch autobusowy jaki jest nie może zaspokoić potrzeb i zastąpić kolej. Do Szczawnicy przybywają ludzie przeważnie ciężko chorzy, którzy z autobusów korzystać nie mogą, i komunikacja ta nie może być w dalszym ciągu stosowana. Gdyby Szczawnica posiadała komunikację kolejową, to rozwój tej miejscowości mógłby stać wysoko i dorównywać innym miejscowościom. Zanim Szczawnica uzyska połączenie kolejowe, należałoby dążyć do tego, aby kolej lub poczta uruchomiła na tej linii duże i wygodne autobusy, kursujące stale. Dzisiaj jest stan taki, że autobusy kursują zależnie od frekwencji.

Pozatem dla Szczawnicy konieczne są wodociągi, kanalizacja plan regulacyjny i odpowiednia rozbudowa.

Plan regulacyjny i kanalizacji jest gotowy. Plany okazały się jednak niezbyt dobre i zostaną przerobione zwłaszcza plan wodociągowy.

Zrealizowanie planów wodociągowego, kanalizacyjnego, wykonanie drogi okrężnej i udostępnienie dla rozbudowy Szczawnicy stoków Bryjarki, założenie sieci dróg wewnętrznych i wybudowanie elektrowni pochłonie kwotę 9.600.000.- Zł. /pięć /

Jest to pozycja, której Szczawnica sama nie pokryje. Szczawnica skazana jest na krótki 3-miesięczny sezon nie może się zdobyć na poczynienie takich wkładów. Bardzo krótki sezon Szczawnicy jest główną trudnością w rozbudowie takiej jakiej sobie życzymy. Komisja zdrojowa posiada obecnie kwotę Zł.200.000.- i z tą kwotą rozpoczyna roboty wodociągowe. Obecnie osoby prywatne przystępują licznie do budowy wил i większego hotelu murowanego na 100 pokoi, ale ~~prospektowanie~~ ~~nie będą~~ ~~przerzwały~~ prosperowanie tych przedsiębiorstw zależnie jest od budowy kanalizacji. Wybudowanie tego bez pomocy Państwa jest rzeczą niemożliwą.

Czysty roczny zysk z uzdrowiska wynosi Zł.60.000.- Pieniądze te nie wystarczą na oprocentowanie pożyczki w ~~wkwe~~ kwocie Zł.5.000.000.-

§ 8 ustawy o uzdrowiskach przewiduje możliwość pomocy Rządu która w tym wypadku jest konieczna, gdyż bez wydatnej pomocy Szczawnica nie potrafi nic zrobić.

Gdyby wybudowanie drogi ~~do~~ do Piwnicznej, łączącej Zakopane z Krynicią było skazane na środki miejscowe, to kapitały miejscowe na to nie wystarczą, Szczawnica nie może łożyć na takie inwestycje jak drogi.

Po wykonaniu wszystkich tych inwestycji przy pomocy Państwa i po udostępnieniu tej miejscowości, można myśleć

o rozszerzeniu sezonu, co podniesie rentowność.

Państwo dla Szczawnicy nie uczyniło wiele, ~~MykkojejaKobótxxx~~
~~publiexnyek~~ a Szczawnicy na pomoc Państwa bardzo liczy.

Ankieta niniejsza i zapoznanie się władz z potrzebami uzdrowiska zapoczątkuje to, że przewidziana pomoc stanie się rzeczywistością.

Źródła Szczawnickie są bardzo mało wydajne, tak że Szczawnica ma wodę tylko do picia a nie może wydawać kąpieli. Eksport wody najwyższy cyfrowo wynosił 200.000 flaszek a normalny 170.000 flaszek wszystkich wód razem. Cała wydajność źródeł znajduje zbyt.

Celem umożliwienia rozwoju uzdrowiskom należałoby poddać rewizji ~~przepisnyxpródkkx~~ postanowienia o podatku majątkowym. Dzisiejsze przepisy postanawiają, że w uzdrowiskach płaci się o 100% wyższy podatek, niż gdzieindziej. Również należałoby uzyskać dla uzdrowisk te ulgi, aby budujące się nowe domy były przez przeciąg 10-ciu lat wolne od podatku majątkowego.

Burmistrz Szczawnicy przyłącza się w całości do zdania hr. Stadnickiego, i apeluje, aby Rząd przyszedł z pomocą wydatną dla Szczawnicy.

Prof. Kazimierz Sosnowski zabiera głos w sprawach Szczawnicy i wypowiada szereg uwag. Szczawnica posiadając doskonałe naturalne warunki lecznicze nie przynosi korzyści społeczeństwu i coraz częściej daje się słyszeć zdanie, że Szczawnica nie leczy gruźlicy, ale ją szerzy. O to że Szczawnica od ^{dwudziestu} ~~kilkudziesięciu~~ lat nie postąpiła ani krok naprzód należy obwiniać przede wszystkim samo społeczeństwo, które dotąd nie wybudowało kolei, co jest naczelnym postulatem uzdrowiska, winni są niekulturalni kuracju-

Bukowina. Najważniejszymi postulatami gminy to budowa drogi, a następnie przeprowadzenie planu regulacyjnego Bukowiny, którego sporządzenie kosztowałoby gminę najmniej Zł.16.000.-, na co gmina nie ma funduszków, gdyż cały jej budżet obraca się w kwocie Zł.10.000.-i w tym wypadku liczy przedewszystkiem na czynniki rządowe.

Następną ważną sprawą jest budowa domu ludowego, który będzie ośrodkiem życia kulturalnego i gospodarczego wsi. Budowa domu jest w toku i w ~~xxxxxxixpomyślnym~~ przyszłym sezonie może być wykończona. Zamierzeniem gminy jest oświetlenie elektryczne ulic przy pomocy małego motorku, który obsługiwałby także wille.

Troską Bukowiny jest, aby wychować i wyszkolić dziewczęta w kierunku prowadzenia pensjonatów. Należy zaznaczyć, że Bukowina jest pierwszą wsią na Podhalu, która zrozumiała dobrze korzyści płynące z przybywających letników i jest może jedyną wsią, gdzie wszystkie czynniki pracują w jaknajwiększym porozumieniu, a więc ludność współpracuje z kierownikiem szkoły i z gronem ludzi, którzy dla Bukowiny mają sentyment, zrzeszonych w Towarzystwie Przyjaciół Bukowiny. Bukowina jest jedną z wsi gdzie chroniona jest swojszczyzna.

Prosi, aby czynniki odpowiednio ~~do~~pomogły gminie Bukowina do przeprowadzenia planu regulacyjnego, dokonczenia budowy domu ludowego i przeprowadzenia niektórych drobniejszych inwestycji.

Dr. Pajerski przedstawia wniosek, aby ankietę uznała, że wieś Bukowina powinna być zaliczona do rzędu miejscowości, które mają prawo korzystania z kredytów długoterminowych udzielanych przez Bank Gospodarstwa Krajowego.

Dzisiaj bowiem jest tak, że z kredytów Banku Gospodarstwa Krajowego korzystają miasta, zaś wsie korzystają z kredytów Banku Rolnego, które przyznwane są ~~przekazywane~~ przede wszystkim na gospodarstwa rolne.

W końcu zaznacza Dr. Pajerski, że Bukowina i jej potrzeby doznają żywego zainteresowania ze strony Starostwa jak "wiązku powiatowego". W Bukowinie jest w sezonie około 3.500 do 3.600 letników.

Imieniem gminy Kościelisko p. Kubiniec składa postulaty tej gminy na piśmie.

Imieniem gminy Witów przemawia Siuty i zawiadamia, że powstało Towarzystwo Przyjaciół Witowa. Frekwencja letników w Witowie zmniejszyła się przez odbywane tam ćwiczenia wojskowe połączone ze strzelaniem. Gmina Witów wybudowała chodniki, postarała się o oświetlenie. Lampy zostały zakupione z dochodu uzyskanego przez wydawanie przepustek za opłatą 30 groszy. Nadto gmina zakupiła plac pod budowę domu ludowego. Narazie na celeż zebrań ~~xxxxx~~ wdzierżawiono 2 izby. Bardzo ważnym postulatem gminy jest budowa drogi z Chochołowa przez Witów do Kościelisk w ilości 14 km. Zdaniem gminy drogę tę powinien wybudować powiat. Tworzenie spółki drogowej uważa gmina jako nadmierne obciążenie miejscowej ludności. Jest to najważniejszy postulat nie tylko Witowa ale Chochołowa, Podczerwonego, Dzianisza i Cichego. Co do szkoły, to zawiadamia, że budynek szkolny jest postawiony ~~składaniem~~ ^{kosztem} gminy.

Siuty składa 2 rezolucje na piśmie, jedną odnośnie wybudowania 14 km drogi, drugą z zastrzeżeniem przed włączeniem obszaru leśnego 7-miu gmin w obszar mającego powstać Parku Narodowego Tatrzańskiego :

Prof.Sosnowski zabiera głos w sprawie proponowanej przez Związek Podhalań i gminę Nowy Targ budowy drogi przez szczyt Turbacza do Mszany Dolnej i stawia wniosek :

Ankieta uważa pomysł przeprowadzenia drogi z Nowego Targu przez Turbacz za zgola nierealny i fantastyczny.

Dr.Orłowicz otworzył dyskusję ~~xxxxxx~~ w sprawie zgłoszonych postulatów.

Naczelnik Misky oznajmia, że życzenia co do szkolnictwa powszechnego zakomunikuje Kuratorjum szkolnemu. Informuje, że można liczyć na subwencję ~~xxxxxx~~ państwową wtedy jeżeli szkoła jest już w budowie.

Co do bibliotek, to najlepiej zwrócić się w tej sprawie do Towarzystwa Szkoły Ludowej.Co do szkolnictwa zawodowego a w szczególności z zakresu gospodarstwa domowego w Bukowinie, to można przenieść kurs taki z Jurgowa do Bukowiny. Poza Jurgowem kursa takie urządzone są w Poroninie i Zubsuchem. Naczelnik Misky apeluje do gmin podhalańskich, aby korzystały z kursów z państwowym nauczycielstwem i aby dawali na cel tych kursów potrzebny lokal.

Jemontt porusza sprawę urządzenia pijalni wód w Zakopanem, przede wszystkim zaś wód Szczawnickich,które są bardzo poszukiwane.

Prof.Goetel zaznacza,, że Prof.Sosnowski wypowiedział szereg poglądów co do Szczawnicy,które są jednak jego własnymi poglądami. Następnie odnośnie złożonej przez Siutego rezolucji w sprawie Parku Narodowego powtarza z naciskiem, że nie będzie zrobione nic takiego, co byłoby z krzywdą i przymusem dla ludności góralskiej. Jest to zasada, której nadal przy tworzeniu Parku Narodowego trzymać się będzie-

34

Hr. Stadnicki odnośnie przemówienia Prof. Sosnowskiego zaznacza, że wszyscy wiedzą jakie są braki. Dla zaradzenia im potrzebne są ~~już~~ jednak odpowiednie warunki ekonomiczne. Jeżeli chodzi o zarządzenia/^{sanitarne} zakresu dezynfekcji to Szczawnica stoi wyżej od wszystkich innych uzdrowisk.

W Szczawnicy są zaprowadzone zakłady inhalacyjne takie jak w Reichenhalu, jest Röntgen i lampy kwarcowe. Przytem jest przeprowadzone oświetlenie całego zakładu i Miodziusia. Jest to praca 10-lecia.

Odnosnie kwetsji regulacji Szczawnicy zaznacza, że przed przystąpieniem do jakichkolwiek robót z tego zakresu, musi być przedtem uregulowany potok Grajcarek.

Dr. Pajreski przemawia w sprawie Kowańca, do którego przyjeżdża corocznie około 750 letników. Rozwój jednak Kowańca jest utrudniony przez to, że na Kowańcu osiedli cyganie. Wobec tego stawia wniosek, że ankieta uważa, że należy przystąpić do przesiedlenia cyganów poza obręb Kowańca.

Drugą bolączką jest to, że Kowaniec nie jest zaliczony do miejscowości, które mają prawo wydawania zniżkowych biletów powrotnych, przez co tamowany jest także rozwój Kowańca. Stawia wniosek, że ankieta uważa zaliczenie Kowańca do miejscowości mających prawo wydawanie zaświadczeń do korzystania z ulg kolejowych przy powrocie, za rzecz konieczną dla rozwoju Kowańca.

Dyr. Dudka zaznacza, że Ministrestwo Robót Publicznych odnosi się z dużem zrozumieniem dla spraw regulacji potoków, co dotyczy także potoku Grajcarek.

Starosta Nowotarski Skalecki przedstawia działalność Rady powiatowej w sprawie podniesienia Podhala.

Do jednych z najważniejszych zadań Rady powiatowej należy budowa dróg, któremu to zadaniu poświęca Rada Powiatowa dużą część swoich funduszków.

Również dla zachęcenia letników do przybywania do powiatu Nowotarskiego wybudowaną będzie linja telefoniczna do Jurgowa.

Sprawa urządzeń telefonicznych będzie zależała od pomocy gmin.

W Nowym Targu buduje się ~~fabrykę~~ ^{cegielnię} mechaniczną, co polepszy warunki budowlane.

Rada powiatowa interesuje się żywo sprawą popierania hodowli, i przy jej staraniu będą zaprowadzone specjalne kursy, obok kursów rolniczych. Rada powiatowa przedłożyła plany budowy szkoły rolniczej w Nowym Targu Ministerstwu, skąd oczekiwana jest decyzja co do wypłaty subwencji na ten cel. Budowa szkoły przewidziana jest etapami. Zadaniem tej szkoły będzie przekształcenie gospodarstw rolnych na Podhalu na gospodarstwa hodowlane i łąkowe.

Co do organizacji mleczarstwa są czynione starania celem zorganizowania w odpowiedni sposób zlewania mleka na wsiach, położonych blisko miast, i tak w Zubsuchem będzie koncentrowane mleko dla Zakopanego.

Rada powiatowa przeznaczyła wydatne fundusze na popieranie racjonalnej hodowli owiec.

Sprawa doświadczeń rolniczych znajduje duże zrozumienie i Rada powiatowa subwencjonuje wydatnie tego rodzaju poczynania.

Sprawy sanitarne nie są też obce Radzie powiatowej, która ma przewidziane na te cele pewne fundusze, a zwłaszcza na stworzenie ośrodka zdrowia w Nowym Targu przez założenie przychodni przeciwgruźliczych, wenerycznych i jagliczych, przez zainteresowanie się działalnością organizacji "Kropli mleka" oraz "Opieki matki i dziecka".

Sprawa budowy powszechnego sanatorium jest brana pod uwagę, i do budżetu została wstawiona na ten cel kwota Zł.10.000.- Co do działania w dziedzinie sanitarnej zaznaczyć należy, że Rada Powiatowa przyjęła na siebie obowiązek udzielenia gwarancji na pożyczkę, jakaby mogła uzyskać Szczawnica na swoje cele inwestycyjne.

Rada powiatowa poświęcała swoją uwagę także sprawom przyśpieszenia wojaskowego, sportu i turystyki. W tym kierunku działalność objawia się rozpoczęciem budowy stadionu sportowego wraz z domem w Nowym Targu. O pomoc dla tego przedsięwzięcia zwraca się Rada powiatowa do gmin.

Starosta stwierdza, że Rada powiatowa zdążyła z wielkim wysiłkiem na linii postulatów ankiety.

~~Wicewojewoda Duch.~~

Ankieta dobiega końca. W ciągu ankiety rozwinęły się zagadnienia i problemy, które nie obejmowały całokształtu spraw które są związane z podniesieniem letnisk i są sprawami dotyczącymi ścisłego Podhala. Ludność podhalańska nie może znaleźć innego sposobu gospodarowania, i Rząd stara się o stworzenie problemów i terenów uzdrowisk i temsamem organizuje odpowiednie komisje, ankiety i przeprowadza odpowiednie badania na miejscu. W sprawie podniesienia tych zagadnień zdążyła się w dwóch kierunkach przez podniesienie tych ^{uzdrowisk i} letnisk, które istnieją i stwarzanie warunków do powstawania nowych .
Począwszy od Gorlic na zachodniej części aż po Białą wszędzie istnieją warunki na ściąganie większej masy ludzi pragnących wypoczynku oraz ściąganie ruchu turystycznego tak krajowego i co bardzo ważne ruchu turystycznego zagranicznego.

82

jak to zagadnienie jest ważnem ilustruje przykład, że Francja przez ujęcie ruchu turystycznego ciągnie 300.000.000.- rocznego dochodu. Dążeniem jest, aby tu stworzyć podstawy dla dużego ruchu turystycznego, co przyczyniłoby się do podniesienia naszego bilansu handlowego do stanu czynnego. Inicjowane i ~~skierowane~~ i zwolowane przez Rząd ankiety, zebrania regionalne i inne konferencje mają na celu postawienie przed oczyma zakresu tych zagadnień. Przed przystąpieniem wykonania pewnego programu, muszą być poznane dane warunki i sytuacja.

Z większości przemówień przejawia się jedna nuta : Niech nam dopomoże Państwo. Państwo ma szerokie zadania i rozwiązuje te problemy, które mają znaczenie ogólnopństwowe, ~~które nie są w zakresie~~
~~kompetencji samorządów~~

Do zajęcia się ~~przez samorządy~~ większością spraw poruszonych przez ankietę powołane są komórki samorządowe, czy też inne, których stworzenie umożliwia ustawa o Związkach celowych.

Przedewszystkiem należy rozdzielić kompetencje i zdać sobie sprawę z tego, że każda z tych organizacji pewną część wykona. Państwo wykona te zadania, które siłami miejscowymi nie są do wykonania, jak komunikacja kolejowa, ~~drogowa~~ drogowa, regulacja rzek i potoków wreszcie subwencjonowanie tych przedsięwzięć, które nie mogłoby być wykonane tylko przy pomocy środków własnych. To wykona Państwo, ale wszystkiego nie wykona.

Nie wykona tego co jest związane z interesami tej ludności.

Rząd nie dopomoże wzbogacać się pewnej kategorii ludzi.

Ludność ta musi sama pracować nad tem aby sobie zdobyć te warunki.

Należy sobie zdać sprawę z tego co się chce i ustalić program

oraz kolejność jego realizacji oraz ustalić sposób jego sfinansowania. Po wyczerpaniu wszystkich źródeł można by zwrócić się o pomoc finansową do Państwa, ale w żadnym wypadku nie można odwrócić tego ~~zainteresowania~~ pojęcia w ten sposób, że niech Państwo realizuje program prac, a my mu dopomożemy.

Otóż Państwo wykona rzeczy, które nie są do wykonania przez samorządy powiatowe, a te ostatnie wykonają prace, niemożliwe do przeprowadzenia przez gminy. Gminy jednak muszą wyzyskać ~~każde~~ możliwości finansowe istniejące na zasadzie ustawy o "Finansach Komunalnych".

~~Gminy~~

Trzeba wykorzystać wszystkie źródła, które daje ustawa. ~~Należy~~ wykorzystać wszystkie możliwości podatkowe. Przy przeglądnięciu budżetu gminy okazuje się, że ogranicza się ona do dodatków od podatków, które wpływają. Do podatków samozielnych gminy jednak nie chcą przystępować.

Do spełnienia tych zadań istnieją jeszcze inne komórki a przede wszystkim Komisja Klimatyczna. Komisja Klimatyczna musi postawić sobie jasno sprawę w jakim celu istnieje. Otóż jej celem jest interes letników i tych którzy się tu leczą.

Niestety Komisja Klimatyczna zadań tych swoich nie zrozumiała i czynnik tak ważny jakim jest gość był na dalekim planie. Miejmy nadzieję, że przy odpowiednim podziale kompetencji i przy głębokim zrozumieniu swoich obowiązków stan obecny się zmieni i nikt nie będzie narzekał.

Należy również wspomnieć o organizacjach dobrowolnych jak Polskie Towarzystwo Tatrzańskie, mające przed sobą wielki dorobek pracy, który należy ocenić i dalszej pracy pomóc. Inicjatywą prywatną jest czynnikiem niezmiernie ważnym.

89

Wiemy, że gmina niema pieniędzy, niema ich również Klimatyka. Należy mimo to jednak dać na te cele pewne kwoty. Najważniejszym jednak problemem jest problem podziału kompetencji. Należy doprowadzić do współdziałania. Zasada musi być nie walka ale solidarność, a do każdego zagadnienia przystępować należy z tem, że każde zamierzenie, które podejmuje inna organizacja jest dobre. Trzeba widzieć lepszą stronę u ludzi z którymi ma się współpracować, a nie patrzeć na nich jak na swego współzawodnika w walce. Na współzawodnictwo można się zgodzić, ale jako na wyścig pracy. Ale nie jak na walkę. Stanem normalnym jest stan współpracy, stan wyjątkowy jest stanem wojny. Otóż stan ten musi wreszcie ustać z chwilą określenia ścisłego kompetencji. Jest bardzo wiele do zrobienia i dzisiaj wszystkiego nie da się zrobić. Dlatego zadanie te musi się rozłożyć na szereg lat. Podstawą gospodarki jednostki jest budżet zwyczajny. Inwestycje muszą mieć budżet nadzwyczajny, nad którym się trzeba dobrze zastanowić, aby się nie zarżnąć, jak się to ma miejsce w różnych samorządach miast. Dzisiaj kredyt jest drogi i nie dziwię się, że nie podejmuje się wielkich prac opartych na kredycie. Jeżeli chodzi o Zakopane, to należy w pierwszym rzędzie stworzyć aprowizację uzdrowiska. Należy wybudować hale targowe, rzeźnię i chłodnię. Jak przykład służyć może Krynica. W zakresie tej pomocy rząd pójdzie z pomocą. Ankieta ma za swój cel zdobycie oświetlenia całokształtu tych zadań zagadnień, poczem władze zagadnień te rozważą i gdzie należy przyjdą z pomocą. W końcu apel do ludności nie tylko Zakopanego, ale wszystkich miejscowości podhalańskich, aby stały na platformie wzajemnego interesu, a mianowicie interesów letników i ludności

90

miejscowej. Trzeba dobrze zdać sprawę z tego, że jeżeli gość przychodzi i daje nieraz ostatni grosz na ratowanie zdrowia, to grosz ten musi wyjść na pożytek. Trzeba sobie zdać sprawę z tego, że ludzie, którzy tu przybywają, muszą mieć wszystko, bo dają podstawę bytu. Nie trzeba obrzydzać życia tym co przyjeżdżają. Należy tępić to, co zmierza do obniżenia wartości moralnej ludności miejscowej. Nie można obniżać walorów etnicznych. Należy wyrobić w ludności tej poczucie uczciwości, które stało się podstawą moralną Skandynawji. Musi się tępić objawy ~~zdzierstwa~~ dzierstwa i tępić nadużycie. W tym kierunku należy oddziaływać i wszystkie siły temu poświęcić.

Miejmy nadzieję, że z materiału, który dała ankieta skorzystają nie tylko Ministerstwa Robót Publicznych ale i inne resorty i czynniki powołane do pracy na tym terenie.

Prezes Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego Inż. Czerwiń-

ski : Ankieta dobiega końca. Referaty jak poważnie ujęta i bardzo gruntownie przeprowadzona dyskusja pozwoliła nam gros problemów jakie istnieją na Podhalu ująć i im się przypatrzyć. W niektórych problemach doszło się do wyjaśnienia sytuacji. Bardzo wiele spraw, które przed ankietą były nie-jasne obecnie stały się jasnymi, tak, że całość budzi uznanie. Wiele niestety spraw nie doszło do wyjaśnienia. Jeżeli dyskusja, którą przeprowadzoną z wielu stron ujawniła różnice rozmaitych czynników, powołanych do prowadzenia rozmaitych zagadnień to ujawnienie tych różnic rzeczowych, wolnych od innych naleciwości, stanowi wielki krok, gdyż nie tylko wskazuje te różnice, ale drogę, którą należy postępować, aby różnic nie było.

91

Dyskusja wskazała zarazem drogę do realizacji problemów które zdawały się być trudnymi. Po dyskusji wiele spraw da się ująć w sposób praktyczny i projekty zrealizować. Poznaliśmy zarazem całokształt tych problemów, które Podhale interesują, ale i program bliższy i dalszy. Wyniki ankiety są znaczne i przyniosły dużo korzyści czynnikom jakie w niej wzięły udział. Będę wyrazem wszystkich jeżeli się do przedstawicieli Ministerstwa Robót Publicznych odnoszę z podziękowaniem Ministerstwu Robót Publicznych za podjęty trud zwołania ankiety i za życzliwość jaką doznaliśmy od M.R.P. zastępowanego tutaj przez ^{Pana} Naczelnika Rappęgo Niemniej serdeczne podziękowanie składa Urzędowi Wojewódzkiemu, reprezentowanemu przez Wicewojewodę Ducha. Jak ~~przemówienie~~ przemówienie Wicewojewody Ducha wskazuje Wicewojewoda Duch zdaje sobie sprawę ze stosunków panujących na Podhalu, wymagających wiele znajomości. Składa najserdeczniejsze podziękowanie za przybycie władz i za udzielane przez nie wyczerpujące objaśnienia, które przyczyniły się do takiego rozwiązania problemów. Wreszcie składa serdeczne podziękowanie tym, którzy byli łaskawi przedstawić- podjąć się pracy przedstawienia istniejących problemów.

Przemówienie Prezesa Inż. Czerwińskiego przyjęto oklaskami Dr. Diehl imieniem Towarzystwa Przyjaciół Zakopanego, składa podziękowanie Rządowi i ich przedstawicielom za urządzenie ankiety. Prosi o przyjęcie zapewnienia, że projekty ludzie, którzy tworzą projekty prac w Zakopanem i Podhalu i którzy użają się za znawców, dzięki ankiecie sprawy te jeszcze lepiej poznali.

Dr. Diehl dziękuje Wicewojewodzie Duchowi za jego wystąpienia oraz prosi o przyłączenie się do podziękowania/^{nieobecnemu} Prof. Dr. Janowi Gwalbertowi Pawlikowskiemu, przewodniczącemu poprzedniej ankiety, za przesłanie swoich cennych wniosków.

Burmistrz Winnicki przyłącza się do zdania Prezesa Inż. Czerwińskiego i składa podziękowanie jako przedstawiciel Zakopanego oraz prosi o przyjęcie zapewnienia, że Zakopane zrobi wszystko co będzie możliwe, aby tym ciężarom jakie na jego barkach spoczywają podołać. Zakopane liczy jednak na życzliwą pomoc Rządu.

Krzeptowski imieniem ludności Zakopiańskiej wyraża serdeczne podziękowanie Rządowi za to, że opiekują się tak bdrzo sprawami Podhala. Prosi, aby protokół ankiety wyszedł drukiem.

Przewodniczący ankiety Naczelnik Rappe stwierdza, że porządek dzienny obrad ankiety został wyczerpany. Cenny materiał, który posiadamy posłuży za podstawę do zarządzeń które wpłyną na rozwój Podhala. Materiał ten zostanie wydrukowany.

Dziękuje wszystkim referentom, którzy przyczynili się do zebrania materiału oraz uczestnikom, którzy oświetlali sprawy w dyskusji. Dziękuje Pol. Towarzystwu Tatrzańskiemu i zarządowi Hotelu Bristol za udzielenie gości sali dla obrad ankiety.-

93

Wnioski

referatu komunikacyjnego.

I. Z uwagi, że wśród każdej programowo ujętej akcji wzmożenia i ujęcia ruchu turystycznego na pierwszy plan wysuwa się konieczność stworzenia odpowiednich warunków komunikacyjnych, zebrani na ankiecie, podtrzymując w zupełności jednogłośnie uchwały ankiet z roku 1912 i z roku 1919, domagają się ponownie :

a/ budowy linii kolejowej Kraków - Myślenice - Mszana Dolna, jako wybitnie skracającej drogi między Podhalem a Krakowem,

b/ budowy linii kolejowej Nowy Targ - Szczawnica, niezbędnie potrzebnej dla rozwoju Szczawnicy, dla wzmożenia ruchu turystycznego w Pieniny oraz dla transportu andezytu z kamieniołomu w Kluszkowcach koło Czorsztyna,

c/ upaństwowienia kolei Chabówka - Zakopane, celemniżenia taryfy osobowej i towarowej,

d/ przebudowy toru kolejowego na przestrzeni Chabówka - Zakopane, niezbędnej dla umożliwienia szybkiej jazdy pociągów,

Ponadto zebrani uzupełniając wnioski uchwalone na ankiecie w roku 1919 domagają się :

e/ budowy tramwaju elektrycznego wzdłuż Tatr od Jurgowa przez Bukowinę, Murzasichle, Olczę, Zakopane, Kościelisko, do Witowa z ewentualnością przedłużenia go od wschodu przez Podspady Zdźar, Jaskinie Bielskie do Łomnicy Tatrzańskiej, dla połączenia z tramwajem kursującym na południowej stronie Tatr oraz od zachodu z Witowa przez Chochołów do Podczernowego dla połączenia z koleją żelazną Nowy Targ - Sucha Hora, - Kralovany,

94

f/ ^{z Zakopanem} rychłego uregulowania piekącej sprawy dworca kolejowego, a mianowicie albo przesunięcia niżej dworca towarowego przy równoczesnej przebudowie obecnego na dworzec przeznaczony wyłącznie dla ruchu osobowego, albo - co ankieta uważa za właściwsze, przeniesienia całego obecnego dworca kolejowego w miejsce mniej centralne. Ponadto ankieta domaga się ponownie jaknajrychlejszego usunięcia ogrzewalni kolejowej z obecnego miejsca to jest z ulicy Jagiellońskiej.

II. Z uwagi, że całe podnóże Tatr przemienia się stopniowo w jedno wielkie letnisko, oraz uwzględniając, że mające powstać w najbliższej przyszłości na obszarze Podhala Parki Narodowe w Tatrach, Pieninach i na Babiej Górze, stanowić będą światowej sławy atrakcję ściągające coraz większe rzesze obcych podróżnych, ankieta uważa za rzecz niezbędną i pilną, aby obecna sieć drogowa została rozszerzona przez wybudowanie następujących nowych gościńców :

a/ z Podwilka -przez Zubrzycę do Lipnicy Wielkiej, dla otwarcia dostępu dla letnisk orawskich oraz do przyszłego Parku Narodowego na Babiej Górze,

b/ ^{Parowna do Bukowiny} z Bukowiny przez polanę Głodówka na Poroniec dla uzyskania połączenia z szosą Zakopane - Morskie Oko,

c/ z Zakopanego przez Gubałówkę, Nowe Bystre, Ciche do Czarnego Dunajca, dla ułatwienia dostępu do letnisk w tych okolicach się znajdujących,

d/ z Poręby przez Turbacz, Kowaniec do Nowego Targu, dla uzyskania najkrótszego połączenia Limanowszczyzny z Podhalem oraz dla wyzyskania dla celów letniskowych i uzdrowiskowych pierwszorzędnych co do wartości terenów na południowych zboczach Gorców,

e/ z Białki przez Łapsze Wyżnie i Niżnie, Niedzicę do Czorsztyna,

95

f/ ze Szczawnicy przez Pivniczną do Krynicy dla stworzenia nowej arterji komunikacyjnej pierwszorzędnej wartości między Zakopanem, Pieninami, Szczawnicą, doliną Popradu i Krynica, oraz

g/ z Czorsztyna przez Sromowce Wyżnie do Sromowiec Niżnich, odciętych obecnie pod względem komunikacyjnym od Polski,

III. Z uwagi na wielkie znaczenie jakie posiada dla Szczawnicy, dla polskiej turystyki oraz dla pogranicznej naszej ludności droga pienińska, zebrani na ankiecie domagają się jaknajrychlejszego uregulowania tej sprawy, mającej nastąpić w umowie z Czechosłowacją a w szczególności odbudowania zniszczonych odcinków tej drogi i zabezpieczenia prawa korzystania z tej drogi dla polskich turystów oraz pogranicznej ludności.

IV. Uwzględniając, że Pieniny, zwłaszcza po utworzeniu w nich Parku Narodowego, ściągają coraz większe rzesze turystów nietylko polskich lecz i zagranicznych, oraz z uwagi, że przemysł łódzki stanowi ważną pozycję w życiu gospodarczym polskich gmin Sromowiec, zebrani na ankiecie domagają się, aby :

a/ zabezpieczono w mającej nastąpić umowie z Czechosłowacją ludności Sromowiec prawo przewożenia łódek ze Szczawnicy do Sromowiec drogą Pienińską,

b/ aby autobusem polskim była zabezpieczona możliwość dowożenia turystów do Czerwonego Klasztoru, skąd zaczyna się właściwa jazda łódkami przez Pieniny oraz aby autobusy czesko-słowackie mogły przejeżdżać przez Czorsztyn - Krościenko do

Szczawnicy, dla zabrania swych turystów, przybyłych tam łódkami z Czerwonego Klasztoru.

Ponadto ankieta domaga się, ażeby została otwartą komunikacja autobusowa, między Zakopanem a Zamkami Orawskimi, na wzór istniejącej już komunikacji między Zakopanem a Łomnicą tatrzańską oraz aby dozwolonym było przejeżdżać granicę w punktach Niedzica - Stara Wieś - Łysa Polana oraz Chyżne - Trzciana od godziny 6-tej rano do 22-giej w nocy.

V. Ankieta wita z zadowoleniem projekt budowy określonego gościńca dookoła Tatr po polskiej i czeskosłowackiej stronie wokół tatrzańskiego Parku Narodowego, stwierdzając, że gościniec ten stanowić będzie, podobnie jak słynna droga Pirenejska, pierwszorzędną atrakcję dla turystów europejskich. W związku z tym projektem ankieta domaga się jaknajrychlejszego ukończenia rozpoczętej budowy drogi Kościelisko - Witów - ^{z odgałęzieniem do} Chochołów - Sucha Hora.

VI. Z uwagi na silnie rozwijający się ruch samochodowy i autobusowy na gościńcach Podhala i ze względów na zdrowotność letnisk Podhalańskich ankieta domaga się usilnie, aby gościńce w obrębie letnisk i obszarów zamieszkałych były budowane z materiału wykluczającego możliwość tworzenia się kurzu.

VII. Zgodnie z uchwałą ankiety z roku 1919, stwierdzającej, że Polskie Towarzystwo Tatrzańskie wykonywać ma nadal tylko prace w Tatrach, a na dołach to jest od ścieżki pod reglami w dół władze miejscowe, zebrani na ankiecie domagają się, aby :

a/ władze samorządowe w Zakopanem przystąpiły

jaknajrychlej do budowy wygodnej, przynajmniej dwa metry szerokiej ścieżki spacerowej pod reglami, oraz

b/ przewidziały^w planie regulacyjnym możliwość budowy kolejki linowej z Zakopanego na Gubałówkę.

VIII. Z uwagi, że w całym szeregu miejscowości Podhalańskich napływ gości rośnie z roku na rok z wielką szybkością, ankieta stwierdza potrzebę rozszerzenia istniejącej sieci telefonicznej przynajmniej na najważniejsze miejscowości jak na przykład: Witów, Kościelisko, Bukowina, Białka, Jurgów.

Ponadto ankieta domaga się, aby istniejące linje telefoniczne na przestrzeni Zakopane, -Morskie Oko oraz Brzeziny - Hala Wąsienicowa, zostały przebudowane i poprowadzone podziemnym kablem, tak ze względów krajobrazowych jak i zabezpieczenia linii przed ciągłym niszczeniem jej przez wiatry halne i wiatrołomy.

IX. Uwzględniając, że Zakopane, jako jedno z największych środowisk ruchu turystycznego w Polsce, winno posiadać połączenie lotnicze, zebrani na ankiecie uważają budowę lotniska w Zakopanem lub w najbliższej jego okolicy za jeden z pilnych postulatów, koniecznych dla wzmożenia i podtrzymania ruchu obcych.-

Strona 33. wnioski Gwiżdża o domach ludowych, teatrach amatorskich, strojach
dywizji podhalańskiej, ochronie swojszczyzny. - 92
str. 35. subwencje na popieranie przemysłu ludowego. -
str. 37. o regulacji Zakopanego.
str. 40. kolejka linowa.
str. 41. Diehl o sprawie budowlanej. Wesołowski,
str. 43. stosunek gminy do Klimatyki, Krzeptowski przeciw Piątkiewiczowi
str. 46. sprawy sanitarne
str. 49. sprawa lotniska
str. 50. Czerwiński o popieraniu P.T.T. przez gminę
str. 52. że Klimatyka powinna subwencjonować P.T.T.
str. 54. Komitet rozbudowy Podhala
str. 56. borowina, zakłady hydropatyczne
str. 59. polemika w sprawie stosunku PTT. do Klimatyki, Krzeptowski kapelmistrz
str. 63. dr. Pajerski o Bukowinie
str. 67. Kowaniec

Wnioski na ankietę:

A. Wnioski ogólne:

1. Sport w Zakopanem winien być traktowany jako czynnik materialny, mogący posłużyć, tak dla reklamy uzdrowiska, dla zwiększenia jego siły atrakcyjnej, jak też pośrednio jako źródła zarobków.
Pozatem winien być sport w Zakopanem traktowany jako godna pieczołowitej opieki rozrywka dla gości.
2. Idąc po myśli postępowania Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i P.W. należy w Zakopanem stworzyć miejski komitet wychowania fizycznego z uwzględnieniem jednakże nie tylko miejscowych czynników, lecz delegatów tych państwowych związków sportowych, które odgrywają rolę przy organizowaniu większych imprez.
3. Przy Zarządzie Uzdrowiska utworzyć należy stały referat sportu i imprez, którego zadaniem ma być uzgadnianie programu, współpraca z odpowiednimi organizacjami sportowymi i referowanie potrzeb sportu dla budżetu.
4. Ze względu na charakter uzdrowiska, oraz z uwagi na sąsiedztwo tworzącego się Parku Narodowego w Łąkach przyjmuje się następujące zasady:
 - a/ daje się pierwszeństwo tym gałęziom sportu, które dla charakteru uzdrowiska i pejzażu są swoiste i naturalne.
 - b/ urządzenia sportowe umieszcza się w bezpośredniej okolicy Zakopanego, pozostawiając wewnątrz gór nienaruszone,
 - c/ imprezy sportowe w górach mogą odbywać się tylko takie, które są naturalne dla terenu górskiego i takie, które nie pozostawiają trwałych śladów.
5. Ze względu na zasady organizacyjne związków sportowych, oraz ze względu na potrzebę utrzymania czystości sportu przyjmuje się następujące zasady:
 - a/ zwalcza się tak zwane imprezy hotelowe, jako wprowadzające demoralizację wśród zawodników i narażające - zwłaszcza w stosunkach międzynarodowych, o dobre imię organizacji

sportu polskiego.

b/ imprezy organizować może tylko dany Związek Sportowy, względnie klub prezeń upoważniony,

c/ instruktorów, nauczycieli i trenerów sportowych, prowadzać, utrzymywać, prowadzić w ewidencji, udzielać pozwoleń i określać wysokość taksy, może tylko dany związek sportowy, lub klub przez niego upoważniony, względnie referent sportu przy Zarządzie Uzdrawiska.

B. Inwestycje:

1. Uwzględniając istniejące w Zakopanem urządzenia sportowe, sporządza się ogólny plan inwestycyjny według następujących zasad:
 - a/ w rzędzie inwestycji uwzględnia się przedewszystkiem te, których jest brak zupełny
 - b/ wszystkie urządzenia powinny stać możliwie na najwyższym poziomie technicznym i odpowiadać współczesnym wymaganiom sportowym
 - c/ urządzenia winny być naogół rozrzucone na całym terenie sportowym Zakopanego, niektóre tylko należy zebrać w osobnym kompleksie w rodzaju parku sportowego, możliwie na terenie przewidzianym przez plan regulacyjny
 - d/ przynajmniej po jednym urządzeniu w danej gałęzi sportu, winno posiadać widownię umożliwiającą odbywanie zawodów w większym stylu,
 - e/ większość boisk winna być tak urządzona, by można ich używać zimą i latem do różnych celów.

2. Jako konieczne urządzenia sportowe / wraz z istniejącymi / przewiduje się:

a/ boisko z widownią / na terenie ewentualnego parku sportowego /

 urządzone w ten sposób by mogło być użyte do następujących celów:

1. boisko lekkoatletyczne z 6 / plus 2 / torową bieżnią
2. boisko dla gier ruchowych /piłka nożna itp/.
3. boisko dla konkursów konnych i dla pola konnego

/ Uwaga: bieżnia może być zimą zamieniona na tor lodowy dla wyścigów łyżwiarskich, boisko zaś służyć może dla zimowych konkursów konnych/.

Miejsca dla tego boiska przewidziane jest na polanie pod Krokwią, - po lewej lub prawej stronie osi skoczni narciarskiej.

b/ Urządzenie tenisowe, rozsiane po całym terenie Zakopanego - możliwie przy pensjonatach i z ich inicjatywy budowane - w ten sposób założone by mogły być zimą zamieniane na ślizgawki.

101

Ponadto jeden większy kompleks boisk tenisowych z widownią i urządzeniami kotłów centralnych dla odbywania turniejów tenisowych. Kompleks ten przynajmniej cztery boiska- zimą zamieniany na tor hokeya na lodzie. Umieszczenie kompleksu boisk turniejowych- możliwie w centrum Zakopanego- najlepiej obok Muzeum Tatrzańskiego lub Równi Krupowej.

c/ Ogród dla dzieci, według ostatnio wypróbowanych polskich wzorów z wszystkimi urządzeniami dla wychowania fizycznego dzieci. Ogród ten położony być winien w terenie urozmaiconym, tak aby zimą były do rozporządzenia łatwe boiska narciarskie i możliwość założenia krótkiego toru saneczkowego.

d/ Basen pływacki w zależności od wyników badań nad możliwością ujęcia w miskę betonową ciepłej w Jaszczurówce, przy równoczesnym ustronieniu zimnych źródeł, winno się założyć w Jaszczurówce regularny basen pływacki o minimalnych rozmiarach 33 i 1/3 mtr. na 15 m. Basen wyposażony w odpowiednie urządzenia techniczne w skocznię, boiska do pola, tereny dla nauki pływania i d. m. o. g. by w razie możliwości zastosowania podnoszonego dachu służyć celem pływackim i kąpielowym około 6 miesięcy w roku, zapewniając wielką rentowność.

e/ Centralny Dom. Aprobując inicjatywę, z którą wystąpił Polski Związek Narciarski należy dążyć do wybudowania wielkiego domu, któryby będąc zarazem pewnego rodzaju hotelem, mógł mieć następujące urządzenia i służyć następującym celom:

1. wewnętrzne urządzenia mieszkaniowe, na możliwie najwyższym poziomie komfortu,
2. pomieszczenia halowe dla wycieczek letnich i zimowych,
3. wielką ilość pokoi jedno i dwuosobowych,
4. salę jadalną i kawiarnię,
5. czytelnię, wypożyczalnię książek i klub towarzyski,
6. salę gimnastyczną, szermierczą i. t. p.
7. warsztat reparacyjny sprzętu sportowego i suszarnię nart,
8. sklep i wypożyczalnię sprzętu sportowego,
9. kąpielnie, natryski i masaż,
10. lekarską poradnię sportową z pracownią,
11. centralne biura organizacyjne zawodów,
12. ośrodek wychowania fizycznego P. U. W. F.
13. magazyny sprzętu dla imprez,
14. garaże samochodowe, stacje benzynowe i oliwy, stajnie, itp.
15. urządzenia sportowe na dziedzińcach/ placach tenisowe, ślizgawki, strzelnica dla broni małokalibrowej, kręgielnia, boiska do ćwiczeń ruchowych, kąpiele słoneczne i. t. p./
16. biuro podróży i propagandy.

Dom ten wybudowany przez jeden lub kilka zainteresowanych związków sportowych, przy współudziale Rządu i Samorządu, staje się centralą

ruchu sportowego a do pewnego stopnia i towarzyskiego na terenie Zakopanego. Ułatwia lokowanie wycieczek krajowych i zagranicznych i siłą rzeczy wytwarza się z niego kierowniczy ośrodek sportowy wyposażony w najbardziej nowoczesny aparat organizacyjny.

f/ Tory lodowe winny być zakładane na letnich urządzeniach sportowych.

g/ Skocznie narciarskie obok istniejących skoczni na Krokwi i w dolinie Jaworzynki, które należy wykończyć, a przede wszystkim zamknąć kamieniem na wybiegu, należy uwzględnić następujące potrzeby:

- 1. ustawić przenośną wieżę rozbiegową, z progiem dającym się regulować / na zwisający, płaski i looping/ na najbardziej uczęszczanym boisku ćwiczebnym, oraz kilka małych stałych skoczni na innych boiskach narciarskich.

h/ Tor bobsleighowy i saneczkowy zbudować należy tor przeznaczony jedynie dla bobsleighów lub jedynie dla saneczek. Łączenie obu tych przeznaczeń w jednym torze nie prowadzi do pożądaných rezultatów. Należy zbadać czy wobec zmienności pogody w Zakopanem i trudności utrzymania toru lodowego nie należałoby poprzestać na utrzymaniu do brego śnieżnego toru saneczkowego.

C Uprawianie sportu i organizacja imprez.

1. Celem skoordynowania pracy poszczególnych organizacji sportowych pracujących na terenie Zakopanego, wyłonić one winny stałą komisję porozumiewawczą, pozostającą w kontakcie z referatem sportu przy Zarządzie Uzdrowiska oraz z miejskim komitetem wychowania fizycznego.

2. Wszystkie gałęzie sportu uprawiane w Zakopanem mają mieć odpowiednie organizacje lokalne, zrzeszone w państwowych związkach sportowych. Gdyby ewntualnie tworzenie takich organizacji trafiało na trudności to odnośny związek państwowy winien zlecić najbardziej powołanemu do tego klubowi, większego miasta, działalność na terenie Zakopanego w zakresie danego sportu.

3.
zasadach:

a/ kalendarz sportowy imprez winien być możliwie wcześniej uzgodniony, zastosowany tak do sezonu w Zakopanem, jak i do sezonów sportowych w Polsce.

b/ unikać należy przeładowania programu większymi imprezami lub imprezami tylko jednej gałęzi sportu.

- c/ należy dążyć do wprowadzenia stałych-programowych zagranicą rygodni sportowych, po jednym w sezonie zimowym i letnim.
- d/ wszystkie imprezy winny być urządzone na poziomie najwyższej sprawności technicznej i organizacyjnej.
- e/ należy w miarę możliwości urządzać zawody i turnieje, dostępne dla gości uzdrowiskowych przy wyłączeniu silnej konkurencji sportowej.

XXXXXXXXXXXXXXXXXX

Uwaga:

- 1/ We wnioskach powyższych pomija się cały kompleks spraw dotyczących kwestji wychowania fizycznego miejscowej ludności, jako stojący na dalszym planie, zagadnień ankiety.
- 2/.Ogólny kosztorys inwestycyj, rozmieszczenie boisk, przykłady programów imprez itd. zawarte są w referacie.

* Ochrona Tatr i pograniczne Parki Narodowe *.

Podtrzymując całkowicie wnioski zgłoszone na ankiecie w sprawie rozwoju Zakopanego w r.1920 przez wielkiego promotora idei ochrony Tatr prof.Dr.J.G.Pawlikowskiego, a uchwalone jednogłośnie przez tę ankietę i uwzględniając okoliczności:

- a/ że rozwój prac Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego, jako największego zrzeszenia turystycznego w Polsce, rozwinął się w uwzględnieniu żywożowego ruchu wśród sfer turystycznych w Polsce w ubiegłym dziesięcioleciu zdecydowanie w kierunku uznania ochrony przyrody za hasło i rację bytu turystyki,
- b/ że w kierunku uznania ochrony przyrody za jeden z największych postulatów nowoczesnej kultury poszły wszelkie zrzeszenia kulturalne i naukowe w Polsce, czemu wyraz dały zbiorowe rezolucje i publikacje najpoważniejszych instytucji z Polską Akademią Umiejętności na czele,
- c/ że ten sam ruch ochrony przyrody i tworzenia Parków Narodowych, który w Polsce, co z chlubą należy podkreślić, był jednym z pierwszych w Europie, rozwinął się z imponującą siłą wśród wszystkich wielkich zrzeszeń turystycznych europejskich, jak o tem świadczą jednomyślne uchwały z ostatnich lat Conseil Internationale du Tourisme w Paryżu, Club Alpin Francais we Francji, Schweizer Alpen Club w Szwajcarji, Deutsch-und Osterreichischer Alpen Verein w Niemczech i Austrii, oraz Asocjacji Słowiańskich Towarzystw Turystycznych obejmującej Polskę, Czechosłowację, Jugosławję i Bułgarię,
- d/ że wszystkie państwa europejskie pracują obecnie nad utworzeniem w górach swych Parków Narodowych, wśród których należy wymienić jako już utworzone Park Narodowy szwajcarski w Engadin, włoski w Gran-Paradiso, austriackie w Alpach Salzburskich i nad Königssee, niemiecki w Alpach Bawarskich, jugosłowiańskie w grupie Triglava, w masywie Velebit i na Jeziorach Plitvickich, a jako przygotowywane w Pirenejach na pograniczu francusko-hiszpańskim i w Alpach Karwendel na pograniczu niemiecko-austriackim i że wszystkie te Parki Narodowe są już dzisiaj jednymi z największych dzieł kulturalnych i osobliwości turystycznych tych państw, tworząc centra wielkiego ruchu

chu turystycznego,

e/ że Parki Narodowe, utworzone w ciągu ostatniego stulecia w Stanach Zjednoczonych w liczbie 19, oraz w Kanadzie w liczbie ponad 20, stały się dzięki wspaniałościom bezwzględnie chronionej w nich przyrody przy równoczesnej doskonałej organizacji ich zwiedzania i reklamie największymi atrakcjami turystycznymi Ameryki Północnej, które ściągają miliony turystów, tworząc olbrzymią pozycję gospodarczą przez ściąganie ruchu obcych i zatrzymywanie w kraju ruchu turystycznego własnego,

f/ że w Tatrach, Pieninach i na Babiej Górze projektowane jest przez rządy Polski i Czechosłowacji utworzenie pogranicznych Parków Narodowych, a to w wyniku sporu o Jaworzynę i w oparciu o protokół krakowski z 6 maja 1924r, którym zakończono spór o Jaworzynę, przewidując między innymi utworzenie tych Parków, co też zostało przyjęte do wiadomości przez Konferencję Ambasadorów w Paryżu i Ligę Narodów, i że w dotychczasowym wyniku tej akcji zostały przeprowadzone szereg prac przygotowawczych, jak zakupna przez Rząd Polski znaczniejszych terenów w Pieninach, a przez Rząd Czeskosłowacki w Tatrach i wdrożoną została odnośna akcja porozumiewawcza czynników urzędowych i społecznych obu państw,

g/ że w związku z powstałymi w czasie prac nad utworzeniem pogranicznych parków nieporozumieniami został w grudniu 1925 r. opracowany i opublikowany przez fachowych reprezentantów Polskiej Akademii Umiejętności i Czeskiej Akademii Nauk protokół o pogranicznych Parkach Narodowych, ujmujący całokształt tego zagadnienia,

h/ że dotychczasowa akcja nad utworzeniem tych parków wywołała bardzo wielkie zainteresowanie w całym świecie, czego dowodzą liczne publikacje, poświęcone Parkom Narodowym w Tatrach i Karpatach w prasie amerykańskiej, angielskiej, francuskiej i. t. d. i że należy bezwzględnie utrzymać uzyskane w tej akcji przez Polskę przodujące stanowisko,

ankieta uchwała:

1/ Utworzenie na pograniczu polsko-czeskosłowackim Parków Narodowych w Tatrach, w Pieninach i na Babiej Górze jest najdonioślejszym postulatem tak kulturalnym jak turystycznym, którego urzeczywistnienie leży w wybitnym interesie gospodarczego rozwoju Podha-

la, jako najpiękniejszego i największego środowiska turystyki górskiej w Polsce, wobec czego ankieta zwraca się do czynników urzędowych i społecznych, zajmujących się tą sprawą, o przyspieszenie jej realizacji.

2/ Ankieta wyraża zapatrywanie, że przy pracach nad powyższą realizacją należy opierać się w zupełności na protokole przedstawicieli Polskiej Akademii Umiejętności i Czeskiej Akademii Nauk z grudnia 1925, obejmującym naukową, społeczną i gospodarczą stronę zagadnienia, a to pod względem organizacji parku tatrzańskiego, obszaru parku, ochrony krajobrazu, ochrony lasów, ochrony flory, fauny i uregulowania turystyki.

3/ Ankieta wyraża przekonanie, że prace nad utworzeniem Parków Narodowych na Podhalu tylko wówczas będą mogły całkowicie wypełnić swoje zadanie gospodarcze w zakresie ściągnięcia ruchu turystycznego obcych i zatrzymania w kraju ruchu turystycznego naszego Państwa, a przez to współdziałania w poprawie bilansu płatniczego, jeżeli równocześnie z akcją utrzymania pierwotnego piękna Tatr, Piennin i Babiej Góry, jako atrakcji turystycznej, przeprowadzone będą wszelkie prace zmierzające do jaknajdalejszego podniesienia stanu cywilizacyjnego letnisk i uzdrowisk u stóp tych gór, tak, aby turysta, szczególnie cudzoziemski, przybywający do Parków Narodowych mógł znaleźć u wstępu do pierwotnej dzikiej przyrody Parków przyzwoite hotele, pensjonaty i restauracje oraz inne niezbędne urządzenia cywilizacyjne i uprzyjemniające pobyt, nadto, aby do podnóża tych parków mógł się dostać przez wygodną sieć komunikacyjną kolejową i samochodową.

4/ Wobec faktu, że podczas dotychczasowej akcji utworzenia Parków Narodowych na Podhalu wśród czynników miejscowych wielokrotnie szerzone były wieści o mających nastąpić w związku z utworzeniem parków środkach przymusowych, wywłaszczeniach itd, a co za tym idzie o pokrzywdzeniu i zubożeniu ludności, ankieta zwraca się do czynników podhalańskich z wyjaśnieniem, że ludność miejscowa na skutek ze szpecenia przyrody górskiej, które w postaci nadmiernej jej eksploatacji może przynieść chwilowe korzyści, na przyszłość poniosłaby niepowetowane szkody przez pozbawienie Podhala największej atrakcji dla ruchu turystycznego i letniskowego jaką jest piękność pier

wotnej przyrody górskiej; turystyka zaś i letniska są głównym źródłem dochodu dla Podhala a w związku z tem tylko dalszy ich rozwój, oparty o jedynie trwałe zabezpieczenie gór, jakim są Parki Narodowe, może zapewnić Podhalu kwitnącą przyszłość. Równocześnie zwraca się ankieta do czynników miarodajnych o przestrzeganie w akcji Parków Narodowych, aby ludności zabezpieczony był swobodny dostęp do jej własności w górach i użytkowanie tej własności w sposób, w jaki jej od wieków używała, jako rodzimy gospodarz tych obszarów.

Ankieta zwraca się również do czynników rządowych, aby w związku z utworzeniem Parków Narodowych zechciały wesprzeć akcję, zmierzającą do podniesienia stanu gospodarczego ludności przez utworzenie nowych hal i meljoracje na podnóżu Parku Narodowego, o których mowa w protokole Akademii.

5/ Ankieta potępia nadmierną eksploatację lasów, która w ciągu ostatnich lat rozwinęła się na całym Podhalu i zagraża nie tylko pięknu gór i interesom turystyki, ale najżywotniejszym postulatem gospodarki na Podhalu, a to przez ogałacanie stoków górskich, wzmaganie niebezpieczeństwa powodzi, pozbawianie Podhala zapasów drzewa, zmniejszanie zdrowotności okolic górskich itd. i zwraca się do czynników miarodajnych a przede wszystkim do Ministerstwa Rolnictwa, województwa krakowskiego i starostwa nowotarskiego o zastosowanie najenergiczniejszych środków celem zapobieżenia bezprawnym i i wandalskim wyrębom lasu, jakie w ciągu ostatnich lat odbywają się w różnych punktach Podhala a przede wszystkim w Tatrach. Ankieta zwraca się do władz Rządowych o przyspieszenie zakupu dóbr Szafłary i Peronin w Tatrach przez Ministerstwo Rolnictwa, a to w ślad analogicznej akcji zakupu terenów przez Rząd Czeskosłowacki po południowej stronie Tatr.

6/ Ankieta wyraża głębokie uznanie i podziękowanie Ministerstwu Rolnictwa i Rządowi za dokonanie w roku ubiegłym zakupu większej części przełomu pienińskiego i stworzenie w ten sposób trwałej podstawy pod pieniński Park Narodowy, a przez to ocalenie tego wspaniałego zakątka przed groźącym mu zniszczeniem. Ankieta zwraca się do Departamentu Leśnictwa Ministerstwa Rolnictwa z apelem o najtroskliwszą opiekę nad utrzymaniem nietkniętego piękna przełomu

159

Dunajca, które jest głównym źródłem zarobku okolicznej ludności przez ściąganie turystów, łódkarstwo i przemysł letniskowy.

Ankieta zwraca się do Ministerstwa Spraw Zagranicznych z prośbą o poczynienie w związku z akcją pienińskiego Parku Narodowego kroków u Rządu Czeskosłowackiego o utrzymywanie również po tamtej stronie granicy przełomu Dunajca w nietkniętym stanie.

7/ Ankieta zwraca uwagę czynników urzędowych i społecznych na nadmierne tępienie ryb szlachetnych jak łososia i pstrąga w rzekach podhalańskich i szerzenie się wśród tych ryb chorób z powodu niekorzystnych warunków życia dla nich, przez co Podhale zostaje stopniowo obrabowywane z jednej z najpiękniejszych swych osobliwości oraz atrakcji dla turystów. Ankieta podkreśla szkody, jakie stąd płyną nie tylko dla Podhala ale dla ludności kaszubskiej, dla której połów łososia u ujścia Wisły jest jednym z najpoważniejszych źródeł ^{zarobku} ~~deń~~. Jako środki zaradcze wskazuje ankieta na oddawanie rewirów rybackich na Podhalu w dzierżawę jedynie takim towarzystwom rybackim i wędkarskim, które z racji swej ofiarności na cele hodowli ryb i programu ochronnego, a nie eksploatacyjnego, dają gwarancję podniesienia stanu ryb szlachetnych na Podhalu. Ankieta zwraca się do kompetentnych władz o udzielanie pracom takich towarzystw i hodowców najdalej idącego poparcia.

Ankieta wita z uznaniem zawarcie konwencji o rybołówstwie na rzekach granicznych między Polską a Czechosłowacją, obejmującej również całe Podhale, jako ~~pierwszej tego rodzaju umowy w Europie~~, zapewniającej gospodarce ochronną rybną dwu sąsiadujących państw i zwraca się do Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz do czynników Rządowych z prośbą o poczynienie wszystkiego co należy, aby konwencja ta została jaknajrychlej wprowadzona w życie.

8/ Ankieta wyraża pogląd, ^{ze} w związku ^z utrzymaniem pierwotnej szaty przyrody górskiej Parków Narodowych powinna iść akcja ochrony swojskości. Właściwości bowiem etnograficzne ludności góralskiej, jej sztuka ludowa, strój, obyczaj, język, tworzą jedyny w swym rodzaju w Europie, a dla Polski bezcenny skarb, którą wraz z nieporównaną pięknnością Podhala, tworzy nierozdzielalną całość, a równocześnie największą atrakcję ^{turystyczną}.

Postulaty turystyki na Podhalu.

Wnioski na ankietę zakopiańską w styczniu 1929 r.

Wychodząc z założenia, że zagadnienie Podhala, rozpatrywane ze stanowiska państwowego, musi być w ostatecznej formie traktowane pod kątem widzenia gospodarczym, w tym sensie, aby Podhale stanowiło aktywną pozycję w gospodarstwie narodowym, że z tego punktu widzenia należy podzielić teren Podhala na dwie strefy a/ czysto górskie (Tatry, Pieniny, Babia Góra, Gorce), i b/ dolinową, - przyczem pierwsza (właściwe góry) okazała się terenem dotychczas gospodarczo biernym wzgl. deficytowym (wielka własność w górach, o ile nie prowadzi gospodarki rabunkowej, jest przedsięwzięciem deficytowym, drobna własność, wzgl. współwłasność nie może wyjść poza granice prymitywnej gospodarki pasterskiej, lasowej, i myśliwskiej, jako teren zaś eksploatacji turystycznej, (schroniska, gospody) przynoszą góry albo deficyt, albo bywają wykorzystywane w najprymitywniejszej jedynie formie gospodarki pierwotnej, wykonywanej osobiście przez przedsiębiorcę i jego najbliższą rodzinę, druga zaś sfera (nizinna) ciągnie z sąsiedztwa gór niewątpliwie poważne korzyści gospodarcze.-

należy uznać, że

1/ względy gospodarcze wymagają przede wszystkim zachowania obszarów czysto górskich, jako osobliwości, ściągających na Podhale turystów z kraju i zagranicy i stanowiącej w ten sposób aktywną pozycję w bilansie płatniczym Państwa.

111

[- 2 -

2/ też same względy gospodarcze przemawiają przeciw zniszczeniu pierwotnego charakteru gór, gdyż w ten sposób pozbawionoby Podhale jego najistotniejszych atrakcji.

3/ z tego powodu należy się oświadczyć za pewnym ograniczeniem swobody prywatnej inicjatywy w strefie czysto górskiej, przy daniu jej możliwości najszerszego rozwoju w strefie dolinowej.-

Wynika z tego, że

1/ najwłaściwszą formą eksploatacji strefy czysto górskiej jest turystyka,

2/ postulat Parku Narodowego w Tatrach i Pieninach, jako realizacja tendencji zapewnienia górom charakteru osobliwości przyrody turystycznej jest postulatem nie tylko kulturalnym, ale przede wszystkim gospodarczym,

3/ ~~za~~ terenem najbardziej odpowiednim dla prywatnej przedsiębiorczości jest nizinna część Podhala i że rzeczą Państwa jest stworzyć dla niej, przy pomocy samorządu, odpowiednie warunki rozwoju / komunikacja, dobra administracja, ułatwiony kredyt / i nadać jej jednolity programowy kierunek.

W wyniku powyższych założeń przedstawiam następujące wnioski obejmujące szczegółowe postulaty turystyczne.

I. W strefie górskiej Podhala.

a/ Realizacja ustawy o Parkach Narodowych, w duchu protokołu krakowskiego Akademii z grudnia 1925 r.

b/ Zasadnicze uznanie Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego, jako właściwego organu do prowadzenia turystycznej eksploatacji tej strefy w zakresie: aa/ zapewnienia turystyce noclegu, bb/ wyżywienia, cc/ wskazania mu drogi / bu-

dowa i konserwacja ścieżek, przewodnictwo/, dd/ dania pomocy w nieszczęśliwym wypadku.

c/ Uznanie potrzeby wydatniejszej pomocy społecznej / rządowej, samorządowej, urzędów klimatycznych / Polskiemu Towarzystwu Tatrzańskiemu dla następujących celów :

aa/ zamienienia obecnego schroniska przy Morskim Oku budowlą nowoczesną o odpowiadającą potrzebom wzmożonego ruchu turystycznego,

bb/ wybudowania schronisk narciarskich na Hali Pyszej i w Dolinie Chochołowskiej,

cc/ zbudowania dobrej ścieżki na przestrzeni Kuźnice - Hala Gąsienicowa / w dwa warjantach przez Boczań i Jaworzynkę/, Morskie Oko-Pięć Stawów, Morskie Oko - Czarny Staw pod Rysami, ponadto tzw. ścieżki nad regłami, oraz w zakresie konserwacji i ulepszenia innych ścieżek,

dd/ stworzenia aparatu umożliwiającego organizację wycieczek obcych, jakoteż utrzymywania stałego biura informacyjnego,

ee/ w Pieninach - dla wybudowania schroniska, oraz zorganizowania kódkarstwa na wzór przewodnictwa / znakowanie ścieżek jest już wystarczające/,

ff/ na Babiej Górze, dla przeniesienia schroniska na Markowych Szczawinach na lepsze miejsce i powiększenie go,

gg/ dla urządzenia stacji noclegowej i informacyjnej w Lipnicy Dolnej/ Orawa /,

hh/ w Gorcach, na urządzenie wewnętrzne schroniska,

II W strefie nizinnej Podhala.

a/ Konieczność regulacji i zeuropeizowania Zakopanego,

na Turbacz

b/ Uznanie za rzecz pałacą wzniesienie w Zakopanem wielkiego, nowoczesnego hotelu turystycznego,

c/ rozszerzenie noclegarni dla wycieczek zbiorowych, stworzonych przez Polskie Towarzystwo Tatrzańskie i Polskie Towarzystwo Krajoznawcze,

d/ stworzenie przy Urzędzie Klimatycznym biura kwaterekowego,

e/ uznanie potrzeby wybudowania kolejki widokowej / wyciągu / na Gubałówkę wraz z hotelem tamże,

f/ uporządkowanie dojazdu do Morskiego Oka,

g/ uznanie potrzeby rozbudowania urządzeń sportowych, odpowiadających specyficznym warunkom Podhala / tor saneczkowy z Gubałówki, ćwiczenia skocznia narciarska, ślůzgawka i tor hockeyowy, pływalnia w Jaszczurówce, korty tenisowe/.

III. Ułatwienie dostępu do Podhala .

A/ W ruchu krajowym :

a/ przez udzielenie 33%-owych zniżek już przy równoczesnym zakupie sześciu biletów jazdy dla członków Polskiego Towarzystwa Tatrzańkiego za wykazaniem się legitymacją członkowską / na wzór Czechosłowacji por. rozp. tamt. min. 8186 III/3 z 11. marca 1927 r./,

b/ przez udzielenie młodzieży poniżej 18 lat analogicznych zniżek w 50%-owej wysokości / por. czeskosłowackie rozp. min. kol. 62.861-III/3 z 29 października 1924 r./,

c/ przez udzielenie indywidualnych 33%-owych biletów powrotnych członkom Polskiego Towarzystwa Tatrzańkiego dla dojazdu do Zakopanego z tem ograniczeniem, że mogą być zakupywane

jedynie w biurach Towarzystwa / por. rozp. czechosł. min. kol 49476-III-3 z 21 października 1925 r./.

d/ przez stworzenie dla sportowców zimowych w wagonach kolejowych specjalnych urządzeń do przewozu przyrządów sportowych na wzór zagranicy.

B/ W ruchu obcych :

a/ przez ułatwienia w biletach okrężnych ,

b/ przez pozyskanie współpracy światowych biur turystycznych,

c/ przez rozbudowanie konwencji turystycznej Czechosłowacją w sensie rozszerzenia jej także na teren Krakowa i Wieliczki z równoczesnym rozszerzeniem pasa turystycznego na całą dolinę Popradu i Liptów.

d/ przez wydanie wytwornych publikacji obrazowych, reklamujących obłowości turystyczne Tatr i Podhala.-

IV. W zakresie jednolitej polityki.

turystycznej .

Ujednostajnienie polityki turystycznej na Podhalu i skoordynowanie działalności społecznej i prywatnej , celem poprowadzenia jej we właściwym kierunku, wymaga stworzenia osobnego referatu przy Starostwie w Nowym Targu , wzgl. jego ekspozyturze Zakopiańskiej, ew. także w Zakopiańskim Urzędzie Klimatycznym / Zarządzie zdrojowiska /.

V. Rezolucja .

Ankieta wyraża uznanie Ministerstwu Robót Publicznych za przygotowanie nowej mapy Tatr w wyniku delimitacji , opracowywanej w biurze fotogeodezyjnym M.R.P. pod kierownictwem Prof. B. Piątkiewicza .- Ankieta wyraża przekonanie , że koniecznym jest przygotowanie mapy komunikacyjnej całego Podhala.

MINISTERSTWO ROBÓT PUBLICZNYCH

Załącznik do L: XI - 4306/23

Porządek dzienny ankiety:

w sprawie rozwoju Zakopanego i innych letnisk
i uzdrowisk w powiecie Nowotarskim.

odbyła się najpierw w Zakopanem w dniach 3, 9 i 10
marca 1929 r.-

DZIEŃ PIĄTY . / 3 marca /

I. Otwarcie ankiety

I. SPRAWY TATR.

2. Ochrona Tatr i pograniczne parki narodowe. Referent :
profesor dr. Walery Goetel, wyznaczony przez Sekcję
Ochrony Gór Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego.
3. ~~Postulaty~~ Turystyka Referent: Dr. Roman Kordus, wy-
znaczony przez Polskie Towarzystwo Tatrzańskie.

II. SPRAWY PODHALA.

4. Plan regionalny Podhala. Ref.: inż. Karol Strujewski,
wyznaczony przez Towarzystwo Urbanistów Polskich.
5. Rozwój Podhala pod względem uzdrowiskowo-letniskowym.
Ref. dr. Wilhelm Tuschmid, dyrektor szpitala powszech-
nego w Nowym Targu, wyznaczony przez Związek Podhalań.
6. Sprawy komunikacyjne Podhala. Postulaty w dziedzinie
komunikacji, drogowej, kolejowej, automobilowej, lotni-
cznej, pocztowej i t.p. Ref. mjr. Bronisław Romani-
szyn wyznaczony przez Polskie Towarzystwo Tatrzań-
skie, koreferent Tadeusz Bukowiecki wyznaczony przez
Krakowski Automobilklub.
7. Ochrona swojszczyzny, przemyślnictwo ludowe na Podhalu, Po-
stulaty kulturalne ludności miejscowej i przyjezd-
nych. Ref. prof. Juljusz Zborowski, wyznaczony przez
Museum Tatrzańskie w Zakopanem., koreferent poseł Fe-
liks Gwizdz, wyznaczony przez Związek Podhalań.

- 8. Postulaty w dziedzinie szkolnictwa na Podhalu. Ref. Jakób Zachemski, dyrektor państwowego gimnazjum imienia B. Nowodworskiego, w Krakowie, wyznaczony przez Związek Podhalan.

DRUGI DZIEŃ / 9 marca /.

III. SPRAWY ZAKOPANEGO.

- 9. Sprawy zabudowy Zakopanego i urządzeń użyteczności publicznej. Ref. prof. Antoni Jawornicki, wyznaczony przez Tow. Urbanistów Polskich, koreferent Arch. Adam Hełm-Pirgo i inż. Ogiński, wyznaczeni przez Urząd gminny w Zakopanem.
- 10. Ustrój władz w Zakopanem, postulaty z dziedziny administracji. Ref. pułk. Tadeusz Piątkiewicz, wyznaczony przez Zarząd Uzdrowiska w Zakopanem.
- 11. ~~Postulaty~~ ^{Sprawy} sanitarne Zakopanego. Ref. dr. Józef Żychon, wyznaczony przez Związek lekarzy w Zakopanem.
- 12. Zakopane, jako stacja sportowa / z uwzględnieniem sportów letnich i zimowych/. Ref. mjr. Władysław Ziątkiewicz, wyznaczony przez Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego, koreferent dr. Stanisław Frecher, wyznaczony przez Polski Związek Narciarski.
- 13. Program inwestycyjny Zakopanego. Ref. pułk. Tadeusz Piątkiewicz, Komisarz Rządu w Zakopanem.

TRZECI DZIEŃ / 10 marca /.

IV. SPRAWY INNYCH LETNISK I UZDROWISK W POWIATOWYCH NOTARSKIM.

- 14. ~~Postulaty~~ ^{Sprawy} letnisk na Górnym Podhalu /Poronin, Koscieliska, Witów, Bukowina, Murzasichle, Brzegi, Białka, Jurgów i t.d./
 - 15. ~~Postulaty~~ ^{Sprawy} letnisk, położonych na Dolnym Podhalu, oraz na położonych zboczach Gorców i Babiej Góry /Nowy Targ, Kowaniec, Czarny Dunajec, Chochołów, Jabłonka, Ornak, Zubrzyca, Lipnica i t.d./
 - 16. ~~Postulaty~~ ^{Sprawy} letnisk w Szczawnicy.
 - 17. ~~Postulaty~~ ^{Sprawy} letnisk położonych w okolicy Piecin /Czerwona, Srogonce, Nizne, Krościenko i t.d./.
- Postulaty objęte punktami 14, 15, 16 i 17 przedstawia reprezentanci samorządu gminnego, względnie miejscowych organizacji sportowych.-

MINISTERSTWO ROBÓT PUBLICZNYCH

DO PANA PROF. Dr.

Departament 4.

GWALBERTA PAWLIKOWSKIEGO

Referat Turystyki

Nr. XI - 4306

W sprawie : ankieta w sprawie
rozwoju Zakopanego.

we L W O W I E.

ul. Trzeciego Maja 5.

Ministerstwo Robót Publicznych, z inicjatywy Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego i Związku Pochełan, popartej przez Urząd gminny w Zakopanem, zwołuje w porozumieniu z innymi zainteresowanymi Ministerstwami ankietę w sprawie rozwoju Zakopanego i innych letnisk i uzdrowisk w powiecie Nowotarskim wraz z dawnym powiatem Spisko-Orawskim.

Ankieta odbędzie się w Zakopanem w dniach 8, 9 i 10 marca 1929 r., a jej otwarcie nastąpi w piątek 8 marca o godzinie 9 rano w sali Dworca Tatrzańskiego przy ulicy Krupówki 14.

Załączając porządek dzienny ankiet, oraz dla zorientowania się w materiale - 1 egzemplarz protokołu ankiety z r. 1919, uprasza się o wzięcie w niej udziału.-

Minister

J. Moraczewski

Warszawa, dn. lutego 1929 r.

sl

P o s t u l a t y P o d h a l a

w dziedzinie zmiany r o z k ł a d u j a z d y ,
w myśl życzeń Towarzystw Turystyżnych.

1/ Połączenie Warszawy z Zakopanem.

Sezonowy pociąg pospieszny wychodzący z Zakopanego o godz. 21.40 należałoby cokolwiek przyspieszyć, gdyż jego obecny przyjazd do Warszawy o godz. 9.35, jest za późno dla osób wracających do zajęć urzędowych, tembardziej, że pociąg ten prawie stale się spóźnia o godzinę, lub półto-rej godziny.

Wprowadzenie tego pociągu w pełnym sezonie zimowym a przynajmniej w okresie ferji Bożego Narodzenia to jest od 15.grudnia do 15.stycznia, kiedy Zakopane jest prze-pełnione, podobnie jak w lecie, jest bardzo pożądane. Należałoby jednakże unormować stale, że pociąg kursuje w pew-nym określonym czasie, np. od 15.grudnia do 15.stycznia i pomieścić to w książkowym wydaniu rozkładu jazdy, gdyż tylko wtedy będzie publiczność korzystać z tego pociągu.

Poza wspomnianym pociągiem sezonowym połączenie Zakopa-nego z Warszawą jest niewygodne, gdyż niemal przy każdym po-ciągu podróżni muszą przez trzy lub cztery godziny w Krako-wie czekać na połączenie z Warszawą i odwrotnie.

I tak przyjeżdżając rannym pociągiem 6116 / 5.20 / czeka się na pociąg nr.12 do Warszawy / 7.55/2 i pół godziny.

Przyjeżdżając pociągiem pospiesznym Nr.6102 / 22.30 / czeka się blisko 2 godziny na pociąg pospieszny Nr.6 / 0.15/.

Najgorsze połączenie ma pociąg Nr.1212, który przybywa do Krakowa o godzinie 19.30, gdyż pół godziny przedtem odjeżdża

do Warszawy pociąg osobowy Nr.14, a przyjeżdżający nim podróżny muszą czekać w Krakowie 5 godzin na pociąg pospieszny .

Tak samo niewygodne jest połączenie z Warszawy do Zakopanego, które szczególnie dotkliwie odczuwa publiczność jeżdżąca pociągami osobowymi jak np. młodzież szkolna, w zbiorowych wycieczkach. I tak przyjeżdżając pociągiem Nr.11 o godzinie 17.30 czeka się na pociąg do Zakopanego 6 godzin, do godziny 23.30, zaś od pociągu Nr.13 / przyjazd 8.23 / ma się bezpośrednie połączenie tylko w sezonie, natomiast poza sezonem czeka się 5 godzin do godziny 13.30 na pociąg do Zakopanego.

2/ Połączenie Krakowa z Zakopanem.

a/ Pociąg pospieszny 6101 odchodzący z Krakowa do Zakopanego o godzinie 8.05 należałoby przyspieszyć o półtorej godziny aby podróżnym, którzy przybywają pociągami pospieszonymi z Warszawy / 5.50/ względnie Poznania / 6.15 / zaoszczędzić w Krakowie dwugodzinne oczekiwanie, i tak, długiego przetrzymywania wagonów bezpośrednich Warszawa-Zakopane. Spowoduje to również pożądane dla turystów przyspieszenie przyjazdu do Suchej, Rabki, Nowego Targu i Zakopanego.

b/ Ponieważ pociągi Nr.1.212 i Nr.1211, są na przestrzeni Kraków-Kalwarja stale przepełnione przez pasażerów, często turyści chcący nim jechać do Krakowa, Rabki, Zakopanego i Nowego Targu nie mogą docisnąć się do pociągu zostają w Krakowie. Z tego powodu należałoby w dni świąteczne i przedświąteczne wprowadzić specjalne pociągi między Krakowem i Kalwarją, któreby dochodziły o godzinie 7-mej, powracały o godzinie 18-tej.

3/ Ruch lokalny z Zakopanego do Nowego Targu.

Miejscowości położone na Podhalu pomiędzy Nowym Targiem a Zakopanem w szczególności Szaflary, Biały Dunajec i Poronin, wyjazdową z roku na rok zwiększającą się frekwencją letników, ^{którzy} służą często przyjeźdźcą wyjeżdżając do Zakopanego dla przedsięwzięcia wycieczek w Tatry. Miejscowości te mają jednakże niedogodne dla ruchu lokalnego połączenie z Zakopanem, co wytwarza niepożądaną dla kolei konkurencję autobusów, kursujących między Zakopanem a Nowym Targiem. Szczególnie daje się odczuwać brak pociągu osobowego, któryby mniej więcej o zmierzchu, kiedy się kończą wycieczki kursował z Zakopanego do Nowego Targu.

Według tegorocznego rozkładu jazdy od godziny 13.30 w południe do godziny 23.15 w nocy nie było z Zakopanego pociągu osobowego do Nowego Targu.

Pociągi pospieszne o godzinie 18.16 względnie 21.40 są zbyt kosztowne z powodu dodatku taryfowego do pociągów pospiesznych, przeto nie używane przez turystów i letników. Byłoby zatem pożądane wprowadzenie w sezonie letnim w szczególności w miesiącach lipcu i sierpniu lokalnego pociągu osobowego, któryby z Zakopanego do Nowego Targu wychodził o godzinie 20-tej a z Nowego Targu z powrotem do Zakopanego wracał tego samego dnia o godzinie 22.15 dla użytku osób, dla których pociąg Nr.6113 jest zbyt wczesny.

4/ Połączenie Bielska z Zakopanem.

Sląskie Towarzystwa Turystyczne proponowały od kilku lat wprowadzenie w miesiącach letnich pociągu bezpośredniego Bielsko- Ducha -Chabówka -Zakopane z wozami bezpośrednimi z Katowic i Cieszyna. Pociąg taki powinien jeżeli nie co-

ne

dziennie kursować przynajmniej w niedziele i dnię przed-
 świąteczne z takim rozkładem jazdy, aby z Bielska wychodził
 około godziny 16-tej a do Zakopanego przybywał około go-
 dziny 23.00 W powrotnej drodze pociąg ten powinien wy-
 chodzić z Zakopanego jeżeli niecodziennie to przynajmniej
 w niedziele i dnię świąteczne około godziny 18-tej wieczór
 i przybywać do Bielska około godziny 23.

W ubiegłym roku kursował wprawdzie z Bielska
 do Zakopanego nadzwyczajny pociąg bezpośredni-ograniczony
 w sezonie letnim do pogodnych niedziel i świąt, który miał
 jakoby ułatwiać dojazd do Zakopanego, turystom z Niemiec
 i Czechosłowacji, jadącym przez Piotrowice. Niestety
 pociąg ten miał taki niedogodny rozkład jazdy, że nie miał
 żadnego znaczenia dla turystów z Bielska, Cieszyna, Kato-
 wie i.t.d. Przybywał bowiem do Zakopanego dopiero o godzi-
 nie 11.58 w południe, odjeżdżał w niespełna trzy godzi-
 ny później / 14.46 / a zatem korzystający z niego turyści
 zamiast niedzielę spędzić w górach musieliby ją całą spe-
 dzić w pociągu. Pobyt w Zakopanem przy użyciu tego pociągu
 był ograniczony do 2 i pół godziny w Nowym Targu do 4 i pół
 godziny w którym to czasie nie da się absolutnie zrobić
 wycieczka w Pieniny, a w Rabce do 7-miu godzin a zatem
 również za mało aby zrobić wycieczkę na Trubacz. O ile pociąg
 ten miałby być na nowo wprowadzony w bieżącym roku należy
 uwzględnić postulaty turystów śląskich.

5/ Połączenia Zakopanego z Krynica.

Bezpośredni pociąg sezonowy z Zakopanego do Kry-
 nicy Nr.6732, który kursował tylko w lipcu i sierpniu nale-
 żałoby wprowadzić także na czerwiec, gdyż w tym czasie Kry-
 nica jest już przepełniona a wielu turystów gości odbyło-
 by chętnie wycieczki do Zakopanego. od czego ich wstrzymuje

Byłoby również pożądaną utrzymać ten pociąg przynajmniej w pewne dni tygodnia w pełnym sezonie zimowym, w szczególności w okresie od 15. grudnia do 15. stycznia.

6/ Połączenie między Zakopanem a kolejami czesko-

łowackimi przez Suchą Horę jest niedogodne, co utrudnia do-

jazd turystów do Zakopanego z południowej strony Tatr.

Pociągi na szlaku Zakopane, Nowy Targ - Sucha Hora - Kralowany - Poprad - Łomnica Tatrzańska powinny mieć taki rozkład jazdy i takie połączenie, żeby przestrzeń z Zakopanego do Łomnicy Tatrzańskiej / 240 km / przebywano najwyżej w 9 godzin, bez długich postojów na stacjach węzłowych. W sezonie letnim to jest od 1. lipca do 31. sierpnia powinny kursować pociągi bezpośrednie Zakopane - Łomnica Tatrzańska, któreby w każdą stronę wychodziły o godzinie 9-tej rano przybywały o 6-tej wieczór, tak, aby całą drogę można było odbyć w dzień ze względu na piękne widoki na Tatry, Fatry, dolinę Orway Orawy i dolinę Wagu. Jest to postulat ważny nie tylko turystyczny, ale również ekonomiczny, gdyż pociąg taki ułatwi licznym rzeszom turystów z granicznych, szczególnie czeskich, niemieckich, austriackich, angielskich, amerykańskich it.d., którzy zwiedzają corocznie czeskie Tatry, przyjazd do Zakopanego. W chwili obecnej jedyny na dobę pociąg z Zakopanego mający przez Suchą Horę połączenie z Czeską stroną Tatr wychodzi z Zakopanego o godzinie 13.35 popołudniu, a po czeskiej stronie Tatr biegnie w porze nocnej, niedogodnej dla turystów, którzy nie mają widoku na góry.

O ile zaprowadzenie takiego pociągu byłoby niemożliwym uprasza się o poprawę połączeń kolejowych na stacjach węzłowych i wprowadzenie w lipcu i sierpniu bezpośredniego

- 6 -

wozu 2-giej i 3-ciej klasy z Zakopanego przez Suchą Horę do Popradu, względnie nawet do Łomnicy tatrzańskiej dla zaoszczędzenia turystom 4-krotnego przesiadania się w Nowym Targu, Suchoj Horze, Królewianach i w Popradzie.

Jest ono dla nich tembardziej przykrem, że Dworce te nie posiadają przeważnie odpowiednio urządzonych restauracji i poczekalni.

Byłoby też pożądanem, aby pociąg poranny z Nowego Targu do Suchoj Hory Nr.6551, odchodzący o godzinie 5.15 opóźniono w taki sposób, aby zyskiwał on połączenie z porannym pociągiem z Zakopanego, zaś w Suchoj Horze zapewniono mu połączenie do Królewian.

128

W n i o s k i

re f e r a t u d r o g o w e g o

przedłożone na ankiecie Ministerstwu Robót Publicznych w sprawie rozwoju

Z A K O P A N E G O.

przez Tadeusza Bukowieckiego, delegata Krakowskiego Klubu Automobilowego.

I.

O d n o ś n i e d o b u d o w y d r ó g.

1/. Krakowski Klub Automobilowy przyłącza się w całej rozciągłości do wniosków Towarzystwa Tatrzańskie, przedłożonych w sprawie rozbudowy dróg na Podhalu. Wykonanie stopniowe tego planu uczyni Tatry i Podhale jednym z najpiękniejszych turystycznych zakątków Europy i przyczyni się w znakomity sposób do przyciągnięcia obcokrajowych automobilistów.

2/. Droga Witów-Chochołów.

Przy realizacji planu rozbudowy dróg na Podhalu za najpilniejszą sprawę uważa Krakowski Klub Automobilowy ukończenie drogi Zakopane-Witów-Chochołów.- Droga ta powinna być połączona z projektowaną, a częściowo budującą się po stronie czeskiej, szosą od Szczyrbskiego Jeziora przez Podbańską-Kwaczany - Huty - Podbiel - Trstene - Suchehorę - do Chochołowa.- W połączeniu ze szosą Szczyrbskie Jezioro - Jaskinie bielskie - Jaworzyna - Zakopane, powstanie droga dookoła Tatr, jako jeden z najwspanialszych górskich turystycznych szlaków Europy.- "Droga dookoła Tatr" nadawać się będzie znakomicie do urządzenia wielkich między-narodowych imprez sportowych.

Budowę odcinków "Drogi dookoła Tatr" w części na terytorjum Polski, uważamy ze stanowiska turystyki oraz sportu automobilowego za sprawę niezmiernie pilną.

Droga Poronin-Bukowina-Morskie Oko.

3/. W kolejności rozbudowy sieci dróg turystycznych na Podhalu, za drugi z kolei ważny etap Krakowski Klub Automobilowy uważa, drogę Poronin-Bukowina - Białka - Nowy Targ, który to szlak połączony powinien być z szosą do Morskiego Oka. Zbudowanie tych dróg umożliwiłoby dojazd do rozwijających

się nowych letnisk, ponadto wytworzyłoby zaś bliższe i lepsze połączenie z Morskiem Okiem. - To nowe połączenie Krakowa przez Nowy - Targ z Morskiem Okiem przyczyniłoby się do zmniejszenia ruchu automobilowego na szlaku Nowy - Targ - Zakopane, drodze już dzisiaj przeciążonej ruchem kołowym i automobilowym. -

Korektura drogi w Szaflarach - Biały Dunajec-

Poronin.

4/. Krakowski Klub Automobilowy stwierdza, naglącą potrzebę korektury drogi przechodzącej przez wsi /letniska/ Szaflary - Biały Dunajec - Poronin. - Droga ta w obrębie zabudowań ma szereg ciasnych i niebezpiecznych zakrętów, które należy jak najrychlej przebudować rozszerzając szosy i prostując o ile możliwości. -

Należy zaznaczyć, iż jedynym radykalnym jednak rozwiązaniem trudności komunikacyjnych na tej drodze będzie przełożenie gościńca poza obręb wsi Szaflary - Biały Dunajec, oraz częściowo Poronin. Wobec gwałtownego rozwoju ruchu automobilowego, już obecnie Zarządy drogowe te postulaty winny wziąć pod uwagę.

II.

Odnosnie do sprawy uregulowania ruchu na drogach

Krakowski Klub Automobilowy stawia następujące postulaty:

Ulica Krupówki w Zakopanem.

5/. Największą bolączką komunikacyjną Zakopanego jest zbyt wąska jezdnia ulicy Krupówki. Jezdnia ta musi być tak rozszerzona, aby się na niej mogły pomieścić 3 pojazdy obok siebie. W tym celu należy zwięźić trotuary z każdej strony o 30-40 cm. Wobec wielkiego ruchu kołowego w Zakopanem, policja zwracać winna specjalną uwagę na prawidłowe jeżdżenie furek i powozów konnych. Jak dotąd bowiem uregulowany jest ruch automobilowy, natomiast ruch pojazdów konnych domaga się ostrzejszej i skuteczniejszej kontroli. -

Postój samochodów w Zakopanem.

6/. Automobilisci, przybywający do Zakopanego nie mają gdzie pozostawić swoich wozów. Szczególnie tyczy się to tych sportowców, którzy bez szoferów sami jeżdżą samochodami i przyjeżdżają w święta tylko na kilkugodzinny pobyt. Nie mają oni gdzie pozostawić swoich samochodów, gdyż na

121
ulicach jest to zabronione, a odpowiedniego dworca ani placu niema.- Krakowski Klub Automobilowy domaga się wyznaczenia przez Władze, jak najszybciej odpowiednio położonego placu, gdzie możnaby samochody pod nadzorem za pewną opłatą pozostawić.-

Wyterowanie ulic.

7/. Z uwagi na coraz większy ruch samochodowy w obrębie Zakopanego, koniecznym jest jak najszybsze wyterowanie większych i ważniejszych ulic Zakopanego,- także drogę do Jaszczurówki i do Kuźnic.- W dalszym planie należy wziąć pod uwagę całą drogę do Morskiego Oku.-

Postój samochodów w Morskiem Oku.-

8/. Jak najszybszego załatwienia domaga się sprawa postoju samochodów przy Morskiem Oku.- Nie podajemy konkretnych projektów, gdyż miało rodajnem tu będzie Towarzystwo Tatrzańskie i Fundacja Kárnícka,- podnosimy tylko ważność tego problemu, domagającego się rozpatrzenia i szybkiego rozwiązania.-

Wjazd do doliny Kościeliskiej.-

9/. Samochody winny mieć wolny wjazd do doliny Kościeliskiej, a to co najmniej do miejsca dawnej restauracji. Praktykowane obecnie zamykanie wjazdu dla samochodów, gdy równocześnie zezwala się na wjazd powozom,- jest niczem nieuzasadnione.-

Most w Białym Dunajcu.-

10/. Krakowski Klub Automobilowy wnosi o przyspieszenie budowy mostu w Białym Dunajcu,- a to z uwagi na coraz to większy ruch samochodowy do Zakopanego.-

Most pod Niedzicą.-

11/. Krakowski Klub Automobilowy podnosi potrzebę przebudowy, t.j. poprawienia i wzmocnienia dawnego mostu, na Dunajcu pod Niedzicą, jednakże z zachowaniem obecnego wyglądu dawnej konstrukcji tego pięknego mostu.- Z uwagi na to, że droga Czorsztyn - Niedzica - Cołembark, została otwarta w jesieni 1928 roku, dla ruchu samochodowego a to w drodze osobnego porozumienia polsko-czesko-słowackiego, celem udostępnienia wycieczek w Pieniny oraz do doliny Popradu -- Należy się liczyć z wielkim ruchem samochodowym na tym szlaku turystycznym, -- wobec czego poprawienie mostu pod Niedzicą jest sprawą nader pilną.-

Ruch zimowy do Zakopanego.-

12/. Podnosząc z uznaniem zbiegi Okręgowej Dyrekcji Robót
Publicznych w Krakowie, dzięki której w roku bieżącym możliwy był przejazd
do Morskiego Oka i Zakopanego w zimie -- Krakowski Klub Automobilowy
wnosi postulat, aby ruch zimowy do Zakopanego i Morskiego Oka był i nadal
utrzymywany.--

~~Experimente der Acte. Prax.~~

Wegwey z d. g. w. Th. 11.

1902 : Nr. 179, - 279-359

1903 : Nr. 459, - 907, -

1904 : Nr. 913 (chronic w. prob. v. m.)
D. m. v. m.

weck!

✓. col. - last June Matheson's 2 1/2 lbs gms
please acknowledge "Archetype"!

Bronce wlepany w
 Sytygudynkach
 Kowy pwardsz S'wicyaniski
 (miejscu jedynym)
 Na drodze kowalstwa.

Noty dr. "Piotra Kowalskiego"
W. P. Kowalski

- U W. P. K. o stylu zachowania
- zob.: 1) 1 my i 2) album "Styl Zachow." (pudowy)
- 2) "Piotra i Kowalski" (1894)
- 3) "Kowalski" - wyd. 2, wyd. "Piotra"
- 4) "Kowalski" - wyd. 2, wyd. "Piotra"
- 5) "Kowalski" - wyd. 2, wyd. "Piotra"
- 6) "Kowalski" - wyd. 2, wyd. "Piotra"
- 7) "Kowalski" - wyd. 2, wyd. "Piotra"
- 8) "Kowalski" - wyd. 2, wyd. "Piotra"
- 9) "Kowalski" - wyd. 2, wyd. "Piotra"
- 10) "Kowalski" - wyd. 2, wyd. "Piotra"

Prace w r. 1898
1891; -
Lipiec 1898.

Opis

Opis

Karmin Kowalski: W. P. K.
Kowalski. W. P. K. 1928
"Dobrych Dzieł" - Strona 528.

W. P. K. 1927
Str. 24.

Też: W. P. K. (W. P. Kowalski Kowalski)
W. P. K. 1928

Tejor. S.W., adwokat i polityk. - Warszawa
"Zycie" 1929. Stron 193. -

- W piśmie i piśmie na temat
bibliografii naukowej.

- Roz. obywatelski: S.W. jako budowniczy
pałki. Biblioteka Warszawska
1904, październik.

Tad. Kozłowski. S.W. Pam. OTT 1915/16.

W. Orkan. Wzrost (Wzrost, zdrowie). Wzrost
krośnie rok: Wzrost
budowa. (Leczenie, zdrowie 1926).

T. Kozłowski: O S.W. (Wzrost, zdrowie i budowa) S.W. 1916 strona 62.

O stylu.

Wzrost (w budowie)

rok: Styl cz. 434-447. -

Wzrost.

Dr. Jan Szwedowski: O wzroście i stylu w
architekturze. (Wzrost 1906).

21

(Kosmos w Dom OT T. 1915/16.) 120

Staniława Wilkiewicza budowle w stylu renesans.
w Zakopanem 1892-1913

1. „Koliba” domu Zygmunta Gratoskiego (obecnie p. Janowskiej) przy ul. Kościeliskiej 1892-1893.
2. Dom dra Chrostowskiego („Dępta”, później „Lada” p. Kamińskiej), 1893
3. „Okra” Dawnej Kossakowskich, później Kęsyckich, później Rejów, obecnie prof. Piętyckiego, przy ul. Lutowickiego, 1894-1895.
4. „Lofiorka” Dawnej Dolinskich, obecnie Grohmannów, przy ul. Chałubińskiego, 1896.
5. Sanatorium dra Hlawanka przy ul. Chałubińskiego, 1897.
6. „Pod Jedlami” Jana Gwalberta Paulikowskiego na Łozincu, 1897
7. Domek kustosza przy ^{domu} muzeum im. Chałubińskiego (ul. Lutowickiego).
8. Kłasztorek Braci Albertów (obecnie siostry Albertanek) na Kalatówkach 1898
9. „Konstantynówka” p. Napierowskiej przy ul. Japichłowskiej, 1900.

10. „Grzywna”, dom dawniej Stepkowskiego, obecnie Tow. domu Ludwika „Pomoc Bractwa”, 1900-1902.
11. „Władysławka”, dom Lewandowskich przy ul. Kaspruciej, 1902.
12. „Na Antolówce” dom Jana Wilkowskiego, 1904.
13. „Pod wykrotem”, dom p. Kondratowiczowej przy ul. Koscielnickiej, za wodą, na Szymonówce”, 1905-1906.
14. Dom Dłuskich przy Sanatorium w Koscielnickach 1907.
15. Kapliczka przydrożna na Rybitwie Hornitowców, 1907.
16. Kaplica w Jasnymówce Kruszyńskich, 1907.
17. Świątynia marmurowa Muzeum im. Chałubińskiego na Krupówkach, 1913.

Pozatem: wewnętrzne urządzenie Kaplicy
 Gratowskich w Koscielnickach parafialnym,
 oraz altare bractwa Boskiej Kościoła
 - Świątynia w Łanichowie (najm. labela)
 - Świątynia w Sztajndorfu i in. w Łanichowie

Artykuły (Projekt)

- W związku z projektem do historii sztuki Pol-
skiej idej: stylu zakopiańskiego, które przez ostatnie lata
ka porusza i publikuje w powieściach polski i światu
Wielki wpływ na całą kulturę artystyczną polski.

W związku z sprawą budowy statku w Zakopanem,
zwanym Jura Zakopiańskiego, który powołał
i zabudowę Zakopanem w związku z projektem
zadaniem planu regulacyjnego.

1- Czy zna Pan prace M. Zakopiańskiego: Budowa lud.
ze Podhalu, Zabiciu i projekt...; M. Zakopiańskiego
sztuka ludowa i inne dzieła z tej dziedziny i czy
interpretował w Pan zagadnieniami, nieznanymi z
budownictwem ludowym, polskim?

2- Czy zna Pan dzieło w stylu Zakopiańskim, wybu-
dowane przez Stanisława Witkiewicza w Zakopanem
a mianowicie: w naturze, czy w
reprodukcji?

3- Czy zna Pan wydawnictwo "Styl Zakopiański"
Zeszyt I z r. 1904 i II z r. 1911 - pod redakcją Staw.
Witkiewicza i czy czytał Pan przedmowę do obu
zeszytów pióra St. Witkiewicza, w której on
opowiada powstanie stylu Zakopiańskiego, jakże
wznieść partyę na tworem: czy dzieł artystycznych
over stylu Zakop. ? Czy czytał Pan artykuł
Staw. Witk. o stylu Zakop. w sprawie sztuki i wytk.?

- 4- Jaki jest status Prawicki ewo w stosunku do architektury, technicznej tych domów? Jakiemu prawu urodzi w nich zasady i wady z punktu widzenia architektury? Czy są urodzenia w nich w pierwotnym stylu pierwotnej konstrukcji?
- 5- Czy styl Palkiewicz, wnoszący z tych budowli, jest w swym charakterze palstkiem a porównanie z budownictwem ludowym, rozwinęciem jego całej Pałce? Czy są wyzyskane w nim w możliwym najniższym stopniu właściwości budownictwa ludowego palstka?
- 6- Czy fakt, że górale, którzy dawniej mieli swoje chaty, obecnie pod wpływem powstania stylu Palkiewicza budują na całym Podhalu domy najpiękniejszej w charakterze dawnej chaty, z więcej technicznymi pierwiastkami konstrukcyjnymi, ale już o większym stylu, dostosowanym do wymagań potrzeb - czy ten fakt uważa Pan jako objaw odwrócenia i za przejaw złotyhości stylu Palkiewicza z jego racjonalnymi odwołaniami do całego Podhala?
- 7- Czy interesowałby Pan dawno istniejący styl Pałstka, a Palkiewicza w rzeczywistości i czy myślisz, że idea pewnego wpływu na jego twórczość, w jatkim stopniu i w jatkim rodzaju pracach?

8- Czy próbował Pan zattażować styl folklorystyczny w cerkwi i kamieniu, szarobetonu i czy w ogóle uważa Pan za możliwy naturalny rozwój tego stylu w tych me-
tojadach? Jakiś fakt, to w jaki sposób i w jakich
rozmiarach?

9- Jaki Pan projektował w stylu folklorystycznym,
to prototypy a projektami, fotografię z natury, lub
z rysunków, ewentualnie jakiś kosztowny opisać.

10- Dlaczego Pan nie projektował więcej w stylu folk-
lorystycznym?

11- Czy uważa Pan, że przy pomocy zattażowania do-
wóżyłbyś konstrukcji i metod budowania murów w og-
le projektował w stylu folklorystycznym i jakiego rodzaju
budowle? Czy potrzebny byłby jakiemś specjalnym
"ber dżemu" ma obecni, jedyne, rzeźby, czy jakichś innych?

12- Czy wykorzystanie nowoczesnych budowlanych jest tuż
kultu skandynawski, że szczególnie w supernowości takich
estetycznym upodobaniu polski? Czy nie jest
obecnie i czy bytkuota od czegoś bardziej bliższego
jest objawem retroizmu? Czy indywidualnie i ogólnie
nie odżybnici w sztuce
i w poezji?

13- Czy potrzebne jest nowoczesnego budowlanego, parafra-
zezo prawi jednocześni z wielką siłą w różnych
krajach, mające zakorzenie eckie w społec-
ni ^{mał} ~~nie~~ jednak ^{właściwości} ~~cech~~ odżybnictwa dla krajów
krajów i kultur, stąd idzie dalej, a wdrażani-
jedyń do tradycji i upodobani narodowych?
Czy uważa Pan że istnieje pilniejsza
tradycji i pierwotności rodzinnych i regionalnych
w budowlanej przy najdalej idącym retroiz-
mizacji?

11 - Czy w pełni przyjęty plan budowy odrybnic
 może mieć miejsce w nowoczesnym bud-
 owniczym a w przeszłości był taktyczny
 i lub inne odmienne polityczne budownictwo
 odpowiadające i uniknięcie potrzebom, dając
 to potrzebę z kulturalnym i celowości
 nowoczesnego budownictwa nie było jakieś
 częściowo anachronizmem?

15 - Czy, niezależnie od tego jakimi drogami pojawił
 budownictwo w różnych miastach, należy postę-
 pywać starannie regionalnie budownictwa na
 wsi i między miastami, a szczególnie
 na Podhalu, gdzie sama ludność wciąż buduje
 na swój sposób i wykuwa zdania i powo-
 nia przez Państwo i społeczeństwo do zachowa-
 nia tradycji w budownictwie. Dażąc Podhalan
 starać się o jak najwięcej z zachowaniem tradycji? ^{IV}
 Czy zachowanie i rezerwacja esotyzmu
 regionalnego w Zakopanem, dzięki pro-
 jektowi "Cada Pałki" i ewentualnie eudo-
 zimie jest wskazane i czy z jakich po-
 wodów?

14 - Czy aby nie było na odwrót
 tradycyjne jest starożytne
 i czy nie powinno być
 dla zachowania
 regionalnego budownictwa?

17 - Trzeba odpowiedzieć na punkty 11, 12, 13, 14, 15, 16 wy-
 powiednie w sensie ideologicznym, co należy zrobić
 Państwu przedsięwzięcie, aby iść w kierunku
 racjonalnego budownictwa politycznego z odwie-
 kami regionalnymi mogą służyć i skutecznym
 to rezerwacji?

Norman
 d. 11/11 - 1931

Władysław
 ośca.

W. ZAKOPANEM.

133

Mr. Michuozym Sam

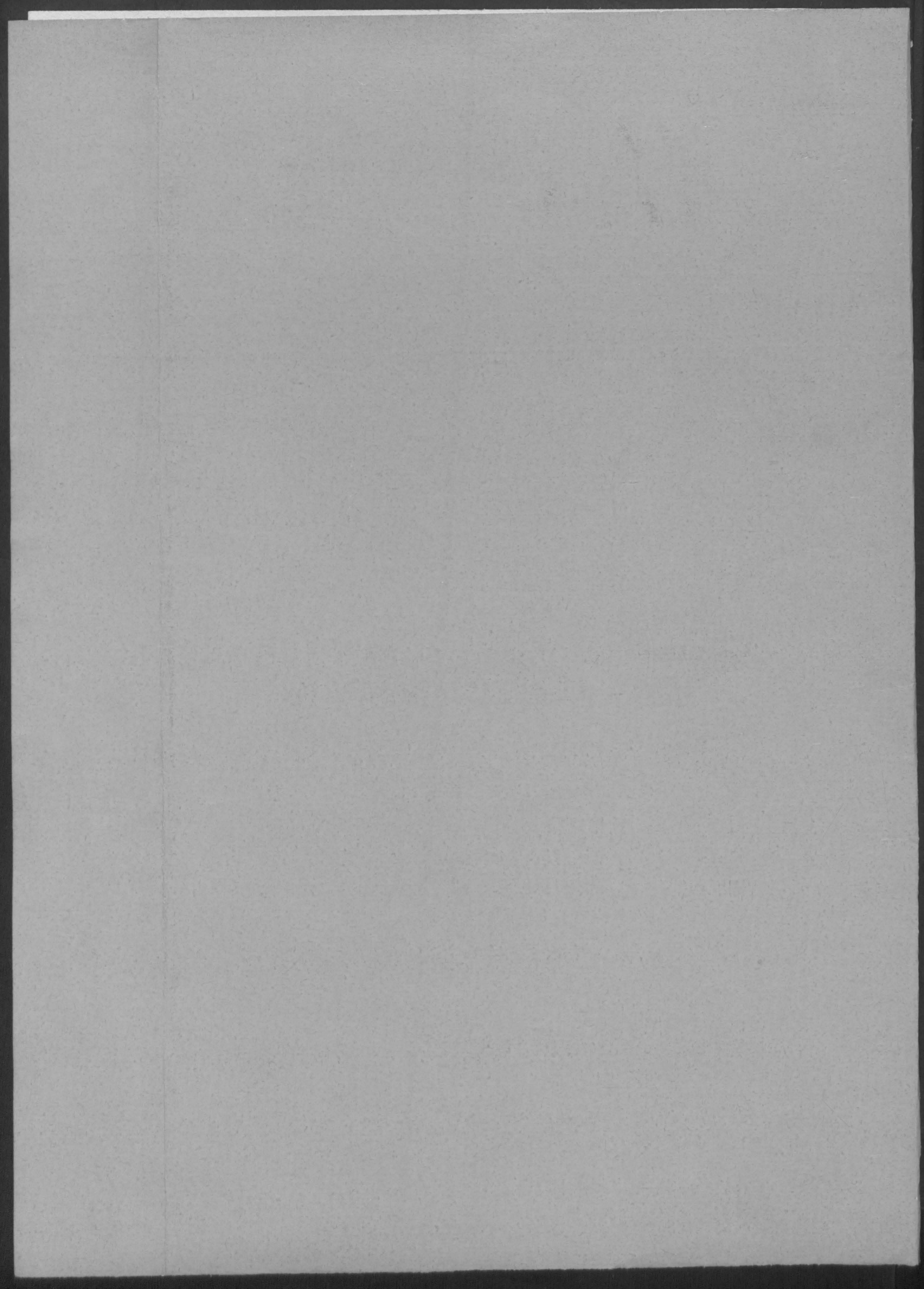
Chief of Jan Swalbert Pawlikon

Antje's
Kochanski
1929

Zakopane

~ Kozimiec - Hilla " Post 20

Skanowanie i opracowanie graficzne na CD-ROM :

ul. Krzemowa 1

62-002 Suchy Las

www.digital-center.pl

biuro@digital-center.pl

tel./fax (0-61) 665 82 72

tel./fax (0-61) 665 82 82

Wszelkie prawa producenta i właściciela zastrzeżone.

Kopiowanie, wypożyczenie, oraz publiczne odtwarzanie w całości lub we fragmentach zabronione.

All rights reserved. Unauthorized copying, reproduction, lending, public performance and broadcasting of the whole or fragments prohibited.